

DEL I - Innledning.....	4
1. BAKGRUNN	4
1.1 Bakgrunn for lovforslaget.....	4
1.1.1 Nye retninger innen dyreetikk	5
1.1.2 Dyrs evne til å sanse og føle	5
1.1.3 Forbrukerholdninger.....	6
1.2 Gjeldende rett	7
1.3 Utkastets intensjon og grunnlag.....	7
1.3.1 Innledning.....	7
1.3.2 Viktige nye bestemmelser	10
1.4 Forholdet til annet regelverk.....	11
1.4.1 Norsk regelverk	11
1.4.2 Menneskerettene	12
1.5 Andre lands rett	13
1.5.1 Nordiske lover.....	13
1.5.2 Europeisk rett.....	13
1.5.3 Internasjonal rett.....	14
DEL II - SENTRALE DELER AV UTKASTET	15
2. Formål, generelt og virkeområde	15
2.1 Formål.....	15
2.1.1 Gjeldende rett.....	15
2.1.2 Departementenes vurdering og forslag.....	16
2.2 Virkeområde	17
2.2.1 Gjeldende rett.....	17
2.2.2 Departementenes vurdering og forslag.....	17
3. Generelle bestemmelser.....	19
3.1 Generelt.....	19
3.1.1 Gjeldende rett.....	19
3.1.2 Departementenes vurdering og forslag.....	19
3.2 Varsling.....	20
3.2.1 Gjeldende rett.....	20
3.2.2 Departementenes vurdering og forslag.....	20
3.3 Kompetanse og ansvar	23
3.3.1 Gjeldende rett.....	23
3.3.2 Departementenes vurdering og forslag.....	23
3.4 Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger	25
3.4.1 Gjeldende rett.....	25
3.4.2 Departementenes vurdering og forslag.....	25
3.5 Medisinsk og kirurgisk behandling	25
3.5.1 Gjeldende rett.....	25
3.5.2 Departementenes vurdering og forslag.....	26
3.6 Avliving.....	27
3.6.1 Gjeldende rett.....	27

3.6.2	Departementenes vurdering og forslag.....	27
3.7	Bruk av dyr i forsøk og undervisning.....	29
3.7.1	Gjeldende rett.....	29
3.7.2	Departementenes vurdering og forslag.....	29
3.8	Særskilte forbud	31
3.8.1	Gjeldende rett.....	31
3.8.2	Departementenes vurdering og forslag.....	32
3.9	Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger	33
3.9.1	Gjeldende rett.....	33
3.9.2	Departementenes vurdering og forslag.....	33
3.10	Merking, presentasjon og reklame	34
3.10.1	Gjeldende rett	34
3.10.2	Departementenes vurdering og forslag.....	34
3.11	Sporbarhet.....	34
3.11.1	Gjeldende rett	34
3.11.2	Departementenes vurdering og forslag.....	34
3.12	Omsetning av produkter fra dyr	35
3.12.1	Gjeldende rett	35
3.12.2	Departementenes vurdering og forslag.....	35
3.13	Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak.....	35
3.13.1	Gjeldende rett	35
3.13.2	Departementenes vurdering og forslag.....	35
4.	Hold av dyr.....	36
4.1	Generelle vilkår for hold av dyr	36
4.1.1	Gjeldende rett.....	36
4.1.2	Departementenes vurdering og forslag.....	37
4.2	Dyrs levested	38
4.2.1	Gjeldende rett.....	38
4.2.2	Departementenes vurdering og forslag.....	38
4.3	Tilsyn, stell og fôring.....	39
4.3.1	Gjeldende rett.....	39
4.3.2	Departementenes vurdering og forslag.....	39
4.4	Avl og bioteknologi	43
4.4.1	Gjeldende rett.....	43
4.4.2	Departementenes vurdering og forslag.....	43
4.5	Trening, fremvisning og konkurranser.....	43
4.5.1	Gjeldende rett.....	43
4.5.2	Departementenes vurdering og forslag.....	43
4.6	Jakt, fangst og fiske på dyr som holdes	44
4.6.1	Gjeldende rett.....	44
4.6.2	Departementenes vurdering og forslag.....	45
4.7	Utsetting av dyr i naturen.....	46
4.7.1	Gjeldende rett.....	46
4.7.2	Departementenes vurdering og forslag.....	46
5.	Viltlevende dyr.....	47

5.1	Jakt, fangst og fiske	48
5.1.1	Gjeldende rett.....	48
5.1.2	Departementenes vurdering og forslag.....	48
5.2	Innfanging av viltlevende dyr	49
5.2.1	Gjeldende rett.....	49
5.2.2	Departementenes vurdering og forslag.....	49
6.	administrative bestemmelser og sanksjoner	50
6.1	Tilsyn og vedtak.....	50
6.1.1	Gjeldende rett.....	50
6.1.2	Departementenes vurdering og forslag.....	50
6.2	Gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr	54
6.2.1	Gjeldende rett.....	54
6.2.2	Departementenes vurdering og forslag.....	54
6.3	Forbud mot aktiviteter omfattet av loven.....	55
6.3.1	Gjeldende rett.....	55
6.3.2	Departementenes vurdering og forslag.....	56
6.4	Overtredelsesgebyr.....	57
7.	straff	58
7.1	Straff.....	58
7.1.1	Gjeldende rett.....	58
7.1.2	Departementenes vurdering og forslag.....	58
8.	Andre bestemmelser	60
8.1	Etablering av dataregistre	60
8.1.1	Gjeldende rett.....	60
8.1.2	Departementenes vurdering og forslag.....	61
9.	ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER	61
9.1	Avgifter og gebyr	61
9.2	Økonomiske konsekvenser for dem bestemmelsene retter seg mot.....	62
9.3	Administrative konsekvenser	64
DEL III – LOVFORSLAG OG MERKNADER		64
10.	MERKNADER til bestemmelsene	64
10.1	Lovutkast.....	108

DEL I - INNLEDNING

1. BAKGRUNN

1.1 Bakgrunn for lovforslaget

Gjeldende dyrevernlov er fra 1974. Siden den gang har det skjedd en betydelig kunnskapsutvikling om dyrs evner og behov. Holdningen til vår omgang med og bruk av dyr har også endret seg. Samtidig har det skjedd store strukturendringer i norsk husdyrbruk siden loven ble vedtatt. Det har blitt færre husdyrbruk, mens besetningsstørrelsen har økt. Nye arter som struts og hjort er blitt en del av norsk husdyrbruk. Samtidig har oppdrett av fisk utviklet seg til en stor næring. Som en følge av dette, har bruken av fisk i forsøk økt betydelig, og fisk er nå Norges vanligste forsøksdyr. Bruken av forsøksdyr for øvrig har gått ned. Antallet familie- og hobbydyr (inkludert sportsdyr) har økt, og vi har fått flere nye former for hold av familie- og hobbydyr. Bruksområdene utvides stadig. Samtidig er befolkningen generelt blitt mer opptatt av at dyr skal behandles godt. God dyrevelferd er først og fremst viktig av hensyn til dyrene selv, men er også et kollektivt samfunnsgode. Det publiseres et betydelig antall vitenskapelige artikler om dyrs evner og behov hvert år, og dyrevelferd har fått langt større betydning innen undervisning og forskning både nasjonalt og internasjonalt.

På bakgrunn av dette ble det ut fra et dyrevelferdsmessig og etisk synspunkt foretatt en bred gjennomgang og vurdering av alt dyrehold i Norge i St.meld nr. 12 (2002-2003) *Om dyrehold og dyrevelferd*, heretter kalt dyrevelferdsmeldingen (www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/dok/regpubl/stmeld/20022003/Stmeld-nr-12-2002-2003.html?id=196533). Meldingen angir mål og tiltak for å bedre dyrevelferden i Norge. Et sentralt tiltak er en total gjennomgang av gjeldende dyrevernlov. Følgende mål ble blant annet angitt for gjennomgangen av loven:

- en lov som i større grad gir overordnede rammer for god dyrevelferd,
- en presisering av dyrs status og rettigheter,
- å utrede nødvendige hjemler for mer effektivt å kunne forebygge tragedier som skyldes manglende tilsyn og stell,
- å utrede hjemler for en profesjonell dyrevernforvaltning, og
- å presisere lovens virkeområde i forhold til dyrearter og foreta en grenseoppgang i forhold til andre lover.

Stortinget har gjennom sin behandling av dyrevelferdsmeldingen gitt sin tilslutning til dette, jf Innst.S. nr. 226 (2002-2003) (www.stortinget.no/inns/2002/inns-200203-226.html). På denne bakgrunn ble det ved utgangen av 2003 nedsatt en prosjektgruppe med mandat å gjennomgå gjeldende dyrevernlov med sikte på en total revisjon av loven. Prosjektgruppen har vært underlagt en styringsgruppe, og har knyttet til seg en bredt sammensatt referansegruppe.

1.1.1 Nye retninger innen dyreetikk

Et utbredt moralsyn i Norge i dag er at man skal kunne holde og avlive dyr for viktige menneskelige hensyn. Samtidig mener de fleste at man ikke skal utsette dyr for vilkårlig, tankeløs eller formålsløs avliving. Det viktigste er imidlertid hvordan dyrene holdes og behandles mens de lever, at avlivingen skjer skånsomt, og at formålet med den aktuelle aktiviteten lar seg forsvare som tilstrekkelig viktig. Tilstrekkelig store nyttehensyn for mennesker vil ofte medføre at dyret ikke får ivaretatt alle sine behov fullt ut. Likevel kan selv ikke gode formål legitimere en hvilken som helst bruk av dyr.

Talsmenn for nye retninger innen dyreetikk er blant annet Peter Singer og Tom Regan. Begge disse filosofene mener det ikke finnes moralsk relevante egenskaper (som smertefølelse, evne til rasjonell tenking, fri vilje, selvbevissthet eller språk) som innehas av samtlige mennesker og samtidig ikke finnes hos dyr. Dyr, i alle fall de som kan oppleve ønsker og forventninger og smerte, må derfor inkluderes i det moralske «selskap» og gis en moralsk status. Siden dyr, i likhet med små barn, ikke kan holdes moralsk ansvarlig for sine handlinger, er de imidlertid ikke ansvarlige moralske aktører, men moralske subjekter, med rett til å behandles på en moralsk forsvarlig måte. Deres interesser må ivaretas av andre, men vektlegges som en likeverdig part i en etisk avveining. Singer og Regan mener det er forkastelig å bruke menneskets artstilhørighet som kriterium for å avgrense det moralske selskap i forhold til dyr, og at det er galt å vurdere et individs verdi etter deres evne til abstrakt tenkning, språk etc. De mener imidlertid at menneskers interesser stort sett er mer sammensatte og omfattende enn dyrs. Enkelte av disse synspunktene har sympati også utenfor dette miljøet.

Dyrs status er knyttet til en pågående rettighetsdiskusjon. I denne debatten argumenteres det for å gi dyr moralske og juridiske rettigheter utover krav på god eller forsvarlig behandling, og utover de begrensninger som i dag gjelder for bruk av og avliving av dyr. Det argumenteres blant annet for dyrs rett til å få leve og rett til frihet fra fangenskap. Også spørsmålet om hvilke etisk relevante forskjeller som eventuelt begrunner svakere rettsvern for dyr enn for mennesker blir diskutert. Diskusjonen om det etiske grunnlaget for å bruke dyr i strid med deres interesser er vanskelig, blant annet fordi det er vanskelig å finne noen avgjørende og allmenngyldige etiske begrunnelser. Man bruker dyr fordi man har mulighet for og nytte av det, og fordi det har bred aksept i samfunnet. Jakt, fangst og fiske kan i noen grad også forankres i økologiske betraktninger.

1.1.2 Dyrs evne til å sanse og føle

Nyere hjerneforskning har vist at evnen til å sanse og føle ikke oppstår i hjernebarken, slik man trodde før, men i stedet har sitt hovedsete i de utviklingsmessig sett eldste delene av hjernen. Det er derfor naturlig å anta at sanser og følelser som for eksempel sult, frykt, smerte, tilfredshet, glede og raseri oppleves også av dyr. Hjernebarken, som har vokst enormt i relativ størrelse fra de første virveldyr til primatene og mennesket,

spiller en viktig rolle for å tolke, modifisere og eventuelt undertrykke følelsene, men de dannes ikke der.

Hvorvidt dyr oppfatter smerte slik som mennesker, har vært sentralt i spørsmålet om mennesker har moralske forpliktelser overfor dyr. Smerte er som andre følelser subjektive, og kan derfor ikke måles direkte verken hos mennesker eller dyr. Ikke alle arter eller individer oppfører seg på samme måte i situasjoner som må antas å medføre betydelig smerte. Mens en hund ofte vil hyle og vri seg, vil en sau vanligvis vise få ytre tegn, uten at man dermed kan slutte at hunder føler mer smerte enn sauer. Det er snarere slik at graden av ytringer kan ses på som evolusjonsmessige tilpasninger. Evnen til å føle smerte og ubehag er viktig for å beskytte kroppen mot vevsskade og for å fremskynde en helingsprosess, for eksempel ved at en skadd fot ikke belastes. Sammenlignes anatomisk oppbygning av nervesystemet, effekt av å gi smertestillende medikamenter, og ikke minst dyrets evne til å lære å unngå situasjoner som tidligere har medført smerte, er det rimelig å konkludere med at i alle fall virveldyr og for eksempel blekksprut føler smerte. For andre virvelløse dyr er situasjonen atskillig mer uviss, og det er stor mangel på kunnskap på området.

1.1.3 Forbrukerholdninger

Produksjon for et konkurransebasert marked og krav til lønnsomhet har ført til et industrilandbruk som mange mennesker reagerer negativt på når de gjøres kjent med forholdene. Opinionsen har i flere tilfeller klart å frembringe strengere lovgivning for produksjonsdyr, blant annet for dyretransport i EU og beitepåbud for kyr i Sverige. I Norge har forbrukerne som gruppe vært mindre tydelige, men medieoppslag omkring norske forhold har likevel bidratt til at oppmerksomheten er blitt skjerpet de siste årene. Den norske opinionsen er fortsatt i stor grad overbevist om at forholdene i norsk husdyrbruk er bedre enn i utlandet. Nordmenn har også relativt større tiltro til myndigheter og fagetater enn det som uttrykkes av forbrukere i Europa for øvrig. Likevel svarer en stor andel av forbrukerne at de mener vi i Norge generelt bør ta mer hensyn til dyrevelferd, og mange forbrukere ønsker å få vite mer om hvordan oppdrettsfisk og husdyr har det.

Holdningsundersøkelser kan indikere en generell oppslutning om at en høy standard på dyrevelferden skal regnes som et kollektivt samfunns gode som ikke er egnet for å reguleres av markedskreftene alene. Samtidig som større deler av befolkningen har fått en økt distanse til husdyrbruket, opplever både forvaltning og politikere mer påtrykk for å fokusere på dyrs velferd, blant annet gjennom bedre merkeordninger og sporing av produkter.

Også når det gjelder familie- og hobbydyr er det et økende fokus, noe som blant annet kommer til uttrykk gjennom publikumshenvendelser til dyrevernforvaltningen og mediedekning.

1.2 Gjeldende dyrevernlov

Gjeldende dyrevernlov er fragmentarisk og til dels meget detaljert. Samtidig er visse sentrale deler av norsk dyrehold ikke nærmere regulert gjennom lovens materielle bestemmelser. Som eksempel kan nevnes akvakulturnæringen som nærmest ikke eksisterte da loven ble vedtatt. Tilsvarende gjelder også nye bruksområder og problemområder. Eksempel på det siste er hold av husdyr og tamrein i områder med store rovdyr. Den rettslige standarden i gjeldende lovs § 2 har gjort det mulig å ta høyde for nye aktiviteter overfor dyr, ny kunnskap og endrede holdninger i samfunnet, men brudd på standarden kan være vanskelig å håndheve og straffeforfølge. Det har derfor vært et klart behov for en nærmere regulering av nye bruksområder for dyr og en mer helhetlig og overordnet lov.

1.3 Utkastets intensjon og grunnlag

1.3.1 Innledning

Dyr er viktige i vårt samfunn og vår kultur. Mennesker holder dyr for å skaffe mat og klær og for en rekke andre formål. I dagens samfunn holder vi dyr ikke minst for hygge, rekreasjon, underholdning og sport. Dyr brukes også i tjenestefunksjoner. Hunder læres eksempelvis opp til nye hjelpefunksjoner, fra å påvise lekkasjer i rørledninger til å varsle eier om forestående epileptiske anfall. I noen av disse sammenhengene er det først og fremst samspillet med dyret som et levende vesen og venn som gir tilfredsstillelse og glede, mens dyrene i andre tilfeller fremstår som rene nytteobjekter for våre formål. Eksempelvis gjør genteknologien oss i stand til å bruke dyr til fremstilling av komponenter ved produksjon av legemidler, og vil kanskje også kunne gjøre oss i stand til å bruke dyr som organdonorer.

Når mennesker holder dyr, tar vi samtidig kontroll over hele dyrets livsløp, og dyret er prisgitt det stell og den omsorg det blir gitt. Hold av dyr innebærer med få unntak en frihetsberøvelse og setter nødvendigvis visse begrensninger i forhold til dyrenes normale atferd i naturen. Kommersielt dyrehold kan neppe drives uten at dette forholdet aksepteres. Departementene legger til grunn at kommersielt dyrehold har bred aksept i samfunnet.

Loven skal ivareta hensynet til god dyrevelferd og nedfelle normer for menneskers forpliktelser i møte med dyr, enten de er eide eller ville. Forslaget til ny lov om dyrevelferd hindrer derfor ikke menneskers omgang med og bruk av dyr, men det stilles krav til omsorg, hvordan ulike aktiviteter skal foregå o.l. Økt kunnskap og endringer i holdninger til dyr vil påvirke anvendelsen av loven.

Den etiske plattformen, som dyrevelferdsmeldingen foreslo skal være førende for holdninger til og behandling av dyr i vårt samfunn, har vært sentral i arbeidet med lovutkastet:

- *"Dyr har egenverdi. Håndtering av dyr skal skje med omsorg og respekt for dyrs egenart. Dette innebærer å ta utstrakt hensyn til dyrs naturlige behov og aktivt forebygginge sykdom, skader og smerte.*
- *Personer som har dyr i sin varetekt, skal ha kunnskap om dyrets atferdsbehov og dets krav til ernæring, sosialt og fysisk miljø. Personer som har dyr i sin varetekt, har ansvaret for at dyr får dekket sine grunnleggende behov, og at de får forsvarlig hjelp ved sykdom og skade.*
- *Dyr skal holdes i miljø som gir god livskvalitet.*
- *Funksjonsfriske dyr - fysisk og psykisk - skal være en forutsetning for alle typer avl.*
- *Før nye tekniske løsninger tas i bruk, skal det sannsynliggjøres at de ikke medfører redusert dyrevelferd. Nye driftsformer må belaste dyrene minst mulig."*

Forslaget til ny lov angir overordnede og generelle føringer for vår omgang med og behandling av dyr. Samtidig er den en fullmaktslov med hjemler for å nedfelle nærmere bestemmelser gjennom forskrift. Loven skal ivareta hensynet til god velferd hos landdyr og fisk og nedfelle normer for menneskers forpliktelser overfor dyr, enten de er eide eller ville.

Tidligere dyrevernlovgivning både i Norge og i andre europeiske land fokuserte primært på at dyr skulle beskyttes mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse. Som følge av økt kunnskap og endringer i samfunnets holdninger, har det vært en utvikling i retning av å legge større vekt på dyrs velferd utover det å beskytte dem mot lidelse. Dette har blant annet kommet til uttrykk gjennom nyere regleverksutvikling, både i Norge og i Europa for øvrig, og begrepet dyrevelferd blir i økende grad anvendt ved utforming av nytt regleverk. At dyrs velferd i økende grad skal vektlegges, står også sentralt i dyrevelferdsmeldingens etiske plattform, samt i dens mål og tiltak for å bedre dyrevelferden i Norge. Departementene foreslår derfor at loven skal hete *Lov om dyrevelferd*. Dyrevelferd er tatt inn i norsk språkbruk fra det engelske begrepet animal welfare. Begrepet velferd legger vekt på det positive målet om at dyr skal ha det godt og trives, men omfatter også begrepet dyrevern som i større grad fokuserer på beskyttelse mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse.

Lovutkastet angir overordnede prinsipper, og overlater i stor grad til forvaltningen å utforme nærmere forskrifter. Slike forskrifter eksisterer allerede på mange områder, særlig innenfor næringsmessig dyrehold. Det finnes imidlertid dyrehold og aktiviteter som berører forhold som ikke er forskriftsregulert, og hvor det ikke antas å være aktuelt med forskrifter i overskuelig fremtid. Dette gjelder særlig hold av dyr i hjemmet. Det er vurdert som viktig med overordnede materielle krav til dyrehold som også omfatter slike dyr.

Ved behandling av dyrevelferdsmeldingen pekte Stortingets næringskomité i Innst.S. nr. 226 (2002-2003) på at det i Norge ikke er tradisjon for å behandle fisk som sansende dyr. Departementene understreker at oppdrettsfisk likevel har krav på godt stell og levemiljø på linje med landlevende dyr. Det har de siste årene blitt mye større oppmerksomhet omkring velferd hos oppdrettsfisk. Også innenfor EU får velferd hos

fisk mer og mer oppmerksomhet. European Food Safety Authority (EFSA) konkluderer i sin vitenskapelige rapport vedrørende bedøving og slaktning av dyr (www.efsa.europa.eu/en/science/ahaw/ahaw_opinions/495.html) med at det er tilstrekkelig dokumentasjon som tyder på at fisk oppfatter frykt og smerte, til at dette bør legges til grunn for velferdsbetraktninger.

Norsk dyrevelferdslov må bygge på holdninger, tradisjoner, verdier og normer blant landets innbyggere, samtidig som den skal legge avgjørende vekt på gjeldende faglig kunnskap. Religion, tradisjon og kultur kan dermed ikke alene være avgjørende for å tillate handlinger som faglig fremstår som dyrevernmessig uforsvarlige. Handlinger som regnes som uforsvarlige kan ikke praktiseres i Norge med henvisning til kulturer, religioner eller tradisjoner der dyr behandles eller omgås på en måte som anses dyrevelferdsmessig uforsvarlig ut fra dokumentert fagkunnskap. Det er for eksempel etter gjeldende dyrevernslov ikke lov til å avlive dyr ved avblødning uten at de er bedøvd, selv om dette er viktig innen enkelte religioner.

Dyrevelferdsmeldingen er et viktig grunnlag for lovforslaget. Som faglig vurderingsgrunnlag for utformingen av en del av lovutkastets materielle bestemmelser, er det innhentet to risikovurderinger fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet: "The ability of the foetus to sense or feel discomfort, pain and stress" (www.vkm.no/eway/default.aspx?pid=0&oid=2&trg=new&new=2:15843) og "The ability of various groups of invertebrates to sense and to perceive discomfort, pain and stress when these organisms are exposed to human handling" (www.vkm.no/eway/default.aspx?pid=261&trg=Content_5382&Main_4924=5498:0:10,1611:1:0:0::0:0&MainLeft_5498=5382:17242::1:5499:8::0:0&Content_5382=-2:15845), samt ytterligere 5 faglige utredninger: "Dyrevelferd i akvatisk dyrehold – herunder fremtidens dyrehold" (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00013/Rapport_dyrevelferd_13658a.pdf) utarbeidet av NIVA (Norsk institutt for vannforskning), VESO (Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS) og SINTEF (Stiftelsen for industriell og teknisk forskning ved Norges tekniske høgskole (NTH)), "Dyrevelferd på beite" (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Rapport_om_dyrevelferd_11407a.pdf) utarbeidet av VESO, "Konsekvenser av menneskelig aktivitet på dyrevelferd hos viltlevende dyr" (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Konsekvenser_av_menneskelig_aktivitet_paa_dyrevelferd_hos_viltlevende_dyr_11406a.pdf) utarbeidet av VESO, "Dyrs miljøbehov" (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Utredning_om_dyrs_miljoebehov_11409a.pdf) utarbeidet av Universitetet for miljø- og biovitenskap (tidligere Norges Landbrukshøgskole) og "Avl og bioteknologi – utfordringer i forhold til dyrevelferd" (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Avl_og_bioteknologi_11403a.pdf) utarbeidet av VESO. I tillegg har man tatt hensyn til rapporter fra Vitenskapskomiteen og ulike faginstusjoner som Mattilsynet har innhentet i tilknytning til anvendelse og utvikling av regelverk. Departementene tar sikte på at den nye dyrevelferdsloven skal bygge på gjeldende fagkunnskap, og ta høyde for ny kunnskap.

Departementene har vært i kontakt med Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL) vedrørende behov for konsultasjoner om lovens innhold. Lovens utforming med overordnede prinsipper gjeldende for alt dyrehold, medfører at det ikke har vært ansett nødvendig å foreta særskilte konsultasjoner i forbindelse med lovarbeidet. Denne avgjørelsen er tatt i forståelse med Sametinget og NRL. Det forutsettes imidlertid at det gjennomføres konsultasjoner med Sametinget og/eller NRL ved fremtidig forskriftsutvikling med relevans for reindriftsnæringen.

1.3.2 Viktige nye bestemmelser

Mange av bestemmelsene i utkastet viderefører gjeldende rett. En del bestemmelser stadfester eller videreutvikler prinsipper som er utledet av gjeldende dyrevernlov eller som er nedfelt i forskrifter gitt med hjemmel i loven. I tillegg foreslås en del nye og viktige krav. Disse presenteres kort nedenfor og er også nærmere omtalt i del II av høringsnotatet.

Kompetente dyreeiere vil gi grunnlag for bedret dyrevelferd. Departementene foreslår derfor en egen bestemmelse om krav til kompetanse for å sikre at blant annet dyreholdere har tilstrekkelige kunnskaper og ferdigheter til å ivareta hensynet til dyrenes velferd.

Det foreslås å innføre varslingsplikt som innebærer at det er en plikt til å varsle tilsynsmyndigheten dersom en har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller annen alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell. Dette vil bidra til at tilsynsmyndigheten lettere kan komme inn på et tidspunkt som gjør det mulig å hindre utvikling av omfattende dyrelidelse grunnet manglende tilsyn og stell.

Dyreeiere som grovt eller gjentatte ganger har brutt loven, kan i dag fratras retten til å holde dyr. Dette tilligger domstolene å avgjøre. For lettere å kunne hindre store lidelser hos dyr, foreslås adgangen til å frata en person retten til å holde eller ha med dyr å gjøre, lagt til tilsynsmyndigheten. Det gis i loven hjemmel for Mattilsynet til å treffe slike vedtak for å hindre at personer som har foretatt grove og/eller gjentatte brudd på loven skaffer seg nye dyr. Dette vil være et effektivt virkemiddel og er viktig for å hindre påregnelige dyrelidelser.

For å sikre god velferd for dyr, er det viktig at dyrene holdes i et adekvat miljø som de har mulighet til å tilpasse seg. Krav til dyrs ute- og innemiljø er derfor viktig. Forslaget gir mer utfyllende og generelle krav til dyrs levemiljø enn gjeldende dyrevernlov. Samtidig stilles det en rekke generelle krav til dyreholders tilsyn med og stell av dyr. Sammen vil disse bestemmelsene danne et godt grunnlag for fortsatt utvikling i retning av bedre velferd for dyrene. Det gis også mer konkrete bestemmelser om opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak.

Gjeldende dyrevernlov omfatter villlevende dyr. Loven inneholder imidlertid ingen bestemmelser som er tilpasset slike dyr. Det foreslås i utkastet et eget kapittel med bestemmelser for villlevende dyr som er tilpasset disse dyrenes livsførsel og behov. Hensikten med disse bestemmelsene er at menneskelig aktivitet som berører villlevende dyr skal skje på en forsvarlig og god måte.

Forbrukeren vil ved sine valg av produkter kunne påvirke driftsformer. Det vil også kunne oppstå behov for nærmere regulering av omsetningen av visse animalske produkter med bakgrunn i hensynet til dyrevelferd. Slik regulering må i stor grad ses i sammenheng med internasjonale forpliktelser og harmoniseres med eventuell tilsvarende regulering hjemlet i matloven. Det foreslås derfor en utvidelse av virkeområdet for å kunne regulere omsetning av animalske produkter, og det gis i den sammenheng regler som stiller krav til merking, presentasjon og reklame.

Dyreeiers plikt til å beskytte husdyr og tamrein på beite mot rovvilt videreføres og presiseres. Det samme gjelder for tilsynsmyndighetenes adgang til å fatte vedtak om beiterestriksjoner grunnet rovvilt. Samtidig foreslås det innført i loven en hjemmel som gir dyreeier rett til økonomisk kompensasjon ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner.

Overtredelser av loven er belagt med straff. Straffen vil kunne bidra til etterlevelse av loven og ha en holdningsskapende effekt. Den vil dermed være med på å bidra til å fremme lovens formål og bidra til god dyrevelferd og respekt for dyr. Strafferammen i dagens lov foreslås videreført. I mange tilfeller vil bot være en egnet reaksjonsform. På samme måte som i matloven foreslås derfor en hjemmel til å gi forskrift om forenklet forelegg for brudd på dyrevelferdsloven. Forenklet forelegg vil kun være aktuelt i kurante saker hvor saksbehandlingen er ukomplisert og oversiktlig og der vilkårene for straffbarhet åpenbart foreligger.

1.4 Forholdet til annet regelverk

1.4.1 Norsk regelverk

Dagens dyrevernlov fastsetter de overordnede hensynene til dyrevelferd. Dette foreslås videreført i ny lov om dyrevelferd. I noen grad er dyrevelferdshensyn også ivaretatt gjennom annet regelverk. Dette vil for eksempel gjelde Viltloven, Lakse- og innlandsfiskloven, Akvakulturloven og Matloven.

Lov om dyrevelferd skal gi føringer for utforming og anvendelse av bestemmelser som vedrører dyrevelferd i andre lover og forskrifter. Der en med hjemmel i forskjellige lover kan regulere eller iverksette tiltak overfor samme aktivitet, er det viktig med god samhandling mellom aktuelle myndigheter, slik at man får en best mulig harmonisering mellom sektorregelverkene. Av hensyn til brukerne av regelverket, bør det tilstrebes at regulering av samme aktivitet etter ulike lover, reguleres i samme forskrift, slik det er gjort i akvakulturdriftsforskriften (www.lovdatabank.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf)

20041222-1785.html). Samarbeid om regelverksutforming mellom sektormyndigheter vil også være aktuelt når det gjelder bestemmelser om jakt, fangst og fiske.

I enkelte tilfeller vil de hensynene de ulike lovene skal ivareta, kunne medføre at et tiltak som er lovlig etter en lov, ikke kan gjennomføres fordi det er forbudt etter en annen. Et eksempel kan være hvilke dyrearter det er tillatt å innføre, holde og evt. sette ut i Norge. Der det er nødvendig med tillatelse fra flere myndigheter, er det viktig at forvaltningen sikrer at søkere får nødvendig veiledning om tilgrensende regelverk.

1.4.2 Menneskerettene

I henhold til Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen (EMK) har enhver rett til å utøve sin religion. Dette innebærer blant annet rett til tilgang til mat som oppfyller aktuelle religiøse krav. Begrensninger i religionsfriheten er bare tillatt dersom dette er nødvendig i et demokratisk samfunn og begrunnet i hensyn opplistet i EMK art. 9, herunder hensynet til offentlig moral.

Avliving uten bedøving innebærer stor lidelse for dyret og har lenge vært ansett som dyrevelferdsmessig uforsvarlig både nasjonalt og internasjonalt. European Food Safety Authority (EFSA) har i rapport fra 15. juni 2004 (http://www.efsa.europa.eu/en/science/ahaw/ahaw_opinions/495.html) vurdert dyrevelferdsaspektet ved bedøving og avliving av produksjonsdyr. I rapporten er det konkludert med at avliving uten forutgående bedøving er dyrevelferdsmessig uforsvarlig. Dette er begrunnet med at kutting av hovedblodårer fører til smerte, frykt og stress hos dyret fordi det fortsatt er ved bevissthet. Dyret blir ikke bevisstløst før det har gått en viss tid. For eksempel kan det ta opp til 2,5 minutter før bevissthetstap inntreffer hos fjørfe, opptil 2 minutter hos storfe og opp til 20 sekunder for sau.

Avliving uten forutgående bedøving antas også å stride mot etiske og samfunnsmessige holdninger hos store deler av befolkningen i Norge. På grunnlag av de faglige og etiske aspektene er det i henhold til gjeldende dyrevernslov forbudt å avlive de vanligste matproduserende dyr uten forutgående bedøving. Dette forbudet har ikke vært ansett å stride mot EMK. Departementene ønsker å videreføre forbudet.

EUs rådsdirektiv om beskyttelse av slaktedyr krever bedøving forut for avblødning, men gir adgang til unntak ved religiøs slakting. Det er opp til de nasjonale myndigheter å avgjøre hvorvidt dette unntaket skal komme til anvendelse, og unntaket praktiseres derfor ulikt innenfor EU. Dette innebærer at en del land tillater slakting uten forutgående bedøving for å ivareta hensynet til utøvelse av enkelte religioner, mens andre i praksis har et absolutt forbud, bl.a Sverige. Enkelte andre land har krav om bedøving umiddelbart etter at blodårene er kuttet, eksempelvis gjelder dette Danmark, Finland og Østerrike.

Den Europeiske Menneskerettsdomstol EMD har i dom (*Cha'are Shalom Ve Tsedek mot Frankrike* av 27. juni 2000) fastslått at et forbud mot slakt kombinert med forbud

mot import, vil være i strid med EMK. Produkter av rituelt slaktede dyr kan innføres til Norge selv om slik slakting isolert sett strider mot norsk dyrevelferdslovgivning. Dersom import umuliggjøres på grunn av folke- eller dyrehelsemessige krav som ikke kan oppfylles, må dette eventuelt løses gjennom forvaltningen av dette regelverket og ikke gjennom lempinger i dyrevelferdsloven. Ut fra dette legger departementene til grunn at et forbud i dyrevelferdsloven mot slakting uten bedøving av dyr i dyrehold, ikke er i strid med EMK.

Vitenskapskomiteen for mattrygghet er bedt om å foreta en risikovurdering av de dyrevelferdsmessige aspekter ved avlaving uten bedøving. På bakgrunn av Vitenskapskomiteens rapport vil det bli foretatt en fornyet vurdering etter offentlig høring av dette lovutkastet.

1.5 Andre lands rett

1.5.1 Nordiske lover

Det foreligger ingen nordisk rettsenhet på området, men alle de nordiske lovene anerkjenner dyrenes rett til god behandling og beskyttelse mot unødig lidelse, sykdom, smerte etc. Generelt er det også et mål å fremme respekten for dyr gjennom å styrke deres stilling i samfunnet. Det varierer hvor klart dette er kommet til uttrykk i de andre nordiske lovene.

Når det gjelder avgrensning av lovene, varierer disse. Den danske og finske dyrevernavloven som er fra hhv 1991 og 1996, gjelder alle dyr. Men det fremgår av lovenes materielle bestemmelser at disse primært er ment gjort gjeldende overfor dyr som holdes. Den svenske dyrevernavloven fra 1988 gjelder alle dyr som holdes. Islands dyrevernavlov fra 1994 gjelder alle dyr, men tar spesielt hensyn til dyr som oppstalles hos og er under tilsyn av mennesker.

Administrativt er det varierende hvilke myndigheter som har det overordnede ansvaret for dyrevernavlovgivningen. Den danske loven hører hjemme under Justisministeriet, og tilsynet blir utført av Fødevarerdirektoratets regionale enheter. I Sverige hører loven hjemme under Jordbruksverket.

1.5.2 Europeisk rett

Dyrevelferd omfattes av EØS-avtalen, og gjennom denne har Norge forpliktet seg til å gjennomføre EØS-regelverket på dyrevelferdsområdet. Den foreslåtte lovteksten tar høyde for gjennomføring av slikt regelverk, men den konkrete gjennomføring av disse reglene vil skje gjennom forskrifter hjemlet i loven. De relevante rettsaktene, som alle er en del av EØS-avtalen per i dag, er:

- Forordning om transport av levende dyr og tilknyttede aktiviteter
- Direktiv om beskyttelse av slaktedyr
- Direktiv om beskyttelse av kalver

- Direktiv om beskyttelse av svin
- Direktiv om beskyttelse av produksjonsdyr
- Direktiv om beskyttelse av eggleggende høner
- Direktiv om beskyttelse av forsøksdyr

De fleste av rettsaktene fastsetter minimumsbestemmelser. Dette innebærer at de enkelte medlemsland kan stille strengere krav til dyrevelferd på nasjonalt grunnlag, samt gi utfyllende regler.

EU har ikke noen overordnet rettsakt om dyrevelferd generelt. Som oppfølging av Amsterdamtraktaten, ble det imidlertid utarbeidet en protokoll om beskyttelse av og velferd for dyr. I denne protokollen slås det fast at det foreligger et ønske i EU om å sikre bedre beskyttelse og respekt for dyrevelferd ved utarbeidelse av fellesskapsregelverk, under forståelse av at dyr kan sanse og føle. Europakommisjonen har vedtatt en handlingsplan for å bedre dyrevelferden i EU, og det arbeides på flere områder for å bedre velferden for dyr.

I og med at EU ikke har et helhetlig regelverk på dette området, har flere europeiske land egne lover og regler for beskyttelse og ivaretagelse av dyr. De ulike land har vektlagt ulike forhold knyttet til dyrevelferd og lovene er avgrenset ulikt. De første dyrevernløvene i Europa fokuserte primært på at man skal beskytte dyr mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse og ikke utsette dyr for urettmessige handlinger. De fleste europeiske lover bygger fortsatt på dette. Når det gjelder lovenes omfang, omfattes i all hovedsak virveldyr og dyr som holdes i fangenskap.

Av nyere europeisk lovgivning av interesse for den norske lovrevisjonen, kan nevnes dyrevelferdsloven for England og Wales fra 2006 som reflekterer flere europeiske trender innen dyrevelferd. Den inneholder mange elementer som det er lagt vekt på også i utarbeidelsen av utkast til ny norsk lov om dyrevelferd. Loven for England og Wales omfatter virveldyr, i hovedsak virveldyr som holdes, og har mange konkrete eksempler på hva som tillates og ikke tillates. Loven tillegger dem som har ansvar for dyr, plikt til å iverksette alle rimelige tiltak for å sikre dyrevelferden. Det er også gitt krav om å forebygge lidelse. Loven gir også bestemmelser om egnet miljø, muligheten for å utøve normal atferd, behovet for å holdes sammen med eller atskilt fra andre dyr samt frihet fra smerte, lidelse, skade og sykdom.

1.5.3 Internasjonal rett

Europarådet som er en sammenslutning av 44 europeiske medlemsland, arbeider innen flere rettsområder. Ett av disse er dyrevelferd. Rådet har som siktemål å komme frem til felles løsninger og felles regler innenfor de respektive områder. Innen dyrevelferd har Europarådet utarbeidet fem konvensjoner om beskyttelse av dyr som Norge har ratifisert:

- Konvensjon om beskyttelse av dyr som holdes for landbruksformål (produksjonsdyrkonvensjonen) med tilleggsprotokoll

- Konvensjon om beskyttelse av kjæledyr (kjæledyrkonvensjonen)
- Konvensjon om beskyttelse av dyr under internasjonal transport (transportkonvensjonen)
- Konvensjon om beskyttelse av slaktedyr (slaktedyrkonvensjonen)
- Konvensjon om beskyttelse av virveldyr som brukes til eksperimenter eller andre vitenskapelige formål (forsøksdyrkonvensjonen) med tilleggsprotokoll

Under produksjonsdyrkonvensjonen er det nedsatt en permanent komité som har i oppdrag å utarbeide anbefalinger om hold av produksjonsdyr. Det er til nå utarbeidet anbefalinger for hold av følgende arter: svin, storfe, pelsdyr, sau, geit, høns, struts, tamand, moskusand, hybrider av tamand og moskusand, gås, kalkun og oppdrettsfisk. Det er for tiden under arbeid anbefaling om hold av kanin.

Konvensjonene med tilhørende anbefalinger er bindende for de landene som har ratifisert disse, men det er opp til det enkelte land å gjennomføre reglene nasjonalt enten i lovgivning eller i administrativ praksis. Det tilligger heller ingen sanksjonsmuligheter i konvensjonene dersom disse ikke følges opp eller overholdes nasjonalt. Norsk holdning er at man så langt mulig skal gjennomføre Europarådets konvensjoner og anbefalinger i norsk rett. Disse vil således være førende for norsk regelverk. Så langt mulig har man i arbeidet med ny dyrevelferdslov vurdert og innarbeidet relevante bestemmelser vedtatt under Europarådet.

Andre internasjonale organisasjoner som Norge er med i, og som arbeider med eller som har betydning for dyrevelferdsområdet, er verdens dyrehelseorganisasjon (Office International des Epizootie - OIE) og verdens handelsorganisasjon (World Trade Organisation - WTO). Dyrevelferd er en del av OIEs engasjement og ansvarsområde. OIE arbeider med retningslinjer for behandling av dyr innen flere områder, foreløpig først og fremst relatert til transport og avliving. WTO inkluderer ikke dyrevelferd direkte, men retningslinjer fra OIE kan få betydning for praktiseringen av handel etter avtaler under WTO.

DEL II - SENTRALE DELER AV UTKASTET

2. FORMÅL, GENERELT OG VIRKEOMRÅDE

2.1 Formål

2.1.1 Gjeldende rett

I gjeldende dyrevernslov er formålbestemmelsen og en generell bestemmelse om god behandling av dyr samlet i § 2. Av bestemmelsen fremgår at lovens formål er at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødig lidelse.

2.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås at formålet til den nye loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. God dyrevelferd og respekt for dyr er viktige elementer i den etiske plattformen i dyrevelferdsmeldingen. Dyr skal håndteres med omsorg og respekt. Det skal tas utstrakt hensyn til dyrenes naturlige behov, og dyr skal holdes i miljø som gir god livskvalitet. Disse elementene skal i lys av lovens formål ivaretas gjennom mer konkrete materielle bestemmelser i loven.

Det vil fortsatt være viktig å forebygge lidelse. Dette følger naturlig av at fravær av lidelse har stor betydning for dyrs velferd. Plikten til å forebygge lidelse fremgår også uttrykkelig av lovens materielle bestemmelser.

Hold og bruk av dyr er grunnleggende og viktig i vårt samfunn. Vi skal fortsatt holde dyr for produksjon av mat og andre produkter, samt for rekreasjon og glede. Vi skal også fortsette å høste av naturens ressurser gjennom jakt, fangst og fiske. Lovens intensjon er ikke å hindre alle påkjenninger for dyr. Ethvert liv, både i dyrehold og i vill tilstand, innebærer ulike former for belastninger. Dyr i fangenskap vil heller ikke kunne få ivaretatt alle sine behov fullt ut. Samtidig er det noen grenser for hva vi, ut fra våre behov, lovlig skal kunne utsette dyr for. Også når behovet for å påføre dyr lidelser anses særlig tungt, går det en grense for hva som er dyrevelferdsmessig forsvarlig og dermed lovlig.

Dyrevelferd er tatt inn i norsk språkbruk fra det engelske begrepet animal welfare. Begrepet tar utgangspunkt i det enkelte dyret og dets situasjon. Dyrevelferd er et komplekst begrep og forskere har foreslått ulike definisjoner. Den følelsesbaserte tilnærming tar utgangspunkt i den subjektive, mentale tilstanden hos dyret. Det er dermed dyrets følelser som frykt, smerte, frustrasjon, velbehag og lystfølelse, eller snarere balansen mellom positive og negative opplevelser, som er bestemmende for velferden. Universitetet for miljø og biovitenskap tar utgangspunkt i dyrs følelser og gir følgende definisjon av dyrevelferd: *"Dyrevelferd er individets subjektive opplevelse av sin mentale og fysiske tilstand som følge av dets forsøk på å mestre sitt miljø"*. Den funksjonalitetsbaserte tilnærming analyserer dyrets mestring av miljøet, eller som Broom (1986) beskriver dyrevelferd: *"Dyrets tilstand i dets forsøk på å mestre de utfordringer som miljøet gir til enhver tid"*. Utgangspunktet til definisjonen er at dyret forsøker å opprettholde likevekt i sine fysiologiske systemer. Den naturbaserte tilnærmingen til dyrevelferd legger stor vekt på at dyret har mulighet til å utøve artsspesifikk, naturlig atferd og utfolde sitt biologiske potensial. Dette synet står sterkt for eksempel innen økologisk husdyrproduksjon. I praksis ser man ofte at resultatet av en dyrevelferdsmessig vurdering blir relativt likt, uavhengig av hvilken definisjon som velges. Valget av definisjon kan imidlertid innvirke på valget av vitenskapelig metode. Tar man utgangspunkt i dyrets mestringsevne vil det for eksempel ofte være nærliggende å studere fysiologiske parametere, mens det vil være mer nærliggende å studere dyrenes atferd i naturlige omgivelser hvis utgangspunktet er deres naturlige behov. Den følelsesbaserte tilnærmingen tar gjerne utgangspunkt i preferansetester.

Formålet med loven er også å fremme respekt for dyr. Dette utgjør en endring i forhold til ordlyden i gjeldende dyrevernlov. Lovens formål om god dyrevelferd og respekt for dyr vil i stor grad henge sammen. God dyrevelferd vil være et godt grunnlag for respekt. På samme måte vil respekt for dyr bidra til god velferd. Loven skal bidra til at dyr anerkjennes ut fra egenverdi og egenart. Krav om respekt for dyr innebærer rammer for bruk og avliving av dyr også utover det som følger av rene velferdsbetraktninger.

2.2 Virkeområde

2.2.1 Gjeldende rett

Virkeområdet for vår første dyrevernlov av 1935 omfattet dyr generelt uten at begrepet var definert nærmere. Dette medførte at det til tider ble reist tvil om hvilke dyreslag loven omfattet. Diskusjonen dreide seg først og fremst om de høyerestående dyrene. Virkeområdet ble derfor endret ved lovrevisjonen i 1974, og de dyreslagene loven omfattet ble angitt. Selv om dette medførte en innskrenkning av lovens anvendelsesområde, var endringen motivert ut fra praktiske hensyn for å få slått fast med sikkerhet hvilke dyr som omfattes. Dette dreier seg pattedyr, fugler, padder, frosk, salamander, krypdyr, fisk og krepsdyr, uavhengig av om de er eide eller viltlevende. Dyr som blekkspruter, skorpioner, insekter m.v. omfattes ikke av loven. Det geografiske virkeområdet er regulert i § 33 som gjør loven gjeldende på Svalbard, med unntak for kapittel VII.

2.2.2 Departementenes vurdering og forslag

Departementene foreslår å videreføre en avgrensning av loven til å omfatte nærmere angitte dyr (inkludert fostre). Dette er dyr som ut fra gjeldende kunnskap, med høy grad av sannsynlighet kan ha positive og negative opplevelser. Loven omfatter således pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tifotkreps, blekksprut og honningbier, og gjelder uavhengig av om dyrene er holdt av mennesker eller ikke.

Departementene har fått en utredning fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet om virvelløse dyrs evner til negative opplevelser som for eksempel smerte. På grunnlag av Vitenskapskomiteens vurdering foreslås at blekksprut og honningbier blir omfattet av loven. Blekksprut blir omfattet fordi disse dyrene mest sannsynlig har evne til å føle smerte og stress. Honningbier omfattes ettersom Vitenskapskomiteen anser disse for å være sosiale insekter med en vel utviklet hjerne og evne til å lære. Bier som holdes i produksjon bør derfor sikres god røkt og godt oppvekstmiljø. Samtidig forelås virkeområdet snevret inn fra krepsdyr til tifotkreps. Dette ut fra Vitenskapskomiteens vurdering av disse artenes nervesystem.

Vitenskapskomiteen for mattrygghet har uttalt at pattedyrfostre har smertepersepsjon, i hvert fall fra siste tredjedel av drektigheten. Rapporten legger til grunn at det bør vurderes å gi fostre smertestillende behandling i enkelte tilfeller, og at drektige dyr bør

behandles spesielt forsiktig av hensyn til fostrenes velferd. Denne rapporten omhandler også prenatalt stress og viser at forholdene under fosterstadiet kan ha negative virkninger på senere stadier av dyrets liv. Loven er derfor ment å omfatte også fostre fra det stadium det er fare for at de kan påføres prenatalt stress som har virkning også etter fødsel, samt føle smerte, stress o.l.

Departementene har vurdert en rettslig forsvarlighetsstandard for alle dyr. Hensikten med en slik standard ville være å hindre formålsløst skadeverk overfor dyr og å ha en rettslig standard for alle dyr som holdes eller brukes av mennesker uavhengig av utviklingsnivå. Det ville ikke være aktuelt å la lovens sanksjonsbestemmelser gjelde for en slik rettslig standard. Departementene har derfor kommet til at loven ikke bør ha en forsvarlighetsstandard for alle dyr, ettersom den ikke ville ha verdi utover å være en moralsk oppfordring.

Det er videre vurdert om loven bør omfatte alle dyr som holdes av mennesker, i tillegg til de arter som spesifikt er omfattet. Den svenske dyrevernsloven bruker husdyr og fangenskap som avgrensingskriterium. Dette ut fra en etisk forpliktelse basert på den store innflytelse mennesket har på deres liv. Departementene har imidlertid kommet til at loven ikke bør ha dyrehold som avgrensingskriterium, fordi en ikke vil gi eksempelvis eide virvelløse dyr vern i motsetning til villevende artsfrender. Videre ønsker en å unngå at forvaltningen bruker ressurser på tilsyn med hold av dyr som etter dagens kunnskap ikke har bevisst opplevelse av smerte og påkjenninger.

Det foreslås at lovens virkeområde skal gjelde alle forhold som påvirker velferden for dyr og respekt for dyr. Dette innebærer at loven også omfatter animalske produkter i den grad forhold knyttet til produksjon, omsetning m.v. er av betydning for å ivareta lovens formål.

Det foreslås et vidt geografisk virkeområde. Lovens formål tilsier at loven bør gjelde uansett hvor man er innenfor norsk jurisdiksjon. Dyr som holdes ombord på skip eller på en innretning på norsk sokkel, bør ha samme vern som dyr som holdes på land. I tillegg kommer at området for hvor dyr holdes kan bli utvidet.

Det vil være rimelig å gi dyr på Svalbard, Jan Mayen og bilandene den samme lovmessige beskyttelse som den som gjelder for dyr som lever på fastlandet eller i sjøområdene utenfor kysten. På grunn av den særegne forvaltningsstrukturen som gjelder for disse områdene, vil tilsyns- og vedtaksmyndighet bli tillagt andre organer enn Mattilsynet. For Svalbard vil Sysselmannen være naturlig håndhever av de administrative bestemmelsene i loven. Slik myndighetsplassering kan skje med hjemmel i den foreslåtte § 32.

3. GENERELLE BESTEMMELSER

3.1 Generelt

3.1.1 Gjeldende rett

I henhold til gjeldende dyrevernlov § 2 skal det tas hensyn til dyrs instinkt og naturlige behov, samt at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødig lidelse.

3.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Dyrevelferdsmeldingens etiske plattform foreslås innarbeidet i noen generelle prinsipper for vår kontakt med og behandling av dyr, i tillegg til at den innarbeides i andre mer konkrete bestemmelser.

Et mål for revisjonen av dyrevernloven har vært å presisere dyrs status og rettigheter. Departementene foreslår derfor å tydeliggjøre dette gjennom bruk av begrepet egenverdi i den generelle bestemmelsen. Dyrs egenverdi står sentralt i dyrevelferdsmeldingens etiske plattform. Egenverdi innebærer at dyr skal behandles forsvarlig og med respekt uavhengig av om de har noen økonomisk eller annen nytteverdi for mennesker. Det at loven beskytter dyr ikke bare av hensyn til mennesker, men også av hensyn til dyrene selv, kan ha betydning for tolkningen av lovens bestemmelser. Gjeldende lov er uklar med hensyn til spørsmålet om hvem loven primært beskytter, og det er fra flere hold hevdet at gjeldende lov ikke primært er begrunnet i hensynet til dyrene. Departementene foreslår at dette tydeliggjøres i loven.

Det er i mange sammenhenger hevdet at begrepet unødig lidelse er for upresist. Begrepet unødig lidelse kan forstås slik at dyr aktivt kan påføres lidelse såfremt lidelsen ikke kan betraktes som unødig. Departementene ønsker i stedet å tydeliggjøre en plikt til både å behandle dyr godt og forebygge fare for unødige påkjenninger og belastninger. Det er ikke meningen at loven skal beskytte dyr mot enhver påkjenning. Det viktige er at man søker å hindre fare for påkjenninger og belastninger som er unødvendige eller uakseptable, og som kan unngås. Enkelte påkjenninger er naturlig i dyrs liv. Det må legges vekt på om påkjenningen er forårsaket av mennesker, hva som er formålet med å utsette dyr for slik påkjenning og om handlingen er allment akseptert. Det foreslås derfor å beholde unødig som et vurderingskriterium i lovteksten. Ikke bare lidelse, men også unødige påkjenninger og belastninger bør unngås. For å tydeliggjøre dette foreslås å erstatte begrepet lidelse med påkjenninger og belastninger.

Det foreslås at det skal tas hensyn til dyrs fysiske og mentale behov ut fra deres egenart og evne til å ha positive og negative opplevelser. Dette innebærer en modernisering av begrepene sammenlignet med gjeldende lovs bruk av ordene instinkt og naturlig trong. Mulighetene til å kunne følge instinkter og utøve naturlig atferd er sentrale elementer i dyrs mentale behov. Både innenfor næringsmessig dyrehold og i familie- og hobbydyrehold er de mentale behovene ofte ikke godt nok ivaretatt. Med formuleringen "ut fra deres egenart" ønsker departementene å peke på at dyr har ulike

behov og særegenheter som må ivaretas, avhengig av art, rase, alder, kjønn m.v.. Også individuelle behov hos det enkelte dyr kan være relevant i denne sammenhengen.

Dyrevelferdsmessige vurderinger bør generelt bygge på et solid faktagrunnlag. På den annen side kan det å skulle bevise alt med vitenskapelige undersøkelser gjøre at vi mister evnen til innlevelse og sunn fornuft. Det er ikke gitt at alt som kan måles betyr noe, og det er heller ikke sikkert at det som betyr mest lar seg måle. Det er stor mangel på kunnskap om dyrs atferd under naturlige forhold, hvordan de har det og hvilke evner de har. Det vil derfor også være behov for å treffe skjønnsmessige beslutninger.

Gjeldende lovs § 2 har vært førende for tolkning og anvendelse av dyrevernsloven både i konkrete saker og ved utforming av forskrifter. Forslagets § 3 vil tilsvarende være førende for tolkning og anvendelse av denne loven.

3.2 Varsling

3.2.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernslov inneholder ingen bestemmelser om varsling der dyr lider.

3.2.2 Departementenes vurdering og forslag

Et viktig mål med gjennomgangen av dyrevernsloven har vært å utrede hjemler for mer effektivt å kunne forebygge store lidelser hos dyr som følge av manglende tilsyn og stell. Slike hendelser skyldes oftest økonomiske problemer, tidspress, ensomhet, sykdom eller andre personlige problemer hos dyreholder og vil i begrenset grad kunne fanges opp gjennom tilsynsmyndighetenes ordinære tilsyn. Tilsynsmyndigheten er derfor avhengig av å bli varslet spesielt for å få kjennskap til slike forhold.

Med bakgrunn i de mange tragiske hendelsene der flere dyr oppdages døde eller døende som følge av manglende føring og stell, er spørsmålet om årsakssammenhenger, mulige tiltak for å forbygge slike hendelser samt muligheter for å avdekke konkrete forhold som er i ferd med å utvikle seg til tragiske hendelser som berører både dyr og eier, et stadig aktuelt tema. Slike hendelser finner i følge Mattilsynet som oftest sted i utkantstrøk, hos enslige gårdbrukere som ofte står mer eller mindre utenfor det organiserte landbruket. Stolthet og skamfølelse kan gjøre at gårdbrukeren ikke ber om hjelp fra naboer eller andre. I tillegg til at slike hendelser helt akutt er dypt tragiske for både dyreeier og dyr, kan de også gi mer langsiktige konsekvenser som forbud mot å ha dyr, og i verste fall ødelegge livsgrunnlaget for personer med næringsbasert dyrehold.

Departementene foreslår å innføre varslingsplikt som et viktig virkemiddel for å kunne avdekke situasjoner som kan utvikle seg til en alvorlig dyrevernsak. Varslingsplikten slår inn i tilfeller der man har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell.

I enkelte tilfeller vil personer gjennom sin yrkesutøvelse få kjennskap til alvorlig dyremishandling eller vanstell. Dette vil for eksempel gjelde veterinærer og helsepersonell, men også andre yrkesgrupper som prester, advokater m.fl. I dyrevelferdsmeldingen ble det foreslått å pålegge slike yrkesgrupper en varslingsplikt. Denne skulle gå foran annen lovbestemt taushetsplikt, og ble ansett som et viktig virkemiddel for å forebygge dyrelidelser. Det har derfor vært vurdert om disse grupperes yrkespålagte taushetsplikt skal vike for plikten til å varsle om alvorlig dyremishandling eller vanskjøtsel. For flere av disse gruppene, er det viktig å opprettholde et tillitsforhold til klient/pasient, noe som taler for at man skal være tilbakeholdne med å pålegge dem en varslingsplikt. Noen yrkesgrupper har i dag en varslingsrett, mens andre kan varsle om uholdbare forhold etter samtykke fra klient/pasient.

Det foreslås at varslingsplikten gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning, og den vil således ikke gå foran annen lovbestemt taushetsplikt. Det har vært vurdert å nedfelle i lovteksten en rett for enkelte profesjoner til å varsle uten hinder av deres taushetsplikt etter annet lovverk. Det bes om høringsinstansenes syn på dette.

Dyrehelsepersonell og helsepersonell vil i større grad enn andre yrkesgrupper kunne få kjennskap til alvorlige dyrelidelser. Dyrehelsepersonell har plikt til å arbeide for velferd hos dyr og etisk forsvarlig dyrehold, og deres taushetsplikt omfatter ikke varsling om dyremishandling og vanskjøtsel. Dyrehelsepersonell vil derfor omfattes av dyrevelferdslovens varslingsplikt.

Siden sakene er sammensatt av både helserelevante og sosiale aspekter i tillegg til de dyrevelferdsmessige sidene, er det nødvendig med et samarbeid mellom alle involverte parter, eksempelvis helsepersonell, dyrevelferdsmyndigheter og landbrukets eget organiserte nettverk. Det er nødvendig at uregelmessigheter fanges opp og bekymringsmeldinger videreformidles på en slik måte at både eier og dyr kan underlegges en helhetlig oppfølging og hjelpes på tidligst mulig tidspunkt.

Når det gjelder personell innen helse- og sosialsektoren, er det viktig at disse har en rett til å varsle uten hinder av taushetsplikten. For helsepersonell gjelder allerede i dag etter helsepersonelloven en rett til å gi opplysninger videre på visse vilkår. For å tydeliggjøre helsepersonells varslingsrett **også i dyrevernsaker**, foreslås det å gjøre endringer i helsepersonelloven § 23. For andre innen denne sektoren, som har sin taushetsplikt forankret gjennom forvaltningsloven, vil den åpning som allerede ligger i fvl § 13 b nr 6 gi anledning til å varsle om forhold der det er grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell.

For øvrige yrkesgrupper som har taushetsplikt pålagt i forvaltningsloven, er det på samme måte allerede anledning til å varsle om forhold der det er grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell. Møte har vært avholdt med berørte departementer på embetsnivå for å avklare dette.

Det har vært vurdert hvorvidt varslingsplikten også skal gjelde for personer som er unntatt fra vitneplikt etter straffeprosessloven § 122. Dette gjelder blant annet ektefelle og slektninger i rett opp- og nedstigende linje. Spørsmålet er om de hensyn fritak for vitneplikten skal ivareta, bærer så langt at de slår igjennom overfor varslingsplikten som skal beskytte dyr mot lidelse. Den nærstående vil kunne komme i et følelsmessig dilemma, da en konsekvens av varselet kan bli straffeforfølgning av den som har brutt dyrevelferdsloven. Hensynet bak varslingsplikten er å hindre og/eller avslutte dyrelidelser. Dette er et viktig hensyn, men bør etter departementenes mening ikke veie tyngre enn hensynet til nærstående i disse tilfellene. Det foreslås derfor at nærstående unntas fra varslingsplikten i tråd med gjeldende strafferettslige prinsipper.

Personer som har fått besøk av tilsynsmyndigheten etter varsel fra publikum, ønsker som regel å få vite hvem som har varslet. Den som har varslet, ønsker i de fleste tilfeller å være anonym. Dersom folk er redd for at den varselet gjelder kan få vite hvem som har meldt fra, vil de ofte ikke oppgi sin identitet eller la være å kontakte tilsynet. Et varsel antas å være mer troverdig dersom identiteten til den som varsler er kjent for tilsynet, selv om også anonyme meldinger normalt følges opp. Tilsynet kan også ha behov for å ta kontakt med den som har varslet, for å få flere opplysninger. Forvaltningens behov for å kunne holde tilbake opplysninger om hvem som har varslet, ivaretas gjennom forvaltningsloven og offentlighetslovens bestemmelser.

Forslaget innebærer videre en plikt til å melde fra der et større antall ville eller forvillede dyr er utsatt for sykdom, skade eller annen lidelse utenom det som må anses normalt. Hensikten med denne varslingsplikten er å gjøre tilsynsmyndigheten kjent med slike forhold slik at nødvendige tiltak kan iverksettes. Denneplikten er begrenset til å gjelde der lidelsen omfatter et større antall dyr. Plikten gjelder imidlertid også uten at noen har brutt dyrevernsloven. Det har ingen praktisk hensikt å melde fra til myndighetene om en enkelt skadet villfugl. Situasjonen er imidlertid en annen hvis et stort antall dyr er involvert og den totale mengde lidelse er meget stor. Varsel vil da både kunne hindre fortsatt lidelse hos de dyrene som er rammet, og forebygge lidelse hos andre dyr. Oljesøl eller naturkatastrofer som ras og flom samt smitteutbrudd, er typiske eksempler på årsaker til at et større antall dyr lider eller står i fare for å lide. Når Mattilsynet eller politiet mottar varsel, må disse gjøre en vurdering av hvilke tiltak som bør iverksettes.

Ved oljesøl der mange sjøfugl er tilgriset, vil den enkeltes plikt begrense seg til varsling om forholdet. Hvorvidt det skal settes i verk tiltak for å redde fugl, må vurderes konkret i hvert tilfelle av de kompetente myndigheter. Både dyrevelferds- og naturforvaltningsmyndighetene bør i fellesskap vurdere om det skal iverksettes tiltak. Det bør her legges vekt på belastningene på dyret, kostnadene ved tiltaket og hvorvidt tiltaket har betydning for overlevelse av truede bestander. Det antas å være lite hensiktsmessig å iverksette kostnadskrevenne tiltak som innebærer store belastninger for de enkelte dyr der dette ikke har noen betydning for bestanden.

Det har vist seg svært vanskelig å plassere ansvaret for både friske og syke eller skadde forvillede katter. Disse dyrene er verken ville eller eide. Ved melding om at et større antall forvillede katter blir utsatt for lidelse, for eksempel sult og tørst, sykdom og skade, må myndighetene vurdere situasjonen og evt iverksette de tiltak som er nødvendig.

3.3 Kompetanse og ansvar

3.3.1 Gjeldende rett

God behandling av dyr forutsetter kunnskap, men gjeldende lov inneholder ingen eksplisitte krav til reell eller formell kompetanse hos dyreholder. Enkelte forskrifter hjemlet i dyrevernloven inneholder konkrete krav til reell og formell kompetanse. Disse bestemmelsene er hjemlet i gjeldende lov § 30, som er en generell forskriftshjemmel.

3.3.2 Departementenes vurdering og forslag

En av hovedstrategiene i dyrevelferdsmeldingen er å øke kunnskapen og bevisstheten rundt dyrevelferd. Innspill til meldingen og under lovprosessen viser at det er en utbredt oppfatning at dyr har krav på å bli behandlet godt. Dyreholdere må derfor være bevisste på at de har et stort ansvar. Kunnskap bør komme forut for alt dyrehold og annen aktivitet overfor dyr, eksempelvis jakt. Det foreslås derfor å lovfeste et krav om at dyreholdere skal sørge for at dyr blir ivaretatt av tilstrekkelig og faglig kompetent personell som har den nødvendige kunnskap og ferdigheter. Etter departementenes vurdering vil økt fokus på kompetanse kunne bidra til et betydelig løft for dyrevelferden. Lovutkastets krav omfatter realkompetanse. Eventuelle krav om formell kompetanse må nedfelles i forskrifter hjemlet i loven.

Det er tradisjon i vår kultur for å ønske å stelle godt med dyr. Aktive nærings- og interesseorganisasjoner er en del av grunnlaget for at mange dyreholdere i Norge har kompetanse om dyrevelferd for en del arter og produksjonsformer som er vanlig i dag. Samtidig stiller moderne husdyrhold ofte økende krav til kunnskap om dyrs fysiske og mentale behov for å kunne sikre velferden i forbindelse med økt bruk av automatiserte løsninger og stordrift. Det registreres også et økende hold av familie- og hobbydyr. En kompetanseheving vil redusere faren for vanstell som skyldes uvitenhet.

Innholdet i kompetansekravet vil variere over tid og med de aktuelle aktiviteter og dyrearter. For eksempel er det særlig kompetansekrevene å drive et landanlegg for settefisk, mens det ikke kreves like store kunnskaper for å holde et fåtall kjæledyr på en dyrevelferdmessig forsvarlig måte. Det nærmere innholdet i kompetansekravet må videreutvikles i praksis. Dette kan for eksempel skje gjennom prinsipielle avklaringer av loven, og i forskrifter og retningslinjer til disse.

Lang erfaring eller formell opplæring er faktorer som taler for at en person har nødvendig kompetanse. Dette gjelder imidlertid ikke ubetinget. Tilsynsmyndigheten har erfart at det finnes tilfeller der personer, på tross av lang erfaring eller formell

opplæring, ikke har tilstrekkelige kunnskaper eller ferdigheter til å ivareta dyrevelferden. Dessuten vil det ofte være ny kunnskap som en bør sikre seg at også erfarne utøvere blir kjent med. Som eksempel kan nevnes utvikling av kunnskap, holdninger og regelverk når det gjelder bruk av bedøvelse og smertelindring innenfor dyrehold i næring.

Det er i flere særlover hjemlet et krav til kompetanse hos den som utøver eller er ansvarlig for en aktivitet. Slike kompetansekrav er begrunnet i andre hensyn enn dyrevelferd, men vil i noen grad også kunne ivareta dyrevelferdshensynet. For eksempel stilles det kompetansekrav til fiskeoppdrettere i akvakulturlovgivningen og til fiskere i saltvannsfiskelovgivningen. Også viltlovgivningens krav til jegeres kompetanse, vil i stor grad ivareta dyrevernhensyn. I den grad det er hensiktsmessig, bør kompetansekrav i ulikt regelverk harmoniseres slik at det ikke oppstår motstrid.

I mange saker om dyrevelferd er personer med helsemessige eller sosiale problemer involvert. Disse personene vil ikke alltid være kompetent til å ivareta dyrene, samtidig som de har ønske om å holde dyr. Ønsket om å holde dyr kan ikke veie tyngre enn kravet om at dyr skal holdes av kompetente personer.

Det foreslås en bestemmelse om at foresatte ikke skal la barn under 16 år ha et selvstendig ansvar for dyr. Dette innebærer at foresatte pålegges et overordnet ansvar for dyreholdet. Foresatte har en plikt til å skaffe seg den nødvendige kunnskap og påse at dyreholdet utøves på forsvarlig vis slik at lovens materielle bestemmelser overholdes. I noen tilfeller vil foresatte måtte involvere seg aktivt for sikre godt dyrehold. En lignende bestemmelse er nedfelt i Europarådskonvensjonen om beskyttelse av kjæledyr der det legges til grunn at kjæledyr ikke skal selges til barn under 16 år uten samtykke fra foresatte. Den danske dyrevernloven inneholder en tilsvarende bestemmelse.

Det foreslås videre en bestemmelse om at dyr ikke skal overlates til personer som det er grunn til å tro ikke kan eller vil behandle dyret forsvarlig. Dette er en lovfesting av det som tilsynsmyndigheten tidligere har tolket inn under gjeldende dyrevernlov § 2. Begrunnelsen for forslaget er at det er en fare for at dyret ikke behandles forsvarlig dersom det overlates til en person som ikke kan eller vil behandle det forsvarlig.

Det foreslås en vid hjemmel til å gi nærmere forskrifter om kompetanse. Mer konkrete krav til kompetanse vil i praksis måtte tilpasses til den enkelte aktivitet, noe som mest hensiktsmessig gjøres gjennom forskrifter. Det vil primært være behov for mer detaljerte kompetansekrav for den som skal drive næringsmessig dyrehold. Slikt dyrehold omfatter normalt mange dyr og er ofte i betydelig grad spesialisert. For slikt hold kan det derfor være aktuelt å forskriftsfeste mer konkrete kompetansekrav, herunder også krav til formell kompetanse.

3.4 Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger

3.4.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov har enkelte konkrete bestemmelser om bindeanordning, stengsel, dressurhalsbånd og briller på høns, jf §§ 5a og 11. Videre har lovens § 4 om tilholdsrom sammenheng med driftsform. Loven har imidlertid ingen generell bestemmelse med krav til driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger. Anbefalinger vedtatt i Europarådet og forskrifter hjemlet i dyrevernloven har slike bestemmelser.

3.4.2 Departementenes vurdering og forslag

Departementene foreslår å innføre et generelt prinsipp i loven om at driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som brukes til dyr, skal være egnet til å ivareta hensynet til dyrenes velferd. I tillegg til dyreholder og andre som håndterer dyr, legges det et ansvar på produsent og den som omsetter varen.

Nye driftsformer og nytt teknisk utstyr tas vanligvis i bruk av driftsmessige eller økonomiske årsaker. Hensynet til dyrenes velferd kan komme i andre rekke. Når dyreholdet i økende grad baseres på automatiserte løsninger, for eksempel automatisk vanning og fôring, øker også risikoen for alvorlige negative konsekvenser for dyrenes velferd gjennom tekniske feil eller systemsvikt. Det er derfor viktig å prøve ut og forhåndsvurdere nye tekniske løsninger for å ivareta dyrs velferd og forebygge lidelser. Ved utprøving i liten skala kan man oppdage uheldige dyrevelferdsmessige konsekvenser på et tidlig stadium. Dette gjelder både ved hold av tradisjonelle husdyr og ved oppdrett av nye arter. Det foreslås at nye driftsformer og tekniske løsninger skal være utprøvd og funnet egnet før de tas i kommersiell bruk. Forslaget innebærer en oppfølging av dyrevelferdsmeldingens etiske plattform, jf pkt 1.3 i høringsnotatet.

Det kan i mange tilfeller i tillegg være behov for å ansvarliggjøre den som omsetter eller leier ut fast eiendom eller utstyr for bruk til dyr. Disse pålegges derfor et medansvar for at de bygninger, eiendommer, utstyr etc som tilbys for bruk til dyr er egnet for formålet. Det er vanlig at hest og andre husdyr holdes i leide husdyrrom eller på leide utmarksbeiter. Selv om dyreholder har et hovedansvar for dyrevelferden, er det naturlig at også eier av husdyrrommet eller uteområdet pålegges et medansvar for at dette er egnet til bruken. Bygget eller beitet kan ha feil, mangler eller faremomenter som det ikke er mulig for dyreholder å oppdage, og som det er naturlig at eier retter opp. Dyreholderen har dessuten gjerne ikke rett til å foreta de nødvendige utbedringene uten eierens samtykke.

3.5 Medisinsk og kirurgisk behandling

3.5.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov regulerer medisinsk og kirurgisk behandling i §§ 7 og 13. Kirurgisk behandling og visse former for medisinsk behandling kan bare utføres av

autorisert dyrehelsepersonell. Det er konkrete forbud mot kastrasjon av reinsbukk, hund og fjørfe med mindre særlige bruksgrunner gjør det nødvendig. Loven inneholder videre forbud mot hale- og ørekupering, klipping/brenning av nebb, klipping av kam på fjørfe, fjerning av stemmebånd på hund og avhorning (for avhorning er det gjort unntak i forskrifter). Forskrifter hjemlet i loven begrenser også adgangen til å foreta kirurgiske inngrep på og fjerne kroppsdelar på friske dyr. Dette gjelder forskrifter for dyreartene høns, kalkun, storfe, småfe og hest.

3.5.2 Departementenes vurdering og forslag

Forslaget er mer prinsipielt og overordnet enn dagens mer kasuistiske lovbestemmelser. Forslaget inneholder et prinsipielt forbud mot operative inngrep på dyr, herunder forbud mot fjerning av kroppsdelar, med mindre det foreligger forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse. Dette er en endring i forhold til gjeldende lov hvoretter noen inngrep er uttrykkelig forbudt, noen er regulert i forskrift, mens andre beror på en skjønnsmessig vurdering av gjeldende lovs § 2. Ved å foreslå et generelt forbud med mulighet for unntak i forskrift ut fra hensynet til særlige bruksgrunner, sikres at slike inngrep kun blir gjort der det er tilstrekkelig vurdert og begrunnet.

Det foreslås særlige bestemmelser for kastrering og avhorning. Slike inngrep vil være tillatt når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller særlige bruksgrunner. Det kan synes inkonsekvent å tillate kastrasjon i noen tilfeller. Dette må ses i lys av at kastrasjon av og til kan vurderes å være til dyrets eget beste totalt sett, slik tilfellet kan være der kastrasjon er en forutsetning for å holde okser på beite. I andre tilfeller foreligger det tungtveiende bruksgrunner, for eksempel for førerhunder. For hest kan man tenke seg at både bruksgrunner og dyrevelferdsmessige grunner kan tale for kastrasjon.

En tilsvarende bestemmelse er inntatt i Europarådets konvensjon om beskyttelse av kjæledyr. Konvensjonens artikkel 10 tillater kirurgi på friske dyr dersom det er nødvendig av veterinærmedisinske grunner eller det er til fordel for det aktuelle dyret. Også Rådet for dyreetikk har støttet et slikt standpunkt og har i 2001 uttalt: *"Etter Rådets oppfatning bør loven slå fast at spørsmålet om kastrasjon skal vurderes med avgjørende vekt på det enkelte dyrs integritet og naturlige livsutfoldelse."*

For dyr som holdes for næringsformål, vil bestemmelsen om at en bare kan kastrere dyr når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller av særlige bruksgrunner, stadfeste praktiseringen av gjeldende rett. Dette med unntak av rutinemessig kastrering av gris og kje. Dersom slik kastrering fortsatt skal kunne tillates, må dette forskriftsfestes med hjemmel i bestemmelsens siste ledd.

Også for familie- og hobbydyr vil denne bestemmelsen harmonere med forståelsen av gjeldende rett. I noen sammenhenger, for eksempel ved regulering av kattebestanden, må hensynet til dyrevelferd vurderes noe videre. Ønsket om å unngå store kattebestander kan tale for kastrasjon også i tilfeller der det ikke er motivert ut fra hensynet til den enkelte katten.

Transplantasjon av vev eller organer mellom dyr er en særskilt kategori inngrep som må gjennomføres i henhold til bestemmelsene i loven. Dyrevelferdsmeldingens etiske plattform fastslår prinsippet om dyrs egenverdi, noe som gjør det vanskelig å forestille seg at enkelte dyr skal måtte bøte med livet for å donere organer slik at andre dyr skal kunne leve videre. En må dessuten anta at dyr som får transplantert organer, vil kreve livslang medikamentell behandling for å unngå avstøtningsreaksjoner. Med dagens kunnskap er det derfor tvilsomt om organdonasjon mellom dyr er egnet til å ivareta enkeltdyrs velferd.

Med hensyn til xenotransplantasjon (overføring av levende celler, vev eller organer fra dyr til mennesker), se pkt 3.7.2.

Forslaget inneholder en ny bestemmelse om at medisinsk og kirurgisk behandling ikke skal markedsføres eller nyttes som rutinemessig kompensasjon for lovstridig avl eller miljø. En slik bestemmelse harmonerer med bestemmelsen om avl både i gjeldende lov og i forslaget til ny lov.

Bestemmelsen må ses i sammenheng med dyrehelsepersonelloven, som regulerer dyrehelsepersonells eksklusive rett til å utføre visse typer undersøkelser og behandling. Bestemmelsen om medisinsk og kirurgisk behandling i dyrevelferdsloven vil ha særlig relevans for slikt personell. Slik behandling utført i strid med dyrehelsepersonelloven vil også kunne være i strid med de generelle bestemmelsene i dyrevelferdsloven.

3.6 Avliving

3.6.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavt har bestemmelser om avliving og nødavliving i §§ 9 og 10. Det er krav om bedøving før avblødning for de fleste husdyrartene. Dette gjelder også oppdrettsfisk. Det er fastsatt nærmere forskrifter om avliving på slakterier samt for avliving av pelsdyr og avliving av hund og katt.

3.6.2 Departementenes vurdering og forslag

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring og presisering av gjeldende dyrevernavt når det gjelder hvordan avliving og håndtering i avlivings-situasjonen skal gjennomføres. Forbudet mot avliving som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement er nytt og må ses i lys av lovens formål om å fremme respekt for dyr.

Mange dyr holdes for formål som innebærer at de må avlives. For å sikre at avlivingen skjer på forsvarlig måte hvor det tas hensyn til dyret, nedfeller loven generelle krav til avliving, med muligheter for nærmere bestemmelser i forskrifter.

Bestemmelsen, med unntak av bedøvingskravet i andre ledd, gjelder også villevende dyr som avlives. Den vil derfor også gjelde for jakt, fangst og fiske, skadedyrbekjempelse, uttak av skadegjørere samt ettersøk av skadete dyr (påkjørslar/jakt/andre ulykker). Også disse dyrene skal avlives på forsvarlig vis, og ved hjelp av egnet og vedlikeholdt utstyr. Implisitt innebærer dette imidlertid at kravet om egnet og vedlikeholdt bedøvingsutstyr i første ledd ikke kommer til anvendelse ved avliving av villevende dyr. Bestemmelser om human jakt er også gitt i medhold av villloven.

Krav om bedøving før eller samtidig med avliving for dyr som inngår i dyrehold, innebærer en presisering og tydeliggjøring av gjeldende lovs § 9. Bedøvingen skal medføre at dyret er i en bevisstløs tilstand når det avlives. Bedøvmetsmetoden skal gi øyeblikkelig bevissthetstap eller ha en induksjonsfase som er uten vesentlig ubehag for dyrene. Prinsippet om bedøving er et viktig dyrevelferdsmessig hensyn. Imidlertid vil det i noen tilfeller være nødvendig å gjøre unntak. Det finnes områder hvor kravet til bedøving under dagens forhold er praktisk umulig å etterleve. Dette gjelder for eksempel ved avliving av brisling som er holdt midlertidig i steng. Departementene foreslår derfor at det i forskrift kan gjøres unntak fra andre ledd. Det vurderes ikke som aktuelt å gi unntak fra krav om bedøving før eller samtidig med avliving for ulike former for rituell slakting av produksjonsdyr.

Ved bekjempelse av alvorlige smittsomme sykdommer, kan det oppstå en situasjon med nødavliving. Her vil antall dyr som skal avlives kunne være høyt og særlige smittmessige hensyn må ivaretas. Det vil derfor kunne være nødvendig å avvike noe fra de normale kravene til avliving i slike situasjoner. Det må her foretas en avveining mellom spredningsrisiko for sykdom og hensynet til de smittede dyrenes velferd i avlivingssituasjonen. Gjennom beredskapsplaner kan man på egnet måte ivareta de ulike hensyn i forbindelse med slik sanering.

Det foreslås et forbud mot avliving av dyr som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement, uavhengig av om avlivingen medfører lidelse eller ikke. Begrunnelsen for forbudet er at slik avliving ofte vil fremstå som støtende, og at det anses å være i strid med lovens formål om å fremme respekt for dyr. Departementene ønsker ikke med dette å gi opphav til en diskusjon om dyrs rett til liv, og viser til at dyr lovlig kan avlives uten at dette er nødvendig av dyrevelferdsmessige grunner. Bestemmelsen tar sikte på å ramme de tilfeller der selve avlivingen er en del av underholdningen. Avliving av dyr der avlivingen ikke er hovedformålet med aktiviteten rammes ikke. Eksempelvis vil fisk avlivet i en fiskekonkurranse ikke omfattes av forbudet. Her er det ikke avlivingen i seg selv som er underholdningen.

Avliving vist i film eller fjernsynsprogram er ikke omfattet av forbudet med mindre formålet med avlivingen er ren underholdning. Ved filmopptak av en scene hvor dyr avlives, er det selve avlivingen som må vurderes opp mot lovens bestemmelse, ikke at den blir filmet.

Det gis hjemmel til å fastsette nærmere vilkår knyttet til alle deler av bestemmelsen, samt forby visse former for avliving. Det kan oppstå situasjoner der dyr avlives av grunner som nå er vanskelig å forutse, men som kan oppfattes som etisk uakseptable. Tilfeller som kan tenkes rammet, er avliving av andres dyr, ol.

Det kan være aktuelt å gi nærmere forskrifter om skadedyrbekjempelse ut fra hensynet til dyrevelferd. Avlivingsmetoder ved skadedyrbekjempelse er vurdert av Dyreetisk Råd i Danmark. I en rapport om dyrevernproblemer ved skadedyrbekjempelse har rådet konkludert med at dyrevernlovgivning på området er nødvendig. Mus og rotter er høyt utviklede pattedyr som kan lide både fysisk og mentalt. Flere av de metodene som er i bruk, påfører dyrene store lidelser.

3.7 Bruk av dyr i forsøk og undervisning

3.7.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov regulerer bruk av dyr i opplæring og bruk av dyr i forsøksvirksomhet, jf §§ 20 og 21. Bruk av dyr i forsøk krever tillatelse. Bruk av dyr i undervisning er kun tillatt når det er en nødvendig del av yrkesutdanning. Dyreforsøk reguleres nærmere i forskrift om forsøk med dyr. I gjeldende lov er det fastsatt at tillatelser til dyreforsøk skal gis av et eget utvalg (Utvalg for forsøk med dyr).

3.7.2 Departementenes vurdering og forslag

Det er i forskningssammenheng fremskaffet mye kunnskap gjennom bruk av dyr i forsøk. Blant annet kan slik forskning gi viktig kunnskap om dyr, men dyr kan også tjene som gode modeller for menneskelige funksjoner og reaksjoner. Fisk i forsøk er i vesentlig grad relatert direkte til bruken av fisk i næringsøyemed.

Departementene ønsker å styrke vektleggingen av dyrets interesse når det benyttes i forsøks- og undervisningssammenheng. Det er ikke realistisk å unngå en hver bruk av dyr i forsøk og undervisning. Samtidig er det et mål å bruke så få dyr som mulig, og at de dyr som benyttes skal oppleve så få og små plager som mulig. Når det gjelder forsøkslignende aktivitet som tradisjonelt har vært brukt i undervisningen i biologiske fag, finnes det i dag mange gode alternative metoder og modeller som kan gi likeverdig illustrasjon av det som skal læres. For å bruke færrest mulig dyr også i undervisningen, skal derfor disse alternativene tas i bruk ved norske læresteder. Den største andelen forsøksdyr som brukes i Norge, er fisk som oppdrettes innenlands. De fleste andre forsøksdyr importeres fra utlandet.

Bestemmelsen viderefører kravet om tillatelse for bruk av dyr i forsøk, samt hjemmel til å gi nærmere forskrifter. Det settes krav om tillatelse for bruk av dyr i undervisning, med unntak for opplæring i vanlig stell og håndtering. Prinsippene Reduction (reduksjon), Replacement (erstatning) og Refinement (raffinering eller forbedring) – forkortet de tre R'ene - er innarbeidede prinsipper innenfor forsøksvirksomhet og foreslås nedfelt i loven.

Bruk av dyr i forsøk er et omstridt etisk tema, og nyere forskning har vist at dyreforsøk kan gi upålitelige vitenskapelige resultater. Dette skyldes dels at levende dyr påvirkes av mange variabler som kan påvirke resultatet (for eksempel frykt og stress som følge av forsøksprosedyrene), og dels at artsforskjeller mellom dyr og mennesker kan være avgjørende. Etter departementenes syn er det viktig at de relevante aktørene har høy kompetanse og etisk refleksjon knyttet til bruken av dyr i forsøk. Selv om ikke alle dyreforsøk påvirker dyrenes velferd negativt, innebærer de ofte en særskilt avveining mellom menneskers og dyrs interesser. Uansett formål med forsøket, går det likevel en grense for hvor intense eller varige smerter og/eller hvilken grad av stress eller annen lidelse dyr lovlig kan påføres.

Antall dyr som inngår i forsøk bør reduseres generelt og i belastende forsøk spesielt. Det er samtidig viktig å redusere påkjenningene for dyr i forsøk, sikre at dyrene holdes i et godt miljø og forbedre kontrollen med bruk av dyr i forsøk. Behov for bedre kontroll gjelder særlig på viltlevende dyr.

Det har vært en svakhet i forsøksdyrlovgivningen at enkelte dyr som har vært brukt i forsøk eller tilstøtende aktivitet, har falt utenfor deler av regelverket. Dyrets behov for et godt miljø er likt uavhengig av på hvilken måte dyret brukes eller kan tenkes å bli brukt. Bestemmelsen vil endre rettstilstanden på dette punktet ved at alle kategorier av dyr som faller inn under begrepet forsøksdyr, vil bli omfattet av lovens bestemmelse. Denne bestemmelsen vil bidra til at statistikker over bruk av forsøksdyr blir mer utfyllende og sammenlignbare med situasjonen i andre land, for eksempel Sverige.

Et område som bør nevnes særskilt, er kloning av dyr. Kloning er behandlet i Ot.prp. nr. 84 (2002-2003), og innebærer etiske aspekter så vel som dyrevelferdsmessige. Innen medisinsk virksomhet kan kloning være et aktuelt tema i forbindelse med forebygging og behandling av sykdom hos mennesker og dyr. Ved hjelp av genteknologiske metoder kan man tenkes å fremstille dyr som på grunnlag av frembrakte endringer i deres egenskaper er i stand til å produsere organer eller kjemiske forbindelser som kan nyttiggjøres i forbindelse med sykdomsbehandling. Dyr med en slik ønsket egenskap kan videre klones for å produsere flere individer av dyr for produksjon av eksempelvis legemiddelkomponenter i melk eller egg.

De første fasene i slik virksomhet vil ut i fra sin natur regnes som forsøk, og dyrene vil omfattes av bestemmelsene om forsøksdyr. Rutinemessig kloning for oppformering av individer med ønskede egenskaper, vil også omfattes av bestemmelsene i § 24 Avl og bioteknologi. De oppformerte individene kan ofte leve under forhold som er mer sammenlignbare med ordinære produksjonsdyrforhold enn med forhold man vanligvis assosierer med forsøksdyr. Nærmere avgrensning med hensyn til krav og unntak fra krav om tillatelse for den aktuelle aktiviteten, må gjøres gjennom forskrift etter tredje ledd. Det forutsettes at alle dyr som benyttes i forbindelse med kloning omfattes av de generelle bestemmelsene i loven, og at det foretas en grundig avveining av de dyreetiske sider ved virksomheten.

Et annet område som bør nevnes, er bruk av dyr som organdonor. Med en forståelse som angitt i merknadene i del III, regnes donordyr som forsøksdyr, uavhengig av om de er fremskaffet via tradisjonell avl, kloning eller annen bioteknologisk metode. Dette fordi de uansett fremstillingsmetode normalt må leve under restriktive forhold, gjerne i et lite stimulerende miljø. Ved hold av dyr til dette formålet må hensynet til donordyret veie tungt, slik at det sikres at dyrenes velferd ivaretas.

Donasjon av vev eller organer fra dyr til mennesker er et sensitivt spørsmål, men da også ut ifra andre etiske vurderinger enn hensynet til dyrevelferd. Dette spørsmålet er drøftet i NOU 2001: 18 om xenotransplantasjon. Ny kunnskap og nye teknikker muliggjør og kan aktualisere behandling av dødelige sykdommer hos mennesker ved hjelp av levende celler, vev eller organer fra dyr. For omtale av donasjon mellom dyr, vises det for øvrig til pkt 3.5.2 om medisinsk og kirurgisk behandling.

Det foreslås å fjerne lovbestemmelsen om at det skal finnes et eget forvaltningsorgan som skal vurdere søknader om dyreforsøk. Dette for å gi rom for å organisere forvaltningen på den måte som til enhver tid anses hensiktsmessig. Se for øvrig merknader om tilsynsmyndighet i forslaget § 32.

Det foreslås hjemmel til i forskrift å kunne gjøre unntak fra lovens materielle bestemmelser for bruk av dyr i forsøk. Dette anses nødvendig fordi en del forsøk vil være av en slik karakter at de ikke kan gjennomføres i samsvar med samtlige av lovens materielle krav.

3.8 Særskilte forbud

3.8.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernløvs §§ 8 og 11 forbyr ulike handlinger som innebærer eller har karakter av vold mot dyr. Det er blant annet forbudt å sparke eller slå dyr med staur, reip eller reim som det er knute eller noe lignende på, eller slå med noe annet som kan gjøre dyret like vondt. Det er forbudt å bruke pisk som fremdriftsmiddel i trav- og galoppkonkurranser og å bruke dyr som levende agn eller åte. Det er også forbudt å drive dyr for hardt.

Gjeldende dyrevernløvs § 2 antas å ramme utuktig bruk av dyr hvis bruken påfører dyret fare for lidelse. Det kan imidlertid være vanskelig å bevise utover rimelig tvil at dyret er påført fare for lidelse. Dersom utuktig bruk av dyr ikke påfører dyret fare for lidelse, er det etter gjeldende rettsstilstand lovlig.

Straffeloven regulerer ikke utuktig bruk av dyr. Straffeloven § 202 setter imidlertid et forbud mot å utgi pornografi som inneholder kjønnslig skildring hvor det gjøres bruk av blant annet dyr. Straffeloven § 213 hadde frem til 1972 et forbud mot seksuell omgang

mellom mennesker og dyr. Utuktig bruk av andres dyr kan rammes av straffelovens bestemmelser om skadeverk.

3.8.2 Departementenes vurdering og forslag

Dyr er ikke omfattet av de materielle straffebestemmelsene i straffeloven, utover den indirekte beskyttelsen som ligger i skadeverk på annen manns eiendom og forbud mot utbredelse av dyrepornografi. Det foreslås derfor at dyrevelferdsloven gir dyr strafferettslig vern mot vold og andre typer overgrep. Legalitetsprinsippet innebærer at straff ikke kan idømmes uten hjemmel i loven. At en handling anses forkastelig eller straffverdig er ikke tilstrekkelig til å idømme straff dersom handlingen ikke er forbudt ved lov. Selv om flere av de handlinger som nevnes eksplisitt i bestemmelsen også må antas å falle inn under en forståelse av den generelle bestemmelsen i § 3, anses det nødvendig med en klar forbudshjemmel for å utelukke tvil om disse handlingenes straffverdighet. Vold og andre overgrep mot dyr, herunder utuktige handlinger, anses som sterkt klanderverdige. På denne bakgrunn foreslår departementene en bestemmelse om at vold og andre overgrep mot dyr er forbudt.

Departementene foreslår at loven fastsetter et eksplisitt forbud mot å hensette dyr i hjelpeløs tilstand. Det er registrert en del eksempler på at dyreeiere avslutter dyrehold ved å overlate familie- og hobbydyr til seg selv i naturen. Det har også vært tilfeller der aktivister har villet frigjøre dyr ved å slippe dem ut av dyrehold og overlate dem til seg selv. Denne bestemmelsen vil kunne ramme slike tilfeller, i tillegg til å komme til anvendelse eksempelvis der dyr etterlates innestengt i en bil i sommervarmen. Det vil også være i strid med lovens bestemmelser om tilsyn og stell å avslutte dyrehold ved å overlate dyr til seg selv i naturen.

Under utarbeidelsen av lovforslaget har Landbruks- og matdepartementet mottatt flere henvendelser om å foreslå en bestemmelse som forbyr seksuell omgang mellom mennesker og dyr. I forbindelse med behandling av et dokument 8-forslag i Stortinget, er det signalisert at spørsmålet om forbud og straffesanksjonering av seksuell omgang mellom mennesker og dyr, skulle vurderes i arbeidet med ny lov.

Departementene mener det vil være riktig å forby seksuell omgang mellom mennesker og dyr og annen utuktig bruk av dyr ut fra hensynet til dyrenes naturlige atferd og instinkter, og for å hindre at de blir påført skader eller annen lidelse. Dette gjelder uavhengig av dyrets kjønn eller fase i reproduksjonssyklus. Videre kan det anføres at en aksept av utuktig bruk av dyr vil innebære en generell svekkelse av respekten for dyr, og derigjennom kunne medføre større lidelser for flere dyr. Departementene ønsker etter dette å straffesanksjonere seksuell omgang med og annen utuktig bruk av dyr. Dette både ut fra hensynet til dyrevelferd og hensynet til respekt for dyr. Regulering av dyrepornografi hører etter departementenes oppfatning hjemme i straffeloven.

Forbudet mot bruk av dyr som omfattes av loven som levende fôr eller agn, er en videreføring av gjeldende rett. Departementene anser dette som et viktig prinsipp. Det

er blant annet enkelte som ønsker å fôre slanger med levende bytte. Dette anses som uakseptabelt for byttedyrene.

Det foreslås å fastsette hjemmel for å kunne gi nærmere forskrifter som forbyr handlinger som vekker allmenne etiske reaksjoner. Dette vil kunne omfatte forhold som ikke nødvendigvis er relatert til dyrevelferd, eksempelvis avl som vekker allmenne etiske reaksjoner.

3.9 Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger

3.9.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernløvs har bestemmelser om stenging av hytte, koie, seter o.a., jf § 28, og om gjerde, jf § 29. Gjeldende lovs § 29 fastsetter at oppsetting, vedlikehold og fjerning av gjerde skal gjøres på en måte som gjør at risikoen for skade på beitedyr blir så liten som mulig. En del kommuner har i tillegg benyttet seg av adgangen til å innføre lokale bestemmelser om forbud mot piggtråd i gjerde.

3.9.2 Departementenes vurdering og forslag

Bygninger, gjerder og lignende mindre innretninger som for eksempel fôringsautomater, kan påføre dyr skader og unødige lidelser. Det foreslås derfor at en bestemmelse etter mønster av gjeldende § 29, gjøres gjeldende for bygninger, gjerder og lignende mindre innretninger. Eier eller den som er ansvarlig plikter å føre nødvendig tilsyn og sikre bygningen eller gjerdet slik at både ville og tamme dyr beskyttes best mulig mot skader som denne type innretninger kan forårsake, for eksempel ved at dyr blir sittende fast eller stenges inne uten at det er tilsiktet. Hvor langt dette ansvaret strekker seg, vil avhenge av bygningen eller inngrepet og i hvilken grad disse må anses å utgjøre en unødig fare for tamme eller ville dyr. Det vil for eksempel stilles mindre krav til sikring etc der inngrepet er av en slik art at det må anses å utgjøre liten fare for de dyrene som ferdes i området.

Gjerder, gjerderester og piggtråd har gjennom årene vært årsak til mye lidelse for dyr. Dyrevelferdsmeldingen angir at det skal innføres totalforbud mot bruk av piggtråd som gjerdemateriale i husdyrgjerder. Departementene foreslår derfor å styrke loven på dette området gjennom et eksplisitt forbud mot bruk av piggtråd for å regulere dyrs ferdsel. I tillegg foreslås hjemler til å gi nærmere forskrifter.

Ved planlegging av godkjenningsspliktige inngrep i naturen og anlegg m.m. kreves utredning av konsekvenser for miljø, naturressurser eller samfunn, jf plan- og bygningsloven av 14. juni 1985. Mange veier og jernbanelinjer krysser trekkruter for vilt eller hindrer naturlige beiteplasser for dyrene. Eksempelvis kan kraftledninger utgjøre en betydelig fare for fugler. Et stort antall viltlevende dyr blir derfor hvert år skadet eller drept som en konsekvens av slike inngrep. I forbindelse med planlegging av slike inngrep, bør det derfor også tas i betraktning hvilke konsekvenser inngrepet kan få for viltlevende dyrs velferd for derved å ha mulighet til å forebygge store lidelser og tap av

dyr. Dyrevelferdsmessige hensyn vil etter departementenes syn være omfattet av begrepene miljø, naturressurser og samfunn og må i større grad enn det som er tilfelle i dag, inngå som et element i konsekvensutredninger hjemlet i plan- og bygningsloven.

3.10 Merking, presentasjon og reklame

3.10.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov omfatter ikke produkter av dyr og har følgelig ikke bestemmelser om merking, presentasjon og reklame av produkter som stammer fra dyr.

3.10.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås at merking, presentasjon, reklame og markedsføring av produkter som stammer fra dyr, skal gi tilstrekkelig informasjon og ikke være egnet til å villedde forbruker. Kongen gis hjemmel til å gi nærmere forskrifter om informasjon, merking, presentasjon, reklame og markedsføring av produkter fra dyr, herunder hva det skal gis informasjon om, til hvem og i hvilken form. Dette er viktig for at forbrukerne skal kunne foreta reelle valg, og bestemmelsen er derfor tatt med selv om en får en viss overlapping med markedsføringsloven. Som følge av internasjonal handel og handelsfrihet, har forbrukernes valg stadig større betydning for dyrevelferden. I land som det er naturlig å sammenligne oss med, er forbrukerinformasjon og etisk handel et innarbeidet konsept, som også er i vekst.

Matloven har en tilsvarende bestemmelse for å fremme matlovens formål. Det vil være naturlig at forskrifter harmoniseres med evt tilsvarende forskrifter hjemlet i Matloven.

3.11 Sporbarhet

3.11.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov har ikke bestemmelser om sporbarhet.

3.11.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås en hjemmel til å gi forskrifter om sporbarhet. Slike forskrifter vil kunne innebære krav om at virksomheter kan identifisere hvem de har mottatt dyr og/eller animalske produkter fra, og hvem de har levert til. Sporbarhetsbestemmelser kan bidra til å klarlegge de faktiske forhold knyttet til merking, presentasjon og reklame og ved omsetning av produkter fra dyr. Hjemmelen omfatter også levende dyr. Aktuelle eksempler på behov for sporbarhetsbestemmelser kan være innenfor handel med dyr for fremvisningsformål og hundeskinn. Matloven har krav til sporbarhet ut fra folkehelse- og dyrehelsehensynet, og er også relevant ut fra hensynet til dyrevelferd. Det forutsettes at forskrifter harmoniseres med evt tilsvarende forskrifter gitt med hjemmel i Matloven.

3.12 Omsetning av produkter fra dyr

3.12.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov omfatter ikke produkter fra dyr og har følgelig ikke bestemmelser om omsetning av produkter fra dyr.

3.12.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås en forskriftshjemmel for å kunne regulere omsetning av produkter fra dyr ut fra hensynet til dyrevelferd.

Forskrifter hjemlet i denne bestemmelsen kan bidra til å hindre at produkter fra dyr som er utsatt for vanstell eller annen uforsvarlig aktivitet i Norge eller i utlandet, blir omsatt på det norske markedet. Import av produkter fra dyr har et vesentlig og økende omfang. Slike bestemmelser kan få direkte innvirkning på dyrs velferd gjennom endring av driftsformer. Matloven har en tilsvarende forskriftshjemmel ut fra de hensyn matloven skal ivareta, jf § 20.

For å ta høyde for internasjonale forpliktelser, er en vid hjemmel på dette området nødvendig. EØS-avtalen vil være sentral her og vil legge føringer for mer detaljerte norske bestemmelser på området. F.eks stilles det gjennom EØS-avtalen minstekrav om dyrevelferd i forbindelse slakting for at ferskt kjøtt skal kunne importeres fra tredjeland. Denne type regulering kan imidlertid bare benyttes innenfor de rammer som settes av internasjonale handelsavtaler. Verdens dyrehelseorganisasjon (Office International des Epizootie – OIE) arbeider med sikte på å gi harmoniserte minstestandarder for behandling av dyr, noe som vil kunne danne grunnlag for handelsvilkår basert på dyrevelferd. Dette vil særlig kunne få betydning i relasjon til verdens handelsorganisasjon (World Trade Organisation – WTO).

Praktisering av bestemmelsen må ses i lys av annen lovgivning. Eksempelvis vil rett til å utøve religion etter menneskerettsloven gjøre at produkter av rituelt slaktede dyr vil kunne innføres selv om slik slakting strider mot norsk lovgivning.

3.13 Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak

3.13.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov har ingen eksplisitt bestemmelse om opplysningsplikt, dokumentasjon eller kontrolltiltak. Slike plikter for dyreholdere er i ulik grad innført i forskrifter hjemlet i loven.

3.13.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås at dyreholdere samt produsenter og tilbydere av produkter fra dyr pålegges en plikt til å gi nødvendige opplysninger og dokumentasjon til tilsynsmyndigheten dersom denne ber om det. Også andre som antas å ha relevant informasjon, pålegges en opplysningsplikt. I tillegg gis en hjemmel til å gi forskrifter

om det nærmere innholdet i opplysnings- og dokumentasjonsplikten, samt om systematiske kontrolltiltak.

For å bringe klarhet i de faktiske forhold, har tilsynsmyndigheten behov for gjennom forskrift eller i konkrete saker å ha rett til å få opplysninger, innsyn i dokumenter og annen dokumentasjon. Dette også ut fra internasjonale forpliktelser. Blant annet har EFTA Surveillance Authority (ESA) krav på opplysninger, innsyn i dokumenter og dokumentasjon. Departementene ser dette som en viktig bestemmelse i arbeidet for et mer effektivt tilsyn, som kan bidra til å forebygge og avdekke brudd på loven. Bestemmelsen gir for eksempel adgang til å kreve opplysninger om hvor dyr befinner seg og dokumentasjon på at krav hjemlet i loven er ivaretatt. Eksempel på sistnevnte er dokumentasjon på at forskriftskrav om at storfe skal på beite, blir overholdt.

Det foreslås også å gi hjemmel til å innføre krav om systematiske kontrolltiltak hos dyreholder eller i virksomheten. Hensikten er at den ansvarlige selv skal kunne dokumentere at regelverket overholdes. Virksomhetene kan derfor pålegges å ha dokumenterbare systemer for å sikre etterlevelse av regelverket, samt føre kontroll med kritiske punkter for å sikre et forsvarlig dyrehold. Det kan være nødvendig for å føre kontroll med tiltak som skal hindre brann, sikre ventilasjon, sørge for fôr og vann, tilstrekkelig tilsyn og lignende. Bestemmelser om internkontroll egner seg best for hold av produksjonsdyr og for annet kommersielt dyrehold, og i liten grad for hold av familie- og hobbydyr.

4. HOLD AV DYR

4.1 Generelle vilkår for hold av dyr

4.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende lov har ingen generelle bestemmelser som setter vilkår for hold av dyr. Det er i forskrifter hjemlet i dyrevernsloven nedfelt forbud mot innførsel og hold av fremmedartede (eksotiske) pattedyr, krypdyr og amfibier. Begrunnelsen for dette forbudet er at slike dyr ikke vil tilpasse seg det miljøet de tilbys her i landet og at holdet derfor vil medføre dårlig velferd for disse dyrene. Det er i forskrift stilt krav om at dyr som holdes for landbruksformål bare kan holdes i fangenskap når dette kan skje uten negativ virkning på dyrets egenskaper. Dette innebærer bl. a. at dyret må ha mulighet til å tilpasse seg holdet og det miljøet som tilbys.

Viltloven med forskrifter regulerer hold av vilt i fangenskap. For slikt dyrehold må krav og vilkår i begge lovene være oppfylt. Der det er nødvendig med tillatelse fra flere myndigheter, er det viktig at forvaltningen sikrer at søkere får nødvendig veiledning om tilgrensende regelverk.

4.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Departementene ønsker å lovfeste et krav om at dyr som holdes skal kunne tilpasse seg holdet på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Dette innebærer at dyret må kunne tilpasse seg både selve måten det holdes på og det miljøet det tilbys for at holdet skal bli ansett som lovlig.

Av de dyrearter som finnes, holdes bare noen få arter som husdyr. Med få unntak er dette sosiale arter, der dyrene lever i flokker eller grupper med et visst hierarkisk system. Disse dyrene har god evne til å kommunisere med hverandre og å tilpasse seg en rangorden. Et annet kjennetegn er at de relativt sett er generalister i matveien. I tradisjonelt landbruk har flere arter vært holdt som husdyr i flere tusen år, i motsetning til oppdrettsvilt og enkelte fiskearter som dermed er i en langt tidligere fase av prosessen med tilpasningen til et liv som husdyr eller oppdrettsfisk. Dette innebærer stor variasjon i det enkelte dyrs tilpasningsevne til et liv i dyrehold. Vilde dyr i fangenskap kan blant annet ha problemer med å tilpasse seg innskrenket bevegelsesfrihet, og det kan være vanskelig å skaffe adekvat og ernæringsmessig riktig sammensatt fôr. Enkelte dyrearter krever så spesielle miljøbetingelser at en kan tenke seg at det er vanskelig å tilrettelegge for dette i et kunstig miljø. Av Europarådsanbefalingen for hold av pelsdyr fremgår at det ikke skal være tillatt å fange inn viltlevende rev for bruk i oppdrett. Begrunnelsen er at dyret ikke antas å tilpasse seg holdet på adekvat og forsvarlig vis.

Bestemmelsen innebærer at hold og domestisering av nye arter bare kan skje dersom det kan gjennomføres på en forsvarlig måte. Bestemmelsen omfatter imidlertid også arter og individer som allerede er i dyrehold. Dyrearter som ikke har nødvendig tilpasningsevne, skal ikke holdes som husdyr selv om enkeltpersoner vil kunne få til et forsvarlig dyrehold.

Viltlevende landdyr, uansett om de hører hjemme i norsk eller i utenlandsk fauna, bør som hovedregel ikke fanges inn for å holdes i fangenskap, jf § 30. Det bør foreligge særlige grunner dersom viltlevende landdyr skal fanges inn for å holdes som husdyr, og det må vurderes som forsvarlig ut i fra dyrevelferdsmessige betraktninger. Dyr som holdes bør som hovedregel være født i fangenskap. Dette vil i de fleste tilfeller medføre mindre belastninger for dyret. Dyr som er født i dyrehold bør tilsvarende avslutte sitt liv i dyrehold. Hold av dyr for senere utsett i naturen, er nærmere regulert i § 28.

Det er lang tradisjon for å fange enkelte fiskearter og holde disse i steng over en kortere periode. Dette er ikke oppdrett, og denne form for hold av fisk anses å falle utenfor denne bestemmelsen. Dersom fisken er tiltenkt å holdes og føres opp over tid (fangstbasert akvakultur), vil den bli å anse som oppdrettsfisk og vil omfattes av lovens kapittel III. I dag er det hovedsakelig torsk som inngår i fangstbasert akvakultur. Denne fisken tilbys et adekvat miljø og vil normalt ha gode forutsetninger for å tilpasse seg holdet på forsvarlig vis.

4.2 Dyrs levemiljø

4.2.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov § 4 inneholder krav til tilholdsrom for husdyr, men det er gjort unntak for tamrein. Loven har ingen generell bestemmelse om krav til dyrs levemiljø. Dyrs krav til levemiljø, herunder krav relatert til brannvern, har vært hjemlet i § 30. Forskrifter om hold av henholdsvis storfe, svin, pelsdyr, strutsefugl og høns og kalkun, samt forskrifter om velferd for småfe og for hest, gir mer detaljerte miljøkrav for disse artene.

4.2.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås at en del overordnede krav til dyrs levemiljø nedfelles i lovteksten. Den nærmere regulering av miljøkrav for enkeltarter vil følge av forskrifter hjemlet i loven. Forslaget er i hovedsak nytt, samtidig som kravet til tilholdsrom i gjeldende § 4 videreføres. Prinsipper utledet av gjeldende § 2 og som er nedfelt i forskrifter, foreslås presisert direkte i lovteksten. Eksempel på dette er krav til hvile.

For de vanligste artene som holdes i næring, er miljøkrav nedfelt i egne forskrifter. Det er i liten grad gitt forskrifter for hold av familie- og hobbydyr, og det forventes ikke å bli utferdiget slike de kommende år. Dette med unntak for særlige områder, som dyrepensjonat, store hundehold, hold av spesielle konkurransehunder etc. Det er derfor behov for generelle føringer direkte i loven. Bestemmelsen bygger av denne grunn også på tilsvarende bestemmelser i Europarådskonvensjonen for hold av kjæledyr.

Bestemmelsens krav omfatter i utgangspunktet alle arter, men det fremgår av en naturlig forståelse av de enkelte deler av bestemmelsen at kravene i praksis ikke vil kunne gjelde for alle dyr. F.eks vil kravet om tilholdsrom ikke anvendes for fisk selv om dette ikke er uttrykkelig presisert i selve lovteksten.

Egnet miljø, både innendørs og ute, er av avgjørende betydning for velferd, god helse og kondisjon hos dyrene. Eksempelvis er sykdomsbildet hos settefisk i betydelig grad relatert til vannkvalitet. Et godt miljø vil gi dyret mulighet for utfoldelse og til å mestre miljøet det skal leve i både fysisk og mentalt. Levemiljø som i vesentlig grad begrenser bevegelses- og utfoldelsesmulighetene, kan medføre dårlig velferd og gi en rekke atferdsmessige uttrykk, som for eksempel stereotypier. Sosialt stress og mistriivsel kan oppstå der mange dyr holdes for tett, eller der sosiale dyr holdes atskilt fra artsfrender. Det er imidlertid ikke uten videre gitt at et begrenset areal i seg selv gir slike utslag, eller at mistriivselen lar seg registrere. Velferden vil blant annet være avhengig av i hvilken grad de essensielle behov er dekket, i hvilken grad dyret har anledning til å reagere naturlig på stimuli, gjøre valg i miljøet, utøve sosial og utforskende atferd, utfolde seg i aktivitet og lek og utøve naturlig eteatferd. Dyr har behov for stimuli og for å kunne reagere på slike på en artsspesifikk måte, ofte også ut fra individuelle særtrekk. Levemiljøet må være tilpasset dyrs sanseapparat. Dyr har normalt et rikt og følsomt sanseapparat, og kan oppfatte sanseintrykk vi ikke er i stand til å registrere.

Trygghet er en viktig miljøfaktor fordi uro, frykt, angst og stress kan medføre dårlig velferd. Kronisk frykt eller angst er uheldig og kan føre til en kronisk stresstilstand som kan resultere i psykosomatiske lidelser. Trygghet er også viktig for dyrets trivsel. Trivsel er sentralt og er tatt inn i formålsparagrafene i dyrevelferdsforskrifter. Dette er basert på internasjonalt regelverk, hvor *well-being* er et sentralt begrep, og omfatter tilfredshet og glede. Det er et mål at dyr skal ha det bra, og ikke bare ha fravær av lidelse.

Det foreslås å lovfeste et krav om at dyr skal ha adgang til egnet og trygt tilholdsrom utenom normal beiteperiode. Ikke alle dyr trenger tilholdsrom. Dette gjelder for eksempel tamrein som går fritt tilnærmet hele året. Mange hevder også at dyr som sau og hest ikke trenger tilholdsrom i deler av landet. Det har imidlertid vært påvist at helårs utegang for slike arter kan føre til dårlig dyrevelferd, eksempelvis grunnet klimatiske forhold eller underernæring. Det bør derfor være en generell plikt til å sørge for egnet tilholdsrom utenom normal beiteperiode, med hjemmel til å regulere tilholdsrom og unntak fra krav om tilholdsrom i forskrift.

Brann i husdyrbygninger utgjør i dag et stort problem. Hvert år dør flere tusen dyr som følge av brann eller røykutvikling. Det forekommer flere branner i norske husdyrbygninger enn i land det er naturlig å sammenligne oss med. Krav om tiltak mot brann foreslås gitt i forskrifter. Det gis imidlertid ikke forskrifter for alle typer dyrehold, og enkelte brannbestemmelser er avhengige av besetningsstørrelsen. Et generelt krav i loven om at dyr skal holdes i trygt miljø, innebærer likevel at alle dyr skal ha nødvendig vern mot brann.

Det forventes økt kunnskap om hvordan dyr opplever sitt levested og hvilke preferanser de har til miljøet. Denne kunnskapen vil over tid få betydning for hvilke konkrete miljøkrav man til enhver tid vil kunne innfortolke i bestemmelsen, og dermed nedfelle krav om i forskrift.

4.3 Tilsyn, stell og fôring

4.3.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlav § 5a regulerer dyreeiers tilsyn med dyrene, stell og fôring samt behandling ved sykdom. Forbud mot tvangsfôring er nedfelt i § 8. Loven inneholder ingen overordnet, prinsipiell bestemmelse om forebyggende tiltak mot fare, spredning av sykdom eller at dyr skal ha tilstrekkelig grad av tamhet. Slike krav er imidlertid nedfelt i forskrifter og er basert på tilsvarende bestemmelser i internasjonalt regelverk.

4.3.2 Departementenes vurdering og forslag

Denne bestemmelsen skal sammen med § 22 bidra til at dyr i dyrehold får tilstrekkelig tilsyn og stell i tillegg til et egnet miljø som dyret har gode muligheter for å tilpasse seg og trives i. Bestemmelsene innebærer at Brambell-kommisjonens fem friheter nedfelles

i loven. Industrialiseringen i landbruket etter andre verdenskrig førte til økt fokus på produksjonsdyrenes levestandard. I Storbritannia ble det satt ned en kommisjon (Brambell-kommisjonen) for å lage en rapport om velferden hos intensivt oppdrettede landbruksdyr. I kommisjonens rapport fra 1965 formuleres fem kriterier for god dyrevelferd. Disse er fortsatt brukt, blant annet ved utvikling av regelverk. Selv om kriteriene ble utarbeidet for produksjonsdyr i landbruket, er det naturlig å anvende dem også overfor andre dyr i dyrehold så langt de passer. Kriteriene er kjent som de fem friheter:

- Frihet fra sult, tørst og feilernæring
- Frihet fra unormal kulde og varme
- Frihet fra frykt og stress
- Frihet fra skade og sykdom
- Frihet til å utøve normal atferd

Forslaget pålegger dyreholder en plikt til å sørge for at dyrene får godt tilsyn og stell, samtidig som de gis nødvendig beskyttelse mot skade, sykdom, parasitter, predatorer (rovvilt m.v.) og andre farer. Når mennesker holder dyr, har de også et særskilt ansvar for dyrenes ve og vel. Målet er at dyrene skal ha det godt og ikke bare beskyttes mot forskjellige former for lidelse. Dyreholder har plikt til å sørge for at dyr, der det er relevant, blir tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Dette for å forebygge uro, frykt, angst og stress, samt at nødvendig håndtering kan gjøres på en mest mulig skånsom måte for dyrene. Forslaget gir ikke noen utømmende oppramsing av hvilke plikter som påhviler dyreholder når det gjelder tilsyn og stell av dyr.

Ved hold av familie- og hobbydyr ligger det også et ansvar på eier for å gi dyret riktig stell, levestandard og lignende. Et dyr er et levende individ som kan føle, og det skal behandles med omsorg og respekt for sin egenart. Dyreholdere må skaffe seg kunnskap om hvilket stell dyrene trenger, og de skal aktivt forebygge sykdom, skade og annen lidelse. Andre ting som er viktig å ta hensyn til er om dyret passer inn i familien, om de er spesielt fryktsomme eller krever spesiell håndtering.

Departementenes mål om en økologisk bærekraftig reindrift forutsetter at det legges avgjørende vekt på å forvalte beitegrunnet slik at beitebalansen sikres. God dyrevelferd og produktivitet i reindriften sikres først og fremst ved at reintallet tilpasses det naturlige beitegrunnet. Dyrevernloven ble for noen år siden endret slik at det uttrykkelig fremgår at også tamrein er omfattet av gjeldende § 5a. I områder der det har vært overbeiting, har reindriftnæringen ansvar for å redusere reintallet for å sikre dyrene et langsiktig godt beitegrunnlag.

God dyrehelse er viktig for god dyrevelferd. Av hensyn til dyrenes velferd er det viktig med sykdomsforebyggende arbeid og god behandling av syke og skadde dyr. Gjennom forebyggende tiltak kan sykdom reduseres betraktelig. Et godt eksempel på dette er tiltak innen melkeproduksjon der helsesituasjonen for melkekyr er blitt betraktelig forbedret. Det foreslås i tillegg en lovfesting av plikten til å begrense spredning av

smitte. I arbeidet med å forebygge spredning av smittsomme sykdommer brukes vaksiner. Disse kan imidlertid gi bivirkninger, spesielt innen akvakulturnæringen, og en viktig utfordring er å redusere bivirkninger av vaksiner til et forsvarlig nivå.

Krav om beskyttelse mot farer er omdiskutert i sammenheng med beitedrift. Beite i utmark er generelt et vesentlig velferdsgode for dyrene og et visst skade- og tapsomfang er påregnelig ved beite i utmark. I en del områder overskrider skadene og tapene det som er dyrevelferdsmessig forsvarlig. Næringskomiteen uttalte ved behandlingen av dyrevelferdsmeldingen blant annet at *"Komiteen er enig med Regjeringen i at sauenæringen står overfor store utfordringer, spesielt vil komiteen peke på de store tap av sau på beite... Komiteen er enig i at det gjelder å finne en balanse mellom beitebruk og hva som kan aksepteres av lidelse på beite."* Det er ikke tapene i seg selv som er det dyrevennligste problemet, men de store lidelsene som følger skader, sykdom eller rovdyrangrep. Rovdyr utgjør den største enkeltårsaken til tap av sau på beite. Det ble i 2006 erstattet ca 39.000 dyr som ble drept av fredet rovvilt, mens det ble søkt om erstatning for ca 61.200 dyr. I typiske rovdyrområder kan rovdyr stå for 60-80% av det totale tapet på utmarksbeite, og det er en rekke eksempler på at 60% eller mer av dyrene i enkelte besetninger er tatt av rovdyr. Viktige andre tapsårsaker på beite er sykdommer, planteforgiftning (alveld), parasittangrep (flått og fluemark), fysiske skader, skårfeste (at dyrene går seg fast), påkjørsler, forurensning og drukning. En del av disse forholdene (for eksempel alveld og fluemark) kan påføre beitedyr store og langvarige lidelser. Hvilke årsaker til lidelse som er dominerende, varierer mellom beiteområdene og landsdelene.

Noen hevder at beitedyrenes lidelser grunnet rovviltangrep er naturlig. I vill fauna treffer imidlertid rovvilt sjeldnere på byttedyr, og disse er vanskeligere å ta. Frittgående sau og rovvilt i samme områder innebærer at rovviltet får tilgang til et stort antall byttedyr som er enkle å ta, noe som fører til store skader på og tap av dyr på beite. I møte med flokker av sau kan eksempelvis ulv og bjørn skadebite sau uten at de blir drept. Jaktopplæring av avkom kan også innebære skadebiting. Sau har ikke noe effektivt forsvar i møtet med rovvilt. Dårlig bevegelse og/eller kondisjon og lav motivasjon for å løpe langt, gjør sauen utsatt for rovviltangrep. Særlig ulv og bjørn vil kunne unnlate å gjøre seg ferdig med ett byttedyr før de angriper det neste og kan dermed skade eller ta livet av flere dyr på kort tid. Svært mange sauer blir skremt. Lam som blir gående alene etter en slik opplevelse, er trolig ekstra utsatt for frykt.

I møtet med rovvilt, vil tamrein stå i en mellomstilling mellom husdyr og dyr i vill fauna. Til forskjell fra husdyr, som gjennom generasjoner er avlet med sikte på helt andre egenskaper enn levedyktighet i en vill fauna, har tamrein gjennom generasjoner tilnærmet levd fritt i naturen. Imidlertid er tamrein, i motsetning til villrein, avlet på en del egenskaper som gjør dem mer synlig og utsatt for rovvilt, for eksempel pelsfarge og tamhet. Til forskjell fra dyr i vill fauna har tamrein en eier som har innflytelse over beiteressursene og hvor de skal beite. På grunn av begrenset tilgang på rovviltfrie arealer har en reineier få muligheter til å beskytte sine dyr mot rovviltangrep utover å sikre at de har et godt forgrunnlag, og dermed også grunnlag for normal flukt fra

rovvilt. Det må særlig påpekes ansvaret den enkelte reieneier har for å sørge for at reinen er i god kondisjon, og slik sett mindre utsatt for tap til rovvilt.

Målet om levedyktig næringsvirksomhet og småfehold må realiseres innenfor rammen av hva som er dyrevelferdsmessig forsvarlig. Ut fra hensyn til dyrevelferd bør det ikke foregå fri utmarksbeiting i områder hvor det er viktig at store rovdyr som ulv og bjørn får vern. Her må driftstilpasninger iverksettes selv om de kan være ressurskrevende. Tilsvarende skal det fortsatt være områder hvor husdyr og tamrein kan gå fritt på beite. Støtte fra staten til forebyggende tiltak fritar ikke dyreholder fra ansvaret for egne dyrs velferd. Da det har vært reist tvil om dette, foreslår departementene at den nye dyrevelferdsloven presiserer at loven gir dyr som holdes vern mot predatorer og andre farer. Her som i flere andre bestemmelser i loven, betyr ikke dette et krav om absolutt beskyttelse. Det er akseptert at en del lidelse som dyr utsettes for på beite, veies opp av fordeler ved beitebruk. Det går likevel en grense for hva som kan anses forsvarlig ut fra målet om å sikre god dyrevelferd. Det kan eksempelvis oppstå situasjoner der forekomsten av rovvilt i et område medfører slik lidelse eller fare for lidelse at det ikke lenger er forsvarlig å holde eller slippe husdyr på beite i området. Hva som regnes som forsvarlig, må vurderes konkret i det enkelte tilfellet.

Departementene mener at forvaltningsplanene for rovvilt og husdyr skal sikre et tilstrekkelig trygt beite, slik at man får et prinsipielt skille mellom beiteområder og rovviltområde, altså en geografisk differensiert forvaltning (sonering). Rovviltforvaltningen må ved fastsettelsen av rovviltområder og beiteområder skape forutsigbarhet for dyreholderne. Dette er i så måte et krevende forvaltningsområde som krever god samhandling og dialog mellom viltforvaltningen og dyrevelferdsmyndighetene.

Mange dyr er fryktsomme. Redsel, frykt og angst for mennesker eller andre faktorer i miljøet kan utgjøre et velferdsproblem. Frihet fra frykt og angst regnes som grunnleggende behov for dyr. Eide dyr blir normalt håndtert av mennesker en rekke ganger i løpet av livet, ved flytting, undersøkelser, merking, prøvetaking, helsekontroll, veterinærbehandling, driving, transport og avliving/slakting. Håndteringen vil i seg selv kunne påføre dyrene stor stressbelastning og øke risikoen for skader dersom de ikke er vant til mennesker. Det er også vanskelig å utføre godt tilsyn med og foreta nødvendig behandling av dyr som ikke har en viss grad av tamhet. Hold av frittgående dyr med lite daglig håndtering blir stadig mer vanlig. Det er derfor behov for å lovfeste krav til nødvendig tamhet der dette er relevant. Både for tamrein og for andre husdyr som holdes ute hele året, er nødvendig grad av tamhet viktig. Innenfor fiskeoppdrett der det holdes et stort antall fisk i merd, er det ut fra gjeldende kunnskap derimot lite behov for tamhet. I en rapport fra NIVA, VESO og Sintef om dyrevelferd i akvatisk dyrehold fremgår det imidlertid at kontakt mellom røkter og fisk i enkelte driftsformer er relevant for dyrevelferden.

4.4 Avl og bioteknologi

4.4.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov § 5 regulerer avl. Bestemmelsen forbyr endring av arveanlegg så dyret blir uskikket til å utøve normal atferd eller får påvirket fysiologiske funksjoner i uheldig retning. I tillegg omfattes avl som vekker allmenne etiske reaksjoner.

4.4.2 Departementenes vurdering og forslag

Forslagets første ledd er en lovfesting av prinsipper som er nedfelt i forskrifter om dyrevelferd. Andre ledd er en videreføring av prinsippene i gjeldende lov.

Dyrevelferdsmeldingens etiske plattform legger til grunn at funksjonsfriske dyr, både fysisk og psykisk, skal være en forutsetning for alle typer avl. Dette prinsippet er viktig for å ivareta god dyrevelferd innenfor alt dyrehold og foreslås nedfelt i loven. All avl skal således basere seg på å fremme egenskaper som gir robuste dyr med god funksjon og helse.

Departementene mener helse må tas sterkere i betraktning innen avlen, og ethvert avlsmål må inkludere sunne og funksjonsfriske dyr. Dette fremgår av første ledd som omfatter avl. Andre ledd omfatter all reproduksjon. Det er viktig å hindre at raser avles frem og oppformerer i strid med prinsippene i denne bestemmelsen. Det knytter seg særlige utfordringer til håndhevelsen av bestemmelsen med tanke på innførte dyr som kan forventes å lide i Norge som følge av defekter skapt gjennom avl.

Eventuelle andre aspekter av avl og bioteknologi enn de helse- og velferdsmessige konsekvensene for det enkelte dyret, vil ligge utenfor denne bestemmelsen.

4.5 Trening, fremvisning og konkurranser

4.5.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov § 8 nr. 7 forbyr dressur som medfører fare for at dyr unødig blir skremt eller påført lidelse. Paragraf 11 nr. 4 forbyr bruk av dressurhalsbånd på hund utenom den tiden hunden er under aktiv dressur. Paragraf 15 forbyr fremvisning av andre dyr enn fisk på offentlig sted. Forbudet blir forvaltet mer som en regulering enn som et reelt forbud, men krever enkeltsaksbehandling når dyr skal fremvises for publikum. Mattilsynet har en forvaltningsveileder om ulike former fremvisning og om godkjenning av dyreparker og annen fremvisning av levende dyr. Det er gitt forskrift om stevneveterinær ved totalisatorløp og ridestevner, samt forskrift om forbud mot bruk av legemidler m.m. til og visse former for behandling av konkurransehest (doping).

4.5.2 Departementenes vurdering og forslag

Fremvisninger, utstillinger, konkurranser og trening av dyr for slike aktiviteter kan utsette dyr for uheldige påkjenninger. Det anses derfor nødvendig å regulere slik bruk av dyr nærmere. I dyrevelferdsmeldingen er det foreslått at det generelle forbudet mot

offentlig fremvisning bør avvikles og erstattes av forskriftsbestemmelser. Departementene foreslår å nedfelle noen prinsipper i loven, og hjemmel for å regulere området nærmere i forskrifter.

Forslaget innebærer en videreføring av gjeldende rett, men med et noe videre anvendelsesområde. Det skjer utstrakt bruk av dyr for rekreasjons-, underholdnings- og konkurransformål, noe som trolig vil få større utbredelse ettersom fritid og opplevelser utgjør en stadig større del av vår tilværelse. Både etablerte og nye underholdningsformer med dyr kan være kontroversielle. Organiserte hundekamper er allerede et velkjent problem. Ut fra erfaringer i andre land, er det ikke usannsynlig at vi vil se også andre former for kamper mellom dyr. Departementene ønsker derfor å sette et klart forbud mot dette i loven.

Fremvisning kan for eksempel skje i form av sirkus, dyreparker og ulike oppvisninger. Utstilling og bruksprøver for kjæledyr og sportsdyr er utbredt. Hesteveddeløp, ridekonkurranser og hundekjøring er vanlige konkurransformer. Ofte synes dyrene selv å ha glede av aktivitetene, og de kan gi dyrene verdifulle stimuli og fysisk aktivitet. En del metoder og tvangsmidler brukt under temming, trening og konkurranse kan imidlertid påføre dyr uheldige påkjenninger eller annen lidelse. Kunnskap om konkurranser, treningsmetoder og dyrenes reaksjoner på dem, må derfor legges til grunn dersom aktivitetene skal kunne foregå på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Gjeldende dopingforskrift regulerer bruk av både visse midler og visse behandlinger i forbindelse med konkurranser og gjelder bare for hest. Forskriften definerer doping langt videre enn det som gjelder for idrettsutøvere. Dette skyldes at dyret selv ikke kan velge om det vil konkurrere etter at det har fått midler eller annen behandling. Doping er godt dokumentert innen hestesporten, mens forholdene innen sportsgrener med andre dyrearter, for eksempel hund og rein, er mindre kjent. Dopingforskriften definerer nærmere hva som faller inn under forbudte midler og metoder for konkurransehest. Det er også behov for nærmere forskriftsregulering av doping i konkurranser med hunder. Bestemmelsen skal ivareta dyrevelferdsmessige hensyn, og målet om rettferdige konkurranser faller utenfor det denne loven skal regulere.

4.6 Jakt, fangst og fiske på dyr som holdes

4.6.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernløven har ikke bestemmelser for utøvelse av jakt, fangst og fiske, verken på dyr som holdes eller på viltlevende dyr. Jakt og fangst er regulert i lov av 29. mai 1981 nr 36 om viltet (viltloven) og forskrifter hjemlet i denne, men disse omfatter per i dag i liten grad jakt og fangst av viltlevende dyr som holdes. For fiske i fritidsfiskeanlegg, er det etablert retningslinjer for både holdet og selve utøvelsen av fisket.

4.6.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås å innføre en hjemmel til å kunne gi forskrifter om jakt, fangst og fiske på dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt. Denne hjemmelen begrenser seg til å regulere de dyrevelferdsmessige aspektene ved slik aktivitet. Der det vurderes å innføre forskrifter for jakt på viltlevende dyr som holdes, må disse utformes i et samarbeid mellom miljø- og dyrevelferdsmyndighetene.

I Norge er det ikke tradisjon for å jakte eller drive fangst på dyr som holdes. Det er etablert noen fritidsfiskeanlegg, normalt basert på et naturlig habitat. Jakt og fiske på dyr i ekstensivt dyrehold tilbys i andre land. Dersom spørsmålet om jakt og fangst på dyr som inngår i et dyrehold aktualiseres i Norge, vil det være behov for bestemmelser som ivaretar hensynet til disse dyrenes velferd gjennom regulering eller forbud mot slik aktivitet. Denne type aktivitet arter seg ulikt avhengig av hvilket dyr det jaktes eller fiskes på og hvilken metode som anvendes. Det vil derfor være behov for ulike regler tilpasset den enkelte aktivitet. En slik nærmere regulering hører naturlig hjemme i forskrift. Dagens retningslinjer for fiske i fritidsfiskeanlegg, er bestemmelser som naturlig vil bli hjemlet i denne bestemmelsen. I mangel av forskrifter vil aktiviteten måtte vurderes ut i fra lovens generelle bestemmelser.

Jakt, fangst og fiske er aksepterte metoder for høsting av ville dyr. Dette innebærer imidlertid ikke at man uten videre skal åpne for jakt og fangst på dyr som finnes naturlig i vill tilstand, men som er oppdrettet og holdes i fangenskap. Dersom man dretter opp en "vill" art for senere å jakte, fangste eller fiske på denne, må dette skje gjennom en faglig og etisk vurdering av de ulike hensyn. Det vil være naturlig i denne sammenheng å stille særskilte krav til både holdet og jakten, fangsten eller fisket. Dyr som holdes i fangenskap vil ofte ikke ha samme muligheter som ville dyr til å unnsnippe i en jakt-, fangst- eller fiskesituasjon, noe det bør tas hensyn til ved vurderingen av slik jakt, fangst eller fiske og hvilke kriterier som skal gjelde.

Dyr skal avlives så skånsomt som mulig. Dette innebærer et skille mellom akseptable metoder i forbindelse med jakt, fangst og fiske på viltlevende bestander, og håndtering og avliving av dyr i dyrehold. Når man har påtatt seg et ansvar for dyr, har man også påtatt seg en plikt til å avslutte livet til dyrene på en akseptabel måte som ikke utsetter dyrene for unødig lidelse. Dette kan skje gjennom lovlige avlivingsmetoder, for eksempel på slakteri. I enkelte tilfeller kan man imidlertid også tenke seg at avliving kan skje ved jakt, fangst eller fiske. Slik avliving skal imidlertid ikke kunne skje vilkårlig, men gjennomføres i henhold til fastsatte rammer/kriterier for utøvelsen. Dyrets tamhetsgrad og hva slags miljø det holdes i, vil være momenter av betydning her.

Ved visse ekstensive driftsformer er man avhengig av å benytte avlivingsmetoder som ellers er forbeholdt jakt, fangst eller fiske, fordi det ikke finnes noe alternativ. Ved oppdrett av hjort i hegn er den mest skånsomme avlivingsmetoden vurdert å være skudd mot dyrets hode fra kort avstand. Dette regnes ikke som jakt. Driftsformer som disse, er ikke ment å falle inn under denne bestemmelsen.

I blant forekommer det at husdyr forviller seg og ikke lar seg fange inn igjen. I slike tilfeller er det behov for å ha adgang til å benytte metoder som ellers er forbeholdt jakt og fangst av villevende dyr. Dette regnes ikke som jakt, men avliving. Det samme er tilfelle når en eksempelvis må skyte dyr som har gått seg fast i fjellet.

Trening av jakthund på dyr som holdes faller inn under bestemmelsen. Slik jakthundtrening foregår i dag, særlig på fugl og hare. Fuglene eller dyrene slippes fritt i hegn eller sitter i små bur, for at hunden skal trene søk, markering og stand. Dyrene avlives normalt ikke som en del av treningen, men brukes gjentatte ganger. Effektiv bruk av hund har imidlertid betydning for villevende dyrs velferd i forbindelse med jakt og er et argument for å tillate slik trening. Det må i disse tilfellene foretas en interesseavveining og gjøres en konkret vurdering av den aktuelle aktiviteten. Eksempelvis vil trening av hihund på rev i bur i kunstig hi være aktuelt å forby gjennom forskrift.

4.7 Utsetting av dyr i naturen

4.7.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov regulerer ikke spesifikt utsetting av dyr i naturen, men hjemler midlertidig forskrift om forbud mot jakt på utsatt fugl. Denne forskriften inneholder noen bestemmelser om utsett. Viltlovgivningen regulerer adgangen til utsett av visse arter ut fra viltfaglige hensyn, jf viltloven § 47 og lakse- og innlandsfiskeoven § 9. Mattilsynet er involvert i saker som Direktoratet for naturforvaltning behandler om utsett av vilt.

4.7.2 Departementenes vurdering og forslag

Ut fra velferdsbetraktninger, er det viktig å stille krav til utsetting i naturen av dyr fra dyrehold, enten disse settes ut på land eller i vann. Det foreslås derfor å lovfeste et generelt krav om at utsatte dyr skal ha gode muligheter for å tilpasse seg det nye miljøet. Utsett av dyr skjer først og fremst som ledd i kultivering av vassdrag og viltpleie. Formålet med utsett kan være positivt samtidig som det foreligger risiko for lidelser. Utsatte dyr kan ha vanskeligheter med å finne mat og skjul og tilpasse seg klimaet/vannmiljøet. De kan også bli et lett bytte for rovvilt. Dyr som holdes har ulik domestiseringsgrad, men uavhengig av dette vennes de gradvis til nærvær av mennesker og en mer beskyttet tilværelse enn dyret ville hatt i villevende tilstand. Dyr som slippes fri, utsettes på denne måte for en stor omstilling.

Bestemmelsen gjelder alle former for utsett, og det må foretas en skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle hvor blant annet formålet med utsett vil være av betydning.

Kultivering av vann og vassdrag har i lang tid vært benyttet for å bevare og øke bestander av fisk. Formålet har vesentlig vært knyttet til sportsfiskeinteresser, men

også som ledd i bevaring av natur. Kultivering bør fortsatt være tillatt så fremt det utføres på en forsvarlig måte.

Dette er et område det vil være nødvendig å regulere nærmere i forskrift. Slike forskrifter vil angi særskilte krav eller forbud tilpasset de enkelte arter og utsettet. Det anses naturlig at slike forskrifter harmoniseres med tilsvarende bestemmelser hjemlet i viltlovgivningen.

5. VILTLEVENDE DYR

Gjeldende dyrevernlov omfatter viltlevende dyr. I tillegg har loven en bestemmelse i § 14 som omhandler måter å håndtere levende fisk på. Bestemmelsen retter seg mot villfanget fisk. Utover dette er det ikke bestemmelser i dyrevernloven som regulerer viltlevende dyr særskilt.

Det foreslås å videreføre dagens rettstilstand med hensyn til at viltlevende dyr omfattes av lovens virkeområde. Menneskelig aktivitet har innvirkning på viltlevende dyr på mange måter. Det samme har bygninger, gjerder og andre innretninger som oppføres i naturen. Slik aktivitet vil ofte kunne ha betydning for viltets velferd. Dyrevelferdslovens bestemmelser vil være førende for den nærmere regulering innenfor sektorlovgivningen.

Viltloven regulerer primært forvaltningen av viltbestanden og viltets leveområder med sikte på at naturens produktivitet og artsrikdom skal bevares, jf lovens formål. Enkelte materielle bestemmelser i viltloven ivaretar i tillegg dyrevelferdshensyn. Eksempelvis gjelder dette § 3 om fredningsprinsippet, en del bestemmelser om vern av viltets leveområder (kapittel III) og en del av bestemmelsene om utøvelse av jakt og fangst (kapittel VI). Aktuelle bestemmelser med tilhørende forskrifter er harmonisert med gjeldende dyrevernlovgivning.

Utkastet til ny lov om dyrevelferd viderefører grunnlaget for harmonisert lovgivning mellom vilt- og dyrevelferdslovgivningen. Dyrevelferdslovens formål er knyttet opp mot hensynet til det enkelte dyrs velferd og å fremme respekt for dyr ut fra deres egenverdi. Viltlovens hovedformål er å ivareta artshensyn. En del bestemmelser omfatter også dyrevelferdshensyn. Der en med hjemmel i begge lovene kan iverksette tiltak overfor bestemte aktiviteter, vil det, på samme måte som etter gjeldende lovgivning, være viktig med god samhandling i utarbeidelsen av regelverk og før iverksetting av konkrete tiltak. I de fleste tilfeller vil samme tiltak kunne ivareta hensyn etter begge lover. I enkelte tilfeller vil de hensynene de ulike lovene skal ivareta, kunne medføre at et lovlig tiltak etter en lov er ulovlig etter en annen, eksempelvis hvilke dyr det er tillatt i innføre, holde og evt. sette ut i Norge.

Det vil også kunne være noe overlapp mellom bestemmelser i dyrevelferdsloven og bestemmelser i sektorlovgivning for viltlevende dyr. Eksempelvis gjelder dette lakse-

og innlandsfiskloven som sammen med fiskerilovgivningen regulerer fiske og fangst av villfisk.

Dyrevelferdsloven skal ivareta en helhetlig regulering av de dyrevelferdsmessige forhold for alle dyr. Flere sektorlover bidrar til å ivareta viltlevende fisk og dyrs velferd gjennom regulering av enkeltaktiviteter. Dyrevelferdslovens generelle føringer vil være retningsgivende ved utforming og tolkning av sektorbestemmelser der det er innført slike. Bestemmelsene i dyrevelferdsloven er samtidig viktige for å sikre regulering av dyrevelferd for dyr som faller utenfor viltloven og lakse- og innlandsfiskloven, for eksempel marin fisk og sjøpattedyr.

5.1 Jakt, fangst og fiske

5.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov har ingen særskilte bestemmelser for jakt, fangst og fiske. Viltloven har bestemmelser om utøvelse av jakt og fangst, og med hjemmel i denne er det fastsatt nærmere forskrifter som delvis bygger på dyrevernavlovens prinsipper. I tillegg er det i annen lovgivning, og ut fra andre hensyn enn dyrevelferd, fastsatt regler om innlands- og saltvannsfiske.

5.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Jakt, fangst og fiske skal foregå på en forsvarlig måte. Det er etter departementenes vurdering viktig at man så langt mulig søker å forebygge sider ved aktiviteten som er dyrevelferdsmessig uheldig. Hva som til enhver tid anses som forsvarlig, vil være et skjønnsspørsmål som blant annet må avgjøres ut fra gjeldende forhold.

Den foreslåtte bestemmelsen åpner for utferdigelse av nærmere forskriftskrav til metoder og redskap for jakt, fangst og fiske. Det antas å være behov for en nærmere gjennomgang av visse fangstmetoder ut fra hensynet til dyrevelferd. For eksempel er det usikkerhet knyttet til hvor effektivt og selektivt en del feller virker. Det er viktig at dette vurderes nærmere og at det stilles krav til dokumenterte resultater etter standardisert testing. Konkrete krav hører naturlig hjemme i forskrift hjemlet i bestemmelsen.

Viltloven gir hjemmel til å regulere hvilke metoder og hvilket utstyr som kan brukes til jakt m.m. Krav til human jakt er nedfelt i viltlovgivningen. Derfor vil som regel de jakt- og fangstmetoder som er lovlige etter viltlovgivningen, også være forsvarlige etter dyrevelferdsloven.

Skadeskyting og andre skader på dyr i forbindelse med jakt, fangst og fiske kan ikke unngås helt. Det er imidlertid viktig å arbeide for å begrense omfanget av skadeskyting gjennom kompetansehevede tiltak og gjennom å fremme god jaktkultur. Det er også viktig å ha gode rutiner for søk etter skadeskutte dyr.

Ved fritidsfiske har det ikke vært vanlig med krav om å slippe ut innfanget fisk. Imidlertid er det visse krav om at laksefisk under minstestørrelse skal slippes ut som ledd i bestandsforvaltning. Uavhengig av eventuelle krav til å slippe ut fisk, må det enkelte utslippet være forsvarlig. Ved vurdering av om det med hjemmel i annen lovgivning skal innføres mer generelle krav om å slippe ut fanget fisk, må hensynet til fisken veies opp mot hensikten med og nytteverdien av utslipp. Dersom denne vurderingen resulterer i krav om utslipp, vil det være aktuelt å regulere selve gjennomføringen av fisket og utslippet nærmere ut fra dyrevelferdshensyn.

5.2 Innfangning av viltlevende dyr

5.2.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernav § 14 forbyr visse måter å behandle innfanget fisk på. Loven har ingen generell bestemmelse om innfangning, håndtering og hold av viltlevende dyr. I følge viltloven § 3 er alt vilt fredet med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov (fredningsprinsippet). Ingen skal holde vilt i fangenskap med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov, og det er åpnet for at vilt under visse forutsetninger skal kunne fanges og holdes i fangenskap ut fra næringsmessige hensyn. Viltforvaltningen har involvert Mattilsynet i saker om innfangning og hold av vilt.

5.2.2 Departementenes vurdering og forslag

Departementene foreslår å forby innfangning for å håndtere eller holde viltlevende landdyr og sjøpattedyr. Det åpnes samtidig for å gi unntak gjennom forskrift. Dette innebærer en harmonisering med viltloven. Hensynet til de viltlevende dyrenes velferd taler for at disse i minst mulig grad fanges inn og holdes. Både innfangningen og holdet vil kunne påføre dyrene store belastninger i form av frykt, angst, stress, feilernæring, sykdomsrisiko og skader. Krav til nødvendig kompetanse og godt miljø, tilsyn og stell kan være vanskelig å oppfylle. Eksempelvis vil innfangning av hjortekalver for oppdrett i hegn utsette både kalv og mordyr for frykt, stress og andre belastninger. Det samme gjelder innfangning av sjøpattedyr som sel for hold i akvarier. Dette støttes også av dyrevelferdsmeldingen der det er uttalt: *"Utgangspunktet når det gjelder viltarter må fortsatt være at oppdrett av nye arter er forbudt med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov"*.

Departementene legger til grunn at det bør føres en restriktiv praksis når det gjelder tillatelse til innfangning av viltlevende dyr til dyrehold, enten det gjelder dyreparker, forsøksdyravdelinger eller andre formål. Unntak forutsetter derfor en grundig avveining mellom hensynet til dyrene og behovet for å fange inn og holde slike dyr. I denne sammenheng skal kunnskap om den enkelte arts behov og atferd tillegges vekt.

Viltlevende dyr er gjenstand for innfangning og håndtering også i andre sammenhenger. Som eksempel kan nevnes håndtering av ville dyr ved flytting av dyrene fra et område til et annet. Dette forutsetter unntak i forskrift etter andre ledd. Merking av ville dyr som ledd i forskning vil også kreve tillatelse etter § 13.

Forslaget innebærer at det under visse forutsetninger er tillatt å ta vare på et sykt eller skadd viltlevende dyr i en kortere periode. Dette er i overensstemmelse med bestemmelser hjemlet i viltloven. Adgangen til ivaretagelse av syke og skadde dyr må ses i sammenheng med de foreslåtte bestemmelsene om hjelpeplikt, varslingsplikt og kompetanse i §§ 4, 5 og 6.

Det kan i forskrift gjøres unntak fra forbudet mot innfangning av viltlevende landdyr og sjøpattedyr, herunder gis nærmere vilkår for unntaket. Forbudet mot innfangning omfatter ikke andre akvatiske dyr enn sjøpattedyr. Derimot gjelder den foreslåtte hjemmelen til å kunne gi nærmere forskrifter om innfangning, håndtering og hold for alle viltlevende dyr, også andre akvatiske dyr enn sjøpattedyr. Regler for fangstbasert akvakultur vil naturlig høre hjemme under denne bestemmelsen.

6. ADMINISTRATIVE BESTEMMELSER OG SANKSJONER

6.1 Tilsyn og vedtak

6.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov §§ 23 og 24 regulerer tilsynsmyndighet. I tillegg er det i § 22 lovfestet at det skal oppnevnes et eget utvalg som har forvaltningsmyndighet med hensyn til forsøk med dyr.

Ved lovendring i kraft 1. januar 2004 fikk Mattilsynet hjemmel til å føre tilsyn og fatte vedtak etter dyrevernloven. Hjemmelen omfatter alle dyr som loven gjelder for, og alle forhold som kan ha betydning for dyrs velferd. Dyrevernemndene ble opprettholdt med samme vedtaksmyndighet som tidligere, dvs. hjemmel til å fatte vedtak mot dyreeiere og innehavere av dyr. Gjennom delegering ble nemndene underlagt Mattilsynets instruksjonsmyndighet.

6.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Departementene foreslår å videreføre Mattilsynet som tilsynsmyndighet på dyrevelferdsområdet. Det foreslås at Mattilsynet gis hjemmel til å føre tilsyn og fatte nødvendige vedtak etter loven og tilhørende forskrifter.

Departementene foreslår at andre tilsynsorgan på dyrevelferdsområdet som dyrevernemndene og Forsøksdyrutvalget ikke lovfestes. Det foreslås på samme måte som i matloven en hjemmel som gir anledning til å legge tilsynsmyndighet til andre organer enn Mattilsynet, både offentlige og private.

Departementene mener det er hensiktsmessig å ha anledning til å organisere forvaltningen av dyrevelferdsområdet på en hensiktsmessig måte uten unødige bindinger i lovverket. Den foreslåtte bestemmelsen gir anledning til å videreføre

Forsøksdyrutvalget og dyrevernemndene som organer med egen forvaltningsmyndighet på området. Begge organer vil bli nærmere vurdert etter høringsrunden.

De viktigste fordelene og ulempene med dyrevernemnder (legmannsskjønn i dyrevernarbeidet) er:

Fordeler

- Dyrevernforvaltning har i betydelig grad vært å reflektere gjeldende samfunnsmoral (hindre unødig lidelse). En legmannsnemnd, som ev. er et politisk oppnevnt organ, kan ha fortrinn i forhold til profesjonelle forvaltere i slike vurderinger.
- Dyrevernemndene bidrar til synliggjøring av dyrevernarbeidet, til økt kunnskap og interesse for dyrevern lokalt og gir arbeidet legitimitet.
- Lokalt forankrede nemnder har ofte god oversikt over det dyrehold som utøves i området. Det er i dag flere dyrevernemnder enn lokalkontor i Mattilsynet.

Ulemper:

- En uryddig forvaltningsmodell. Dyrevernemndene og Mattilsynet har parallell kompetanse - selv om Mattilsynet fra 2004 er gitt instruksjonsmyndighet over nemndene.
- En umoderne forvaltningsmodell. Med Mattilsynet er det opprettet et tilsynsorgan som ivaretar dyrevelferd både i primærproduksjonen og på slakterier. Legmannsorganer for forvaltning av statlig (nasjonalt) regelverk er i dag en sjeldenhet. Det kan være grunn til å spørre om dyrevern er så spesielt at det krever andre forvaltningsmodeller enn det som gjelder ellers i samfunnet.
- En krevende forvaltningsmodell. Det er en utfordring å sikre at en legmannsnemnd har kompetanse til å ivareta sin funksjon i henhold til de regler som gjelder for offentlig forvaltning. Selv om dyrevernemndene skal ivareta legmannsskjønnet, er ikke legmannsskjønnet fritt. Det er et lovbundet skjønn som fordrer kompetanse i rettsanvendelse.
- Behovet for legmannsskjønn i dyrevernforvaltningen har blitt redusert ved at regelverket har blitt mer detaljert. Dette øker på sin side behovet for regelverks- og forvaltningskompetanse.

Forsøksdyrutvalget har eksistert en rekke år som et selvstendig forvaltningsorgan som ivaretar forvaltningen av dyrevelferdsregelverket på forsøksdyrområdet. Å legge tilsynsmyndigheten på forsøksdyrområdet til Mattilsynet, vil være en alternativ modell til en videreføring av Forsøksdyrutvalget som en selvstendig forvaltningsmyndighet.

Det foreslås en forskriftshjemmel for å kunne regulere tilsynsorganenes arbeid nærmere, herunder gi regler om oppnevning, sammensetning og drift av tilsynsorganer.

Dersom dyrevernemndene og Forsøksdyrutvalget blir videreført, vil det være naturlig at disse fører tilsyn og fattar vedtak på delegert myndighet fra Mattilsynet. Den foreslåtte myndigheten til å fatte forvaltningsvedtak som avgrenser fremtidig anledning til å foreta aktiviteter omfattet av loven (§ 34) foreslås i lovteksten begrenset til Mattilsynet, og en ser ikke for seg at det er aktuelt å delegere denne myndigheten til andre. Departementene legger videre til grunn at vedtak om tvangsmulkt (§ 35) bør fattes av Mattilsynet. Forsøksdyrutvalgets myndighet vil på samme måte som etter dagens dyrevernav, bli begrenset til vedtak med hjemmel i bestemmelsen om bruk av dyr i forsøk (§ 13) og forskrifter hjemlet i denne.

Mattilsynet kan rette vedtak mot enhver som bryter loven og bestemmelser gitt i medhold av loven. Det kan også treffes vedtak ved fare for lidelse, uavhengig av om det i det konkrete tilfellet foreligger lidelse hos dyr eller ikke. Vedtak kan angå forhold både hos eide og ikke eide dyr. Forvaltningsloven § 2 setter imidlertid begrensninger gjennom sin definisjon av vedtak. Alle vedtak må være forholdsmessige, d.v.s. ikke være mer inngripende enn det som er nødvendig for å ivareta lovens formål. Hva det kan treffes vedtak om, følger naturlig av de materielle plikter som ligger i loven. Vedtakskompetansen gjelder også overfor eier av/ansvarlig for dyr som går fritt på utmarksbeite, noe som ble presisert ved endring av gjeldende dyrevernavs § 23 i 2001.

Departementene finner grunn til å presisere at vedtakskompetansen etter lovforslaget også gjelder i saker som er konfliktfylte eller berører tunge økonomiske interesser, eksempelvis saker som gjelder beitedyr - rovvilt, dyrevelferd i reindriften og fiskeoppdrettsanlegg. Når det gjelder husdyr på beite, har departementene dessuten funnet det nødvendig å presisere tilsynsmyndighetens hjemmel til å fatte vedtak om beiterestriksjoner for å beskytte husdyr mot rovvilt.

Det er på det rene at enkelte husdyrbrukere har måttet ta et stort ansvar på grunn av storsamfunnets ønske om bevaring av rovvilt. Det er derfor viktig at samfunnet tar ansvar for rovvilt ved å kompensere for restriksjoner på bruk av utmarksbeite. Det foreslås derfor å innføre en rett til økonomisk kompensasjon for dyreeier ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner. Dette vil være et tiltak som kan virke konfliktdependende og gi økt forutsigbarhet for næringsdrift basert på utmarksbeite. Slike vedtak vil kunne omfatte nedsanking av dyr eller forbud mot å slippe dyr på beite. Ved slike inngripende vedtak om beiterestriksjoner, foreslås det å gi dyreeier en rett til økonomisk kompensasjon på bakgrunn av at det påløper merutgifter som følge av vedtaket. Kompensasjonen vil utbetales gjennom standardiserte satser.

Kompensasjonen foreslås å inntre fra den dagen vedtaket gjøres gjeldende. Kun kortvarige vedtak på inntil en ukes varighet kan fattes uten at vedtaket gir rett til kompensasjon. Nærmere bestemmelser om denne ordningen, inkludert vilkår for rett

til kompensasjon og kompensasjonens størrelse, vil bli nedfelt i forskrift. Kompensasjonsordningen forutsettes utformet slik at den ikke motvirker insentivene til forebyggende tiltak og dyreeiers ansvar for å beskytte husdyr mot rovvilt. Disse prinsippene samsvarer med den ordning for kompensasjon som er fastsatt for beitesesongen 2007. Det legges til grunn at kompensasjonsordningen er bevilgningsstyrt. Forutsetningen for at slik kompensasjon kan tilkjennes, vil bl.a. være at dyreeier har fulgt de pålegg og anvisninger som tilsynsmyndigheten har bestemt, og ellers har foretatt seg det som er nødvendig for å beskytte dyrene sine.

I lys av matreformen og opprettelse av Mattilsynet er det etablert nye støttefunksjoner også på dyrevelferdsområdet. Vitenskapskomiteen for mattrygghet er organisert med en hovedkomité og åtte underkomiteer hvorav en har ansvar for dyrehelse og dyrevelferd. Vitenskapskomiteens hovedoppgave er å se på forhold som har direkte eller indirekte betydning for mattrygghet, men den kan også foreta vitenskapelige vurderinger innen hele Mattilsynets forvaltningsområde, herunder dyrevelferd. Vitenskapskomiteen skal ut fra foreliggende vitenskapelige data fremlegge en vurdering av risiko på oppdrag fra Mattilsynet, eller på eget initiativ.

Det var tidligere ikke noe formelt apparat for kunnskapsstøtte om dyrevelferd til forvaltningen tilsvarende den funksjon Veterinærinstituttet gjennom lang tid har hatt når det gjelder dyrehelse. I dyrevelferdsmeldingen ble det foreslått å etablere kunnskapsstøtte til forvaltningen på dyrevelferdsområdet, omfattende alle arter. En slik støtte er nå lagt til Veterinærinstituttet og Havforskningsinstituttet.

Rådet for dyreetikk har i over 10 år hatt en selvstendig rådgivende funksjon overfor forvaltningen i dyrevelferdsspørsmål. Etter at rådets arbeid ble stillet i bero under arbeidet med dyrevelferdsmeldingen, ble nytt Råd oppnevnt fra 01.01. 2005. Rådets sammensetning er noe endret. Det samme er mandatet som nå har sterkere fokus på de mer prinsipielle etiske sidene ved alle typer dyrehold og bruk av dyr, samt forholdet til ville dyr. Rådet for dyreetikk har vært en viktig premissleverandør i samfunnet i dyreetiske spørsmål, men har ikke noen direkte rådgivende funksjon overfor Mattilsynet.

Det veterinærmedisinske rettsråd har en rolle i dyrevernsprospørsmål på flere områder, og dette er regulert i dyrehelsepersonelloven § 31.

"§ 31. Rådets oppgaver

Rådet skal være rådgiver for veterinærmyndighetene i disiplinærsaker, saker om forsvarlig virksomhet, saker av veterinærmedisinsk art og dyrevernsprospørsmål.

Rådet skal stå til disposisjon for retten, påtalemyndigheten, offentlige forsvarere og oppnevnte sakkyndige i dyrevern i forbindelse med sivile saker og straffesaker.

Rådet kan avgi uttalelser og foreta undersøkelser for forsikringselskaper og andre i saker om forsikring av dyr, dyrehelsepersonells ansvar, handelstvister og andre saker av veterinærmedisinsk eller dyrevernmessig art.

Departementet kan fastsette nærmere bestemmelser om arbeidsform og ytterligere arbeidsoppgaver."

Etter departementenes syn er det ikke lenger behov for å bruke rettsrådet som en rådgiver for myndighetene i spørsmål om dyrevelferd. Andre organer som Vitenskapskomiteen for mattrygghet, Veterinærinstituttet og Havforskningsinstituttet, vil være mer nærliggende å be om råd eller vurderinger av dyrevelferdsspørsmål. Forvaltningsmessig er det lite effektivt med mange aktører med overlappende oppgaver. Rettsrådet bør fritas for rådgivningsoppgaver overfor forvaltningen i dyrevelferdsspørsmål. Departementene foreslår at "dyrevernsprosjekt" tas ut av dyrehelsepersonelloven § 31 første ledd.

Etter departementenes vurdering er det ikke noen grunn til å gjøre endringer i de andre oppgavene knyttet til dyrevernsprosjektet som rettsrådet har. Rettsrådet bør fortsatt kunne benyttes i forbindelse med sivile saker og straffesaker. Likeledes bør rådet kunne avgi uttalelser til forsikringselskaper og andre i saker av dyrevernsmessig art. Departementene foreslår derfor ingen endringer i de resterende bestemmelsene i § 31.

I dyrevelferdsmeldingen er det foreslått å etablere en Plattform for alternativer til bruk av dyr i forskning slik det er gjort i mange europeiske land. En slik plattform er nå etablert og er organisert som en medlemsorganisasjon. Plattformen er en del av det europeiske nettverket ecopa.

Plattformen skal i sitt arbeid legge til grunn prinsippene om Reduction (reduksjon), Replacement (erstatning) og Refinement (raffineringsprosjekt eller forbedring) – de tre R'ene. Beslutninger skal fattes ved hjelp av konsensus mellom de fire interessegruppene offentlig forvaltning, industri, dyrevernsorganisasjoner samt forskning og undervisning.

Plattformens sekretariat er lokalisert ved Veterinærinstituttet. Den skal være et kompetansesenter, men skal ikke drive egen forskningsaktivitet og skal heller ikke forvalte forskningsmidler. Forskning på området, både brukerrettet og statlig finansiert, må på vanlig måte prioriteres og planlegges i eksisterende forskningsstrukturer.

6.2 Gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr

6.2.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernslov §§ 25, 26 og 26a regulerer gjennomføring av vedtak og inspeksjoner, midlertidig forvaring og umiddelbar avliving av dyr uten forutgående vedtak. Både Mattilsynet og dyrevernsnemndene innehar denne kompetansen, jf dyrevernslovens § 23 flg. og føresegn om dyrevernsnemnder § 2.

6.2.2 Departementenes vurdering og forslag

I dyrevernsaker vil myndighetene ofte gå inn med veiledning og/eller vedtak om å rette på mangelfulle forhold. Dersom vedtak ikke etterleves, eller situasjonen eller manglene er meget alvorlige, kan det være behov for å avlive dyr eller avvikle dyreholdet helt eller delvis uten forutgående vedtak. Dette kan også gjelde i saker med mindre alvorlige

brudd på loven over tid. Avliving eller annen avvikling forutsetter imidlertid at tilsynet vurderer det som ikke mulig eller vanskelig/uhensiktsmessig å sikre etterlevelse av loven gjennom mindre inngripende vedtak og virkemidler, som for eksempel tvangsmulkt eller midlertidig forvaring av dyr.

I noen tilfeller er situasjonen eller manglene så alvorlige at det er grunn til å avvikle dyreholdet uten forutgående vedtak om å rette på de mangelfulle forholdene. Om nødvendig, skal det fattes vedtak på stedet om avliving straks eller om at dyr tas i forvaring. Rask avliving kan være nødvendig ut fra dyrets tilstand (sykdom, sterk avmagring m.m.), eller på grunn av at selve mangelen innebærer umiddelbar fare for skader eller annen alvorlig lidelse.

Tilsynsmyndigheten kan i særlige tilfeller gjennomføre vedtak ved fare for lidelse, selv om lidelse i det konkrete tilfellet ikke er inntruffet. Slike vedtak må bygge på lovens materielle bestemmelser.

Departementene foreslår å videreføre at både tilsynsmyndigheten og politiet etter vedtak kan ta dyr i midlertidig forvaring. Etter gjeldende lov må politiets vedtak stadfestes av tilsynsmyndigheten innen 3 dager. Erfaringen tilsier at dagens tidsgrense er i korteste laget, og det foreslås derfor å utvide denne til 7 dager. Det er i praksis tilsynsmyndigheten som overtar ansvaret for dyret og bestemmer hva som videre skal skje med det når politiets vedtak er stadfestet, uten at dette er fastslått i loven. Det foreslås å klargjøre at ansvaret for dyret overføres til tilsynsmyndigheten i lovteksten.

Etter gjeldende lov skal midlertidig forvaring normalt ikke vare lenger enn 3 uker. Departementene finner det ikke hensiktsmessig å ha en slik fast frist, som det av ulike grunner kan være vanskelig å overholde i praksis. Utgangspunktet må være at midlertidig forvaring skal vare så kort som mulig, men lenge nok til å kunne foreta en forsvarlig utredning av saken. For å unngå at midlertidig forvaring trekker ut i tid, legger departementene til grunn at klage på vedtak om midlertidig forvaring normalt ikke bør gis oppsettende virkning.

I følge gjeldende lov skal tilsynsmyndigheten avgjøre om dyret skal leveres tilbake til eier, eller om det skal selges, omplasseres eller avlives. Ettersom ansvarsoverdragelse til tilsynsmyndigheten ikke innebærer at eiendomsretten til dyret overføres, mener departementene at avliving normalt bør foretrekkes fremfor omplassering med mindre eier samtykker i å avstå fra eiendomsretten til dyret.

6.3 Forbud mot aktiviteter omfattet av loven

6.3.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov § 32 legger myndigheten til å treffe avgjørelser om fremtidig hold av dyr og annen aktivitet omfattet av loven, til domstolene. Slike avgjørelser treffes normalt i forbindelse med en straffesak, men avgjørelsen om forbud mot fremtidig hold

av dyr er ikke å anse som straff, jf Rt 2003 s 1750. Rettighetstap idømt i henhold til dyrevernavlovens § 32 faller utenfor straffelovens definisjon av straff og kan idømmes selv om de subjektive vilkår for straff ikke foreligger. Formålet med bestemmelsen er å avverge videre dyrehold der en person har vist seg uskikket til å holde dyr. Forvaltningen har i dag ikke kompetanse til å treffe vedtak om fremtidig hold av dyr.

6.3.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås at adgangen til å fatte vedtak som regulerer fremtidig hold eller annen bruk av dyr, tillegges Mattilsynet. Slike vedtak kan treffes overfor personer som har unnlatt å etterkomme vesentlige pålegg eller grovt eller gjentatt har overtrådt bestemmelser i eller i medhold av dyrevelferdsloven. Forslaget innebærer en endring av gjeldende lov idet denne kompetansen i dag tilligger domstolene.

Ved lovrevisjonen i 1995 ble det vurdert om dyrevernemndene skulle kunne treffe vedtak om fremtidig dyrehold. Man anså slike vedtak som så inngripende at avgjørelsen fortsatt burde treffes i domstolene. Denne problemstillingen har på nytt vært vurdert i forbindelse med lovrevisjonen, og man har nå kommet til at det er formålstjenlig og ønskelig med en endring i forhold til gjeldende rett på dette punkt. Dette primært av hensyn til å fremme lovens formål om god velferd for dyr og for å forebygge og hindre dyrelidelser.

I Sverige er det innført en tilsvarende ordning der det lokale tilsynet treffer vedtak om fremtidig hold eller annen bruk av dyr. Også i sammenlignbare bestemmelser finnes tilsvarende kompetanse lagt til andre organer enn domstolene. Som eks vises til at politiet har hjemmel til å vedta forbud mot anskaffelse av hund, jf lov om hundehold av 4. juli 2003 nr. 74 (hundeloven) § 22.

Det legges til grunn at den type handlinger og aktivitet som vil kunne rammes av bestemmelsen, er av grov karakter og er sterkt klanderverdige. Hensynet til på et tidligere tidspunkt enn det som er vanlig i dag å få stanset aktivitet som medfører store dyrelidelser, taler for å legge denne kompetansen til Mattilsynet. I tillegg må det antas at det vil bli truffet flere vedtak av denne typen, og at også det vil kunne være med å stanse uforsvarlig og klanderverdig aktivitet overfor dyr. Bestemmelsen vil tilsvarende kunne virke forebyggende idet den kan hindre oppstart av aktivitet som det er god grunn til å anta vil innebære store dyrelidelser.

Et element i vurderingen har også vært at Mattilsynet, i motsetning til det som var tilfellet ved forrige lovrevisjon, er det ansvarlige tilsynsorganet etter loven. Det anses mindre betenkelig at Mattilsynet fatter vedtak om fremtidig dyrehold enn en lekmannsnemnd. Det at vedtakskompetansen nå legges til Mattilsynet i slike saker, innebærer ingen begrensning i adgangen til domstolsprøvelse etter en forutgående ordinær saksbehandling i forvaltningen.

Rettighetstap hjemlet i denne bestemmelsen kan bare treffes der det foreligger brudd på vesentlige pålegg eller der det foreligger grove eller gjentatte brudd på

dyrevelferdslovgivingen. Dette innebærer at det kun er i graverende tilfeller at Mattilsynet kan gripe inn og fatte slike vedtak. Hva som anses som vesentlige pålegg eller er lovbrudd av grov karakter, ligger innenfor forvaltningens skjønn. Hensynet til den enkelte tilsier at Mattilsynet bør utøve særlig skjønnsomhet i forbindelse med denne type vedtak. Det vil også kunne være aktuelt å fastsette nærmere retningslinjer for skjønnsutøvelsen for å hindre vilkårlighet og bidra til at det treffes faglig forsvarlige vedtak. Dette kan gjøres med hjemmel i bestemmelsens siste ledd.

Vedtaket kan gjøres tidsbestemt eller tidsubestemt. Som en følge av organiseringen av Mattilsynet og fordeling av myndighet mellom Mattilsynet og departementene, legges det til grunn at både vedtak og klagevedtak vil bli behandlet i Mattilsynet. Mattilsynet vil således også ha en adgang til å omgjøre sitt vedtak dersom endringer i de faktiske forhold tilsier dette. Det er viktig at slike vedtak ikke opprettholdes lenger enn det som anses saklig begrunnet. En gjenopptakelse av saken vil primært tilligge den vedtaket retter seg mot. Vedkommende må bevise at de faktiske forhold er endret i en slik grad at vedtaket ikke lenger er saklig begrunnet. Dette fratar imidlertid ikke forvaltningen en plikt til også av eget tiltak å omgjøre slike vedtak dersom de blir kjent ny kunnskap av betydning.

Vedtak om forbud mot aktiviteter omfattet av loven vil primært rette seg mot den som unnlater å etterkomme pålegg eller bryter loven. Dette kan være dyreeier, dyreholder eller annen person som har ansvar for dyrene. Vedtaket kan også rette seg mot personer som deltar i daglig stell etc. Det er ikke uvanlig at det etableres pro forma dyrehold for å omgå avgjørelser om fremtidig hold av dyr. I flere av de sakene som har vært om rettighetstap, har den som har mistet retten til å holde dyr etc, fortsatt å drive med dyr under henvisning til at et familiemedlem eller en venn er eier/ holder av dyrene. Forslagets § 34, første ledd tredje punktum foreslår derfor at vedtak om forbud mot aktiviteter omfattet av loven også kan rette seg mot nærstående til den som har handlet lovstridig.

For å hindre at man kan omgå vedtak ved å flytte ut av området, er det behov for en oversikt over personer det er truffet vedtak overfor etter denne bestemmelsen. Med hjemmel i forslagets § 38 kan det opprettes register over personer som har fått vedtak mot seg.

6.4 Overtredelsesgebyr

Det har vært vurdert å innføre adgang for forvaltningen til å ilegge overtredelsesgebyr ved brudd på lovens bestemmelser. Overtredelsesgebyr er en administrativ sanksjon som kan ilegges i stedet for straff, men som ikke begrenser muligheten til å idømme straff der dette fremstår som den mest hensiktsmessige reaksjonsform. I mange tilfeller av mindre overtredelser, vil straff være mindre egnet. Dette gjelder f.eks ved åpenbare brudd på varslings- og hjelpeplikten, krav til kompetanse m.fl. I slike tilfeller vil overtredelsesgebyr kunne være en egnet reaksjonsform. Overtredelsesgebyr vil

imidlertid ikke erstatte straff ved gjentatte og grove overtredelser eller ved overtredelser som medfører store dyrelidelser.

Bruk av administrative sanksjoner vil normalt være mer effektivt enn straff ved at det spares tid og kostnader, samtidig som håndhevelsen av loven bedres. Hensynet til en effektiv håndhevelse må avveies mot hensynet til rettssikkerheten for den enkelte. Ved mindre, men åpenbare, overtredelser av loven, vil ikke rettssikkerhets hensynet veie like tungt. Samtidig vil en adgang til å kunne ilegge en administrativ sanksjon være både ressursbesparende og effektivt for å håndheve og bidra til etterlevelse av lovens bestemmelser. Saker om brudd på dyrevelferdslovgivningen kan være komplekse og av en art som politi, påtalemyndighet og domstolene har liten erfaring med. Ofte vil forvaltningen ha bedre kompetanse om forhold av betydning for dyrevelferd, og særlig ved mindre overtredelser kan det derfor være lite hensiktsmessig å bygge opp en slik kompetanse hos politi og påtalemyndighet fordi saksomfanget i flere regioner er begrenset. I tillegg vil en adgang til å ilegge administrative sanksjoner gi forvaltningen en bedre mulighet til å se ulike sanksjoner og andre forvaltningstiltak bedre i sammenheng. En slik adgang begrenser heller ikke domstolenes adgang til å overprøve de vedtak som fattes. Dessuten vil mindre dyrevelferdssaker sjelden komme for retten.

Det bes særskilt om høringsinstansenes syn på om det i loven bør hjemles en adgang for forvaltningen til å ilegge overtredelsesgebyr.

7. STRAFF

7.1 Straff

7.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlav § 31 fastsetter den alminnelige strafferammen til bøter eller fengsel i inntil 1 år. Ved grove brudd på loven kan fengsel i inntil 3 år idømmes. Ved gjentatte overtredelser kan fengsel inntil to år idømmes med hjemmel i straffeloven § 61 første ledd, jf § 1 første ledd.

7.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Med utkastet til ny lov om dyrevelferd gis tilsynsmyndigheten et utvidet spekter av sanksjonsmuligheter. Det legges således bedre til rette for andre sanksjoner enn straff. Departementene legger imidlertid til grunn at dyrevelferdslovgivningen beskytter en viktig samfunnsinteresse og at det ikke er grunnlag for å avkriminalisere brudd på denne lovgivningen.

Kunnskap om og bevissthet omkring dyrevelferd har økt de siste årene. Dette har blant annet medført større fokus på at grove brudd på dyrevelferdsregelverket bør straffes på en måte som viser at samfunnet ser alvorlig på slike lovbrudd. Straff er egnet til å skape moralske holdninger, og loven og håndhevelse av den vil kunne ha en

holdningsskapende effekt. Lovens straffebestemmelse og håndhevelsen av denne, vil således kunne bidra til å fremme lovens formål om god dyrevelferd og respekt for dyr. Straffebestemmelsen må samtidig sees i sammenheng med andre virkemidler i loven som skal bidra til overholdelse og effektiv håndheving av lovens bestemmelser.

Det foreslås å videreføre strafferammen fra dagens dyrevernlov. Hvorvidt man ved lovrevisjon skal skjerpe strafferammen i forhold til dagens straffenivå, har vært vurdert. Ot.prp. Nr. 90 (2003-2004) om lov om straff (straffeloven) gir enkelte signaler om hvilket straffenivå lovgiver bør legge seg på. Momenter som har blitt tillagt vekt i forbindelse med vurderingen av strafferammen i dyrevelferdsloven, er lovovertredsens straffverdighet, at strafferammene bør oppfattes som realistiske for omgivelsene samt at straffen og dens ramme bør ha en preventiv virkning.

Departementene har i sin vurdering av strafferammen særlig lagt vekt på straffens preventive effekt og at straffebudet skal oppfattes realistisk av borgerne. Det er viktig at de bestemmelser som blir gitt blir etterlevd, og straffebudet skal først og fremst bidra til etterlevelse av loven. Om det er selve trusselen om straff som hindrer overtredelse av loven, vil variere og være avhengig av mange forhold. Til en viss grad vil straffen ha en allmenn- og individualpreventiv effekt, men i mange tilfeller med alvorlige hendelser som medfører store lidelser for dyr, er det personlige forhold som ligger til grunn. I slike tilfeller vil trusselen om straff ved brudd på loven ha liten eller ingen effekt. Dersom vedkommende ikke er egnet til å ta vare på dyr, vil andre virkemidler være bedre egnet til å hindre fremtidige hendelser, eksempelvis adgangen til å frata noen rett til å holde dyr.

Domstolene har vært tilbakeholdne med å idømme strenge straffer for brudd på dyrevernloven. I all hovedsak har det blitt idømt betinget fengsel, bot eller en kombinasjon av bot og betinget fengsel. Det er få tilfeller av ubetinget fengsel, selv for svært grove overtredelser. Denne type saker er ofte forbundet med alvorlige personlige problemer, noe som vil kunne være relevant i forbindelse med straffutmålingen. Departementene mener imidlertid at personlige forhold ikke kan unnskyldde alle alvorlige brudd på dyrevelferdslovgivningen og generelt gi grunnlag for lavere straff. Grov dyremishandling er handlinger der straffverdigheten tilsier at strengere straffer bør idømmes, men ved grove eller gjentatte overtredelser av loven har man allerede i dag adgang til å idømme fengsel i inntil tre år. Utfordringen knytter seg i større grad til å utnytte strafferammen i loven bedre.

Straffenivået i gjeldende dyrevernlov er allerede i dag høyere enn straffenivået i sammenlignbare lover, eksempelvis viltloven, laks- og innlandsfiskloven, matloven og akvakulturloven. Departementene anser derfor dagens strafferammer som tilstrekkelig høye og foreslår å videreføre disse. Dette vil imidlertid bli vurdert på nytt på bakgrunn av eventuelle innspill i høringen.

I mange tilfeller vil bøtestraff være en passende reaksjon ved overtredelse av loven, og forenklet forelegg vil da kunne være en effektiv og egnet sanksjonsmåte. Det er derfor

foreslått å innføre en bestemmelse med hjemmel til å ilegge forenklet forelegg. Innføring av en slik hjemmel vil etter høring bli sett i sammenheng med eventuell innføring av en adgang for tilsynsmyndigheten til å ilegge overtredelsesgebyr.

Departementene ber også om høringsinstansenes vurdering av om bøter bør være eneste straffesanksjon for overtredelse av enkelte av lovens bestemmelser. Dette kan særlig være aktuelt for § 4 om hjelpeplikt, § 5 om varsling, § 6 om kompetanse og ansvar og § 16 om merking, presentasjon og reklame.

Det har vært vurdert å begrense straffeansvaret til de forsettlige og grovt uaktsomme overtredelser av loven. Mange uaktsomme overtredelser vil ha like store konsekvenser for det enkelte dyr som de forsettlige eller grovt uaktsomme handlingene. Departementene foreslår derfor i hovedsak å videreføre dagens uaktsomhetskrav. For visse bestemmelser bør det muligens kreves forsett eller grov uaktsomhet for at overtredelsen skal være straffbar. I Ot.prp. nr. 90 (2004-2005) Om lov om straff, side 91-92, uttales det at som følge av skadefølgeprinsippet, bør det bare unntaksvis brukes straff for å tvinge personer til å hjelpe andre. Videre legges det til grunn at normer som primært skal sikre kontroll med at det ikke foretas skadevoldende handlinger, i utgangspunktet ikke bør være belagt med straff. Etter gjeldende dyrevernlov er i prinsippet alle overtredelser omfattet av lovens straffebud. I lys av de vurderinger som er gjort ved utarbeidelsen av straffeloven, kan det være aktuelt å kreve forsett eller grov uaktsomhet for at overtredelse av eksempelvis § 4 om hjelpeplikt og § 5 om varsling skal være straffbar. I tråd med det som er anført ovenfor, bør trolig bøter være maksimalstraff i slike tilfeller. Det bes om høringsinstansenes innspill på dette.

I lovutkastet § 36 første ledd er det foreslått en generell bestemmelse om at forsøk på og medvirkning til overtredelse av lovens bestemmelser skal være straffbart. Også etter gjeldende rett er forsøk straffbart, noe som følger av at strafferammen i dyrevernloven § 31 er høyere enn fengsel i 3 måneder, jf straffeloven § 2 første ledd annet punktum. Hvorvidt medvirkning til overtredelse av gjeldende dyrevernlov er straffbart, beror på om medvirkeren selv har overtrådt loven eller bestemmelser i forskrift til denne. Forslaget om at medvirkning generelt skal være straffbart, innebærer således en viss nykriminalisering. Departementene vil vurdere nærmere i hvilken grad forsøks- og medvirkningshandlinger bør kriminaliseres, og ber om høringsinstansenes innspill på dette.

8. ANDRE BESTEMMELSER

8.1 Etablering av dataregistre

8.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov har ingen bestemmelse om dataregister.

8.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Lov om tiltak mot dyresjukdommer (husdyrloven) av 8. juni 1962 nr 4, som ble innarbeidet i matloven, hadde hjemmel til å opprette husdyrregistre og gi regler om plikten til å avgi opplysninger til disse. Sistnevnte hjemmel var nødvendig for å gjennomføre forpliktelser etter EØS-avtalen til å opprette et sentralt individregister for storfe. Senere er det også etablert et register over all forflytting av svin mellom besetninger og til slakteri. Registerne er vesentlige både i sporbarhetsøyemed og for å gi et godt grunnlag for sykdomsbekjempelse. Derfor er det hjemmel i matloven § 29 til å opprette og knytte seg til dataregister.

Departementene ser at det også kan være aktuelt for tilsynsmyndigheten å knytte seg til eller opprette dataregistre for å sikre oppfyllelse og gjennomføring av dyrevelferdsloven. Dette kan omfatte dyrehold som registreres i henhold til registre med hjemmel i matloven, andre dyrehold som ikke registreres etter matloven, og registreringer som blir nødvendige for oppfyllelse av EØS-avtalen. Forslaget til ny forskrift om doping forutsetter at det med hjemmel i dyrevernsloven opprettes elektronisk lagrede veterinærjournaler og et elektronisk ID-register over hester. Departementene foreslår å ta inn en bestemmelse tilsvarende matlovens bestemmelse.

Det kan med hjemmel i denne bestemmelsen også opprettes register over personer som er pålagt forbud etter forslaget § 34. Departementene mener at et slikt register vil være et egnet virkemiddel for å kunne kontrollere om slike personer etterlever påbudet over tid og uavhengig av hvor i landet de bosetter seg. Det kan også være behov for å føre register over personer som har foretatt alvorlige og/eller gjentatte brudd på loven, uten at det har resultert i vedtak etter § 34. Dette for å avverge at personer unndrar seg tilsyn ved å flytte fra et område av landet og til et annet.

Det presiseres at registeret kan inneholde personopplysninger uten at det er nødvendig å innhente samtykke fra den som opplysningen gjelder, såfremt disse ikke anses som sensitive personopplysninger i henhold til personopplysningsloven. Når det gjelder personvern hensyn, vises det til vurderinger i forbindelse med utarbeidelsen av matloven, Ot.prp. nr. 100 (2002 – 2003), side 123.

9. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

9.1 Avgifter og gebyr

I forbindelse med etableringen av Mattilsynet ble det etablert et nytt regime for finansiering av tilsyn med matproduksjonen. I tillegg til å føre tilsyn og kontroll med næringsmiddelproduksjonen, fører Mattilsynet også tilsyn med alt dyrehold. Det ble lagt opp til at også denne delen av Mattilsynets tilsyn og kontroll i stor grad skulle avgifts- og gebyrfinansieres. Det ble derfor også gjennomført endringer av dyrevernsloven i 2004.

Endringene innebar at det ble gitt anledning til å ilegge avgifter og gebyrer til dekning av Mattilsynets arbeid med dyrevelferd. Hjemmelen gir mulighet for at de virksomheter som omfattes av matloven, skal betale en avgift på næringsmidler for å dekke kostnader med tilsynet med dyrevelferden. Tilsvarende ble det gitt adgang til å pålegge produsenter eller importører av fôr å betale en avgift til dekning av tilsynet med dyr som ikke omfattes av matloven, for eksempel familie- og hobbydyr.

Ettersom bestemmelsen i gjeldende dyrevernavlov er et utslag av en helhetlig finansiering av Mattilsynets virksomhet, foreslår departementene en videreføring av dagens bestemmelse om avgift og gebyr. De premissene som det er gjort rede for i Ot.prp. nr. 100 (2002 – 2003) om lov om matproduksjon (matloven) og Ot.prp. nr. 16 (2003 – 2004) om lov om endring av dyrevernavloven m.m. vil være relevante for tolkningen av denne bestemmelsen. Det antas at ikrafttredelsen av ny lov om dyrevelferd i seg selv ikke vil medføre noen endringer i avgifts- eller gebyrnivået.

9.2 Økonomiske konsekvenser for dem bestemmelsene retter seg mot

Forslaget til ny lov innfører og gir grunnlag for å stille krav til dyreholder og andre som har med dyr å gjøre. Dette gjelder både overfor dyr i dyrehold og overfor viltlevende dyr. Mange av bestemmelsene i forslaget er videreføring av gjeldende lov, eller fastsetter eller utvikler prinsipper i loven eller som er nedfelt i forskrifter gitt med hjemmel i loven. Dette innebærer at lovrevisjonen i seg selv har begrensede økonomiske konsekvenser.

Det er ikke mulig å utrede og beregne de økonomiske konsekvensene av flere av de foreslåtte overordnede prinsippene i loven. Forslaget gir utstrakte hjemler til forskriftsregulering. Hva slags krav som vil bli stilt på disse områdene og hvilke kostnader disse kan medføre, vil være et resultat av selve forskriftsprosessen. Dette innebærer at det i hovedsak vil være den eventuelle forskriftsregulering og ikke lovkravene i seg selv som kan gi økonomiske konsekvenser. Slike konsekvenser forutsettes utredet i aktuelle forskriftsprosesser.

Den nye varslingsplikten antas å få små økonomiske konsekvenser for dem plikten gjelder. Hjelpelikten er noe utvidet i forhold til gjeldende lov og kan medføre kostnader til veterinærbehandling, avliving og lignende. Slike utgifter vil bli dekket av det offentlige med unntak av der den enkelte selv har forvoldt skaden.

Det nye kravet om realkompetanse antas ikke å medføre økonomiske konsekvenser for den enkelte. Eventuelle krav om formalkompetanse vil bli gitt i forskrift. Et slikt krav vil kunne medføre økonomiske konsekvenser for den kravet retter seg mot alt etter hvor store krav som stilles. For de fleste former for næringsmessig dyrehold eksisterer det allerede i dag krav til formell kompetanse hjemlet i særlovgivning eller i forskrifter under dagens dyrevernavlov. For disse antas et slikt krav å medføre relativt små økonomiske konsekvenser.

Kravet om at nye driftsformer og tekniske løsninger skal være egnet og utprøvd før de tas i alminnelig bruk, vil ha økonomiske konsekvenser for produsenter og tilbydere. Slik utprøving er imidlertid nødvendig for å hindre at uegnet utstyr tas i bruk, og kostnader forbundet med dette er noe den enkelte produsent må påregne som et ledd i sin næringsvirksomhet.

Krav om tillatelse for bruk av dyr i undervisning, utenom opplæring i alminnelig stell og håndtering, er nytt. Kravet medfører noe merarbeid for brukerne idet de må søke om slik tillatelse og eventuelt betale gebyr for søknadsbehandlingen. Det antas imidlertid at dette vil medføre svært små økonomiske konsekvenser.

Lovens krav om at bygninger og gjerder skal utformes og vedlikeholdes på en slik måte at dyr ikke kommer i fare for å lide, vil medføre økonomiske konsekvenser for den ansvarlige. Hvor store kostnader som må påregnes vil blant annet avhenge av hva slags bygning, gjerde eller annen innretning det er snakk om, hvilke og hvor mange dyr som vil bli berørt og hvor bygningen, gjerdet eller innretningen er plassert.

Opplysningsplikt vil medføre økonomiske konsekvenser for dem som har plikt til å gi opplysninger m.v. Konsekvensene vil i utgangspunktet være relativt små, men nye forskrifter om særskilte kontrolltiltak/internkontroll m.v. vil kunne gjøre dem større. Krav om internkontroll er allerede innført i akvakulturnæringen, jf forskrift om IK akvakultur. For andre næringsaktører kan det bli aktuelt å innføre krav om internkontroll. De økonomiske konsekvensene for disse må vurderes konkret i hvert tilfelle ut fra hvilke krav som stilles og hvilken næring kravet retter seg mot. De økonomiske konsekvensene må derfor utredes i forbindelse med fastsettelse av internkontrollforskrifter.

Loven gir hjemmel til å kreve brannforebyggende tiltak i forskrifts form. Slike tiltak vil være kostnadskrevende for dyreholder. Hvor omfattende disse vil være avhenger av de krav som stilles i den enkelte forskrift og må utredes nærmere i forbindelse med fastsettelse av slike. For mange typer dyrehold er det imidlertid allerede forskriftsfestet et krav om brannvarsling. Dette gjelder blant annet storfe-, svin- og småfehold.

Forslagets bestemmelser som berører viltlevende dyr, antas å medføre små ekstra kostnader for utøverne. Området er allerede regulert i viltlovgivningen, og forslaget innebærer en harmonisering mot denne.

Næringens kostnader og konkurransesituasjon skal vektlegges ved vurderingen av lovens materielle bestemmelser og ved utarbeidelse av forskrifter som pålegger nye tiltak for bedre dyrevelferd. Tiltak som gjennomføres innenfor EU, og som forplikter Norge gjennom EØS-avtalen, vil i liten grad svekke næringens konkurransesituasjon innen EØS-området. På områder der vi ønsker å gå lengre enn våre konkurrenter, må imidlertid slike konsekvenser vurderes nøye. Flere av våre naboland har strengere bestemmelser på en del områder, for eksempel har Tyskland nedfelt forbud mot hold av høns i bur fra 2007. Manglende omstilling kan derfor også medføre

konkurransemessige ulemper i den grad forbrukerne setter krav til dyrevelferd og etikk. Høy nasjonal prioritering av dyrevelferd vil kunne påvirke forbrukerne til å velge produkter ut fra produksjonsmetode og ikke bare pris. Det bør være en utfordring og et mål å få en økt bevissthet om slike forhold inn i markedet. Ut fra de kunnskaper vi har i dag, er imidlertid slike preferanser blant norske forbrukere mest knyttet til nisjemarkeder.

Ved anvendelse av loven og utarbeidelse av forskrifter er det ikke ønskelig at tiltak skal redusere norsk produksjon til fordel for produksjon i land hvor forholdene for dyrene er underlagt lavere krav enn i Norge. Departementene legger vekt på at bestemmelser som krever meget kostnadskrevenende investeringer, skal gis nødvendig overgangstid.

9.3 Administrative konsekvenser

Når det foreslås å innføre varslingsplikt, antas det å medføre en økt arbeidsbyrde hos både tilsynsmyndigheten og andre berørte offentlige instanser. Bestemmelsen kan medføre at flere lovbrudd blir avdekket, noe som vil innebære økt arbeidsmengde for myndighetene. Ved varsel som gjelder viltlevende dyr vil det offentlige i mange tilfeller uansett bruke ressurser. Ved for eksempel oljesøl blir blant annet både kommunen og Mattilsynet involvert. God rolleavklaring og beredskapsplaner vil kunne begrense de administrative konsekvensene.

Lovutkastet fører til et noe utvidet tilsynsområde for myndighetene. På noen områder må man forvente økt saksbehandling, men bedre samordning og koordinering med andre tilsynsorgan, vil kunne begrense merkostnadene ved dette. Eksempelvis kan det være naturlig å samarbeide både med vilt- og fiskerimyndighetene.

Forslaget om å tillegge Mattilsynet adgang til å treffe vedtak om forbud mot aktiviteter omfattet av loven, vil trolig medføre flere avgjørelser og økt saksbehandling for tilsynet med hensyn til fremtidig hold og bruk av dyr. Samtidig kan man forhindre dyrehold hos personer som har gjort gjentatte eller grove lovbrudd på en mer effektiv måte enn i dag, noe som antas å gi reduserte kostnader i forbindelse med tilsyn og oppfølging av alvorlige saker. Forslaget vil også kunne føre til at færre saker kommer til rettsapparatet.

DEL III – LOVFORSLAG OG MERKNADER

10. MERKNADER TIL BESTEMMELSENE

Til § 1 Formål

Lovens formål er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. Dyrevelferd har mye av det samme innholdet som det mer hverdagslige ordet trivsel, og omfatter både fysisk og mental velferd. Dyrevelferd er i stor grad synonymt med livskvalitet, men livskvalitet

synes å være mer tidsubestemt. Ordet dyrevelferd gir i seg selv ingen mening. Selv om begrepet ofte forstås som god dyrevelferd, kan det omfatte både god og dårlig velferd. Det er derfor naturlig at begrepet ofte knyttes sammen med et adjektiv. Når dyrs velferd i loven skal ivaretas eller det skal tas hensyn til dyrevelferd, skal det forstås som god velferd. God dyrevelferd er en verdi som i en viss utstrekning beror på objektive kriterier knyttet til dyrets egenart, som at en fugl skal ha mulighet til å fly, en gris skal kunne bruke trynet til å rote i bakken osv. Forekomst av en skadelig stimulus, eller mangel på en essensiell stimulus, vil kunne resultere i redusert velferd hos dyr.

Det er forskjell på en objektiv og målbar vitenskapelig kartlegging av positive og negative velferdsindikatorer og mer faglige skjønnsmessige vurderinger på den ene siden, og den etiske vurderingen av hvor velferdsnivået for dyr bør ligge i en gitt sammenheng. Dyrevelferdsvurderinger forutsetter et tilstrekkelig faktagrunnlag. I mangel av fakta bør det blant annet legges vekt på allmenne oppfatninger i samfunnet og praktisk/økonomiske hensyn. Dette er en videreføring av kravet om at dyr ikke skal utsettes for fare for unødig lidelse slik gjeldende dyrevernlov § 2 fastsetter.

Dyrevelferd er i utgangspunktet en beskrivelse av tilstanden hos et enkelt individ. Det er ikke uten videre mulig å overføre dette til en gruppe dyr. For eksempel er velferden i et fjøs eller en merd ikke identisk med det gjennomsnittlige velferdsnivået. Når velferdsbegrepet skal anvendes på besetningsnivå, eller i en fiskemerd, må det rettes spesiell oppmerksomhet mot de individer som kommer dårligst ut. Også disses velferd skal ligge innenfor lovens krav.

Hva som er god dyrevelferd etter loven, vil bero på en avveining mellom hensynet til dyrenes behov og opplevelser på den ene siden, og bruksinteressen i form av næring, hobby, rekreasjon m.m. på den andre. Loven har som mål både å gi plikt til å utvise omsorg for og ta hensyn til dyr, samtidig som den skal gi vern mot vold og andre typer overgrep. Departementene legger til grunn at økonomiske forhold hos dyreholder ikke kan legitimere dyrevelferdsmessig uforsvarlige forhold.

Menneskers respekt for dyr kan ha direkte betydning for dyrs velferd, eller indirekte betydning ved at uheldige holdninger i neste omgang kan bidra til dårlig behandling av dyr. Lovens formål om å fremme respekt for dyr skal ha en holdningsskapende effekt og skal primært nås gjennom tiltak som fremmer god dyrevelferd. Det å fremme respekt for dyr er et selvstendig hensyn selv om manglende respekt for dyret ikke nødvendigvis medfører redusert velferd. Ved tolkningen av begrepet respekt vil etiske betraktninger knyttet til hvordan dyr bør/ikke bør behandles bli vektlagt utover de rene velferdsbetraktninger.

Til § 2 Virkeområde

Lovens materielle virkeområde omfatter levende pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tiftokreps, blekksprut og honningbier, samt utviklingsstadier av nevnte dyr med et tilsvarende utviklet sanseapparat som den endelige utviklingsformen. Loven gjelder alle

forhold som påvirker velferd hos og respekt for slike dyr. Med forhold som påvirker velferd og respekt menes også forhold knyttet til produkter fra dyr.

Lovens bestemmelser retter seg mot enhver med mindre det i enkeltbestemmelser er angitt noe annet. En del bestemmelser retter seg mot dyreholder. En dyreholder er en person som eier eller har ansvar for dyr. Det er bare villevende dyr som ikke har noen dyreholder.

Lovens geografiske virkeområde omfatter norsk landterritorium, territorialfarvann, norsk økonomisk sone, norske fartøy og luftfartøy samt innretninger på norsk kontinentalsokkel. Med norske fartøy forstås alle norske skip uansett hvor de befinner seg. Skipsbegrepet er stort og omfatter et vidt spekter av båter og ulike sjøfartøy. Det omfatter skip registrert i norske skipsregistre (NIS og NOR) og alle former for fiskefartøy, men også mindre båter og fritidsfartøy som ikke er registreringspliktige.

Innretninger på norsk sokkel omfatter først og fremst olje- og gassinstallasjoner, både faste og flytende. Begrepet omfatter også boliginnretninger i tilknytning til disse. Eventuelle nye typer innretninger på norsk kontinentalsokkel vil også omfattes av begrepet. Loven omfatter norske luftfartøy. Dette må tolkes i lys av Chicagokonvensjonen om sivil luftfart av 1944 art 17 m.v. og luftfartsloven av 11. juni 1993 nr 101.

Loven skal gjelde i Norges økonomiske sone (NØS). Kyststatens begrensede rettigheter i sonen vil sette begrensninger for håndhevelse av dyrevelferdsloven.

Loven gjelder for Svalbard, Jan Mayen og de norske bilandene, men på grunn av den særegne forvaltningsstruktur som gjelder for disse områdene, er det naturlig at Mattilsynet ikke har samme oppgaver som på fastlandet. For Svalbard vil det være nærliggende å gi Sysselmannen myndighet til å føre tilsyn og fatte vedtak etter loven. En evt delegasjon av fullmakt til å håndheve loven til eks. Sysselmannen, vil bli gjort gjennom forskrift etter § 32 om tilsyn og vedtak. Det vil være naturlig at Sysselmannen bistås av andre, f.eks. Mattilsynet, ved utøvelsen av slik myndighet.

Bestemmelsen åpner imidlertid også for at det gjennom forskrift kan gis særegne regler om dyrevelferd tilpasset disse områdene. Dette kan for eksempel være av hensyn til på en egnet måte å ivareta eventuelle særegne fysiologiske eller miljømessige behov hos de dyrene som lever i disse områdene, eller av hensyn til internasjonale forpliktelser og den særegne forvaltningsstruktur som gjelder i disse områdene.

Kap. II Generelle bestemmelser

Til § 3 Generelt

Paragrafen fastsetter at dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.

Bestemmelsen fokuserer i større grad enn tidligere dyrevernlov på god behandling av dyr. Hva som ligger i god behandling, beror på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet. Kravet om god behandling er relatert til dyret som individ. Dette innebærer at dyreholder så langt mulig skal ivareta individhensynet. Dette gjelder også i dyrehold eller ved driftsformer der en ikke til enhver tid har mulighet til å føre tilsyn med alle individer, slik tilfellet kan være ved hold av dyr på beite og ved dyrehold med særlig stor dyretetthet.

Bestemmelsen fastsetter at dyr skal beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. For dyr som holdes, innebærer kravet at den ansvarlige for dyret aktivt skal beskytte det mot sykdommer, skader og påregnelige farer. Uavhengig av de pliktene dyreholder har, har enhver plikt til å opptre forsvarlig slik at dyr ikke utsettes for unødige påkjenninger og belastninger. Dette innebærer eksempelvis at enhver som ferdes i naturen må ta nødvendig hensyn til dyr slik at disse ikke forstyrres unødig eller hindres i å utøve naturlig atferd. Det er umulig å unngå enhver forstyrrelse av dyr, og bestemmelsen tar ikke sikte på å hindre normal ferdsel og bruk av naturen for rekreasjons- og nytteformål. Likeledes er ikke bestemmelsen til hinder eksempelvis for lovlig jakt og fangst, eller for tiltak som hindrer rovvilt i å angripe dyr i dyrehold.

Kravet om å beskytte dyr mot fare for unødige påkjenninger og belastninger innebærer at man skal treffe tiltak før disse har inntruffet. Begrepet "fare for" innebærer at man på områder med manglende kunnskap bør legge et forsiktighetsprinsipp til grunn.

Med fysiske behov forstås behov for god helse og kondisjon, riktig ernæring og beskyttelse mot ugunstige værforhold mv. Fysiske behov dekker ytre forhold, som for eksempel nok plass, egnet underlag og andre miljøfaktorer som er av betydning for dyrene. Fysiske behov skal forstås vidt og omfatter fysiologiske behov, som balansert næring, væske, søvn, lys, varmeregulering og andre forhold som styrer eller påvirkes av indre kroppslige funksjoner. For fisk vil fysiologiske behov eksempelvis være knyttet til temperatur og vannkvalitet, herunder saltinnhold og oksygeninnhold.

Med mentale behov forstås behov for å utøve naturlig atferd samt behov for trygghet og trivsel m.v. For dyr som holdes av mennesker, er det i mange tilfeller særlig de mentale behov, som behov for trygghet og mulighet til å utøve naturlig atferd, som er minst ivaretatt. Dette kan ha sammenheng med praktiske og økonomiske avveininger, men også med at det er mer utbredt forståelse for at dyr trenger mat, riktig klima og renhold, enn for deres behov for å unngå frykt og stress, behov for forutsigbarhet og kontrollerbarhet, samt behov for kontakt med andre dyr, fri bevegelse, naturlig eteatferd, utforskning, lek m.m.

Kravet om at det skal tas hensyn til dyrs behov ut fra deres egenart er en markering av at ulike dyrearter og i noen grad enkeltindivider har forskjellige behov som det skal tas hensyn til. Hvor langt kravet om å ta hensyn til fysiske og mentale behov går, vil være

avhengig av gjeldende samfunnsholdninger og i stor grad materialiseres i forskrifter gitt med hjemmel i loven.

Til § 4 Hjelpeplikt

Første ledd gir enhver som mer eller mindre tilfeldig kommer over et dyr som er synlig sykt, unormalt avmagret, skadd, vanskjøtt eller hjelpeløst, plikt til å yte hjelp. Med vanskjøtt forstås dyr som det er åpenbart at ikke har fått tilstrekkelig stell og omsorg. Hjelpeplikten omfatter også ville dyr, men det vil ikke være hjelpeplikt overfor villlevende avmagrede dyr som ellers ikke synes å oppføre seg på en måte som gir indikasjon på sykdom, skade eller annen lidelse.

Den som kommer over et dyr må tolkes vidt – i den forstand at også personer som blir bedt om å bistå i slike hjelpesituasjoner har plikt til å hjelpe. For disse må imidlertid hjelpeplikten være innskrenket, dvs at det må være nærliggende å be vedkommende hjelpe til fordi han er i nærheten, har kunnskap, disponerer telefon eller bil o.l.

Også den som har forvoldt skade på dyr, har hjelpeplikt etter denne bestemmelsen. Plikten til å sørge for at dyret får hjelp vil for skadeforvolderen også omfatte rimelige tiltak for å forsøke å finne igjen det skadde dyret.

Plikten til å yte hjelp gjelder overfor alle dyr som er omfattet av loven. Den enkeltes plikt til å yte hjelp strekker seg så langt som den enkelte har forutsetninger og praktiske muligheter til. Dette må vurderes ut fra rådende forhold, eksempelvis om dyret lar seg fange inn, om det er forsvarlig å håndtere det, om det finnes transportmulighet, om det er praktisk mulig å få nødvendig hjelp. Kravet til innsats har sammenheng med faren for påkjenninger og belastninger. Varige og intense påkjenninger og belastninger vil kunne tilsi stor innsats. Ofte vil plikten være oppfylt ved å varsle eieren, politiet, kommunen eller viltneimnda.

Når et større antall dyr lider, vil hjelpeplikten normalt være oppfylt ved at man varsler Mattilsynet, politiet, kommunen eller viltneimnda. Dette gjelder eksempelvis der man oppdager oljeskadet fugl. I slike tilfeller vil det offentlige koordinere og iverksette nødvendige tiltak. I den grad enkeltpersoner eller organisasjoner ønsker å bidra, må det være i samråd med den koordinerende myndighet.

Hva slags hjelp som kreves etter loven, må vurderes i et kortsiktig perspektiv. Hjelpen kan for eksempel gå ut på å slippe løs dyr som sitter fast eller som er innestengt i hus eller bringe dyr til veterinær. Avliving vil avslutte lidelse, selv om en annen behandling kunne gjort dyret friskt igjen. Avliving må derfor regnes som nødvendig og/eller god nok hjelp i mange tilfelle, særlig for ville dyr og dyr med ukjent eier. For villlevende dyr gjelder i tillegg at rekonvalesensperioden ikke påfører dyret for store påkjenninger. Dyret må i tillegg kunne mestre en tilbakeføring til naturen. Det er ikke nok at dyret kan fortsette å leve i fangenskap. Et forhold som kan tillegges vekt med hensyn til villlevende dyr, er om dyrearten er utrydningstruet.

Bestemmelsen gir en rett, men ikke plikt for enhver til å avlive dyret når det er nødvendig. Forhold som kan gjøre det nødvendig å avlive dyret er tilfeller der det er klart at dyret ikke kan leve eller bli helbredet, eller det ikke er mulig å gi det nødvendig hjelp innen rimelig tid. De fleste legfolk vil gjerne vegre seg mot å avlive andre enn helt små dyr, og ofte vil heller ikke nødvendig kunnskap eller redskap til å utføre dette på en forsvarlig måte være tilgjengelig. Hjelpeplikten kan da bestå i å få tak i person kompetent i avliving, eller bringe dyret til veterinær.

Hjelpeplikten etter denne bestemmelsen kan i noen tilfeller være mer omfattende enn reglene for ettersøk av skadeskutt vilt etter viltloven. Forskrift av 22. mars 2002 nr 313 om utøvelse av jakt og fangst som er hjemlet i viltloven, gir den som skadeskyter storvilt plikt til å gjøre det han kan for å avlive dyret snarest mulig. Samtidig opphører retten til ettersøk og felling utenom valdet ved utgangen av den dag det skadeskutte storviltet kom inn på det nye valdet. For skadeskutt bjørn, ulv, jerv eller gaupe skal fylkesmannen, kommunen og nærmeste politimyndighet underrettes, og fylkesmannen avgjør hvordan ettersøk skal gjennomføres. Departementene kan ikke se at disse begrensningene i jaktforskriften går foran hjelpeplikten etter denne bestemmelsen. Hjelp må imidlertid sies å være ytt dersom jaktlaget på det nye valdet får melding om skaden og viderefører søket, eller hvis fylkesmannen får melding og iverksetter søk etter skadet rovvilt. Det kan imidlertid være brudd på hjelpeplikten dersom skadeskyteren (eller andre jegere) ikke avliver et alvorlig skadet storvilt utenfor eget vald selv om tidsfristen i nevnte forskrift etter viltloven er ute. På samme måte må hjelpeplikten gå foran bestemmelsene i jaktforskriftens § 28 om avliving av skadet storvilt i ordinær jakttid og § 29 om avliving av skadet storvilt utenom ordinær jakttid. Også her kan det være brudd på hjelpeplikten dersom dyret ikke avlives av den som treffer på det og har praktiske muligheter til å foreta forsvarlig avliving.

Andre ledd gir plikt til å varsle om de tiltak som er iverksatt etter første ledd med mindre dette anses åpenbart unødvendig. Tiltak det vil være aktuelt å varsle om omfatter blant annet gjennomført avliving av dyr, det at man har brakt dyret til en veterinær eller lignende. Det vil i praksis fremstå som åpenbart unødvendig å melde fra om tiltak som er iverksatt eksemplvis overfor småfugl. Det vil være naturlig at den som i første omgang kommer over eller skader dyret, også har plikt til å varsle om iverksatte tiltak.

Varslingsplikten er noe utvidet i forhold til tidligere lov der varslingsplikten ikke omfattet hjelp som var ytt til familie- og hobbydyr, fugler eller mindre vilt. For sjeldne eller utrydningstruede dyr og fugler, kan det være i samfunnets interesse at myndighetene får melding. Den enkelte må anses å ha oppfylt sin plikt til å varsle om iverksatte tiltak når enten eier, Mattilsynet eller politiet er varslet. Mattilsynet eller politiet må da vurdere behov for å spore opp eier eller andre tiltak.

Tredje ledd viderefører statens plikt til i første omgang å dekke nødvendige utgifter til tiltak etter denne paragrafen. Utleggene kan kreves tilbake fra dyrets eier eller innehaver. Retten til å få dekket utlegg henger naturlig sammen med hjelpeplikten.

Uttrykket nødvendige utgifter er brukt for å avgrense betalingsplikten noe, dvs. at staten ikke har betalingsplikt for annen undersøkelse, oppstalling eller behandling enn den som er nødvendig for å avhjelpe den akutte situasjonen, herunder kostnader til avliving. Det er rimelig at dette omfatter utgifter til transport til nærmeste hjelp, telefonering eller reise for å varsle, og utgifter til grunnleggende veterinærundersøkelse for å vurdere dyrets tilstand, akutt førstehjelp eller avliving. Utvidet undersøkelse for å fastslå eksakt diagnose er ikke omfattet. Videre behandling hos veterinær må eier eller annen innehaver være ansvarlig for. Den som hjelper dyret, må selv kreve dekning fra staten. Med staten forstås i denne sammenheng Mattilsynet. Det er unntak for statens betalingsplikt overfor den som selv har forårsaket skaden.

Fjerde ledd gir hjemmel til å fastsette forskrifter om hjelpeplikt, avlivingsrett og dekning av utgifter. I tillegg til utfyllende krav knyttet til selve hjelpeplikten, vil eksempelvis forskrifter om satser og retningslinjer for refusjon av utgifter kunne hjemles i denne bestemmelsen.

Til § 5 Varsling

Første ledd innfører varslingsplikt. Bestemmelsen retter seg mot enhver. Varslingsplikten gjelder når vedkommende har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell. Bestemmelsen omfatter ikke enhver mistanke om forhold som innebærer brudd på dyrevelferdsloven.

Varslingsplikten går ikke foran annen lovpålagt taushetsplikt. Dyrehelsepersonell har ikke taushetsplikt der dyr lider og er derfor omfattet av varslingsplikten. For helsepersonell innføres det en rett til å varsle uten hinder av taushetsplikten. Dette innebærer at helsepersonell har rett til å varsle når de gjennom sitt virke får kunnskap som gir grunn til å tro at dyr blir mishandlet eller vanskjøttet. Denne varslingsretten er nærmere presisert i lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v., jf lovens § 23 nr 5 hvor det fremgår på hvilke vilkår helsepersonell vil ha slik varslingsrett. Eventuell tvil om deres adgang til å melde fra i slike saker fjernes dermed.

Andre ledd innfører en plikt til å melde fra dersom et større antall ville eller forvillede dyr er utsatt for sykdom, skade eller annen lidelse utover det normale. Plikten gjelder også uten at loven er brutt. Hvilke forhold som kan anses å være utover det normale, vil bero på en skjønnsmessig vurdering. Eksempelvis kan dette være hendelser der mange dyr er tilgriset av oljesøl, store dyrelidelser knyttet til ras og flom samt utbrudd av smittsomme dyresykdommer.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å fastsette nærmere forskrifter om varsling.

Til § 6 Kompetanse og ansvar

Kompetanse omfatter både kunnskap og ferdigheter.

Første ledd første punktum retter seg mot dyreholder. Dyreholder omfatter både eier og den som har ansvar for dyr når eier ikke kan ivareta eieransvaret, eksempelvis ansvarlig for dyretransport, slakteri mv.

Dyreholders ansvar for å sørge for tilstrekkelig og kvalifisert personell der det er behov for slikt personell, er et krav som har stadig større aktualitet blant annet på grunn av utvikling i retning av flere enmannsforetak, større driftsenheter og bruk av mer avansert teknologi. Europarådskonvensjoner og -anbefalinger inneholder krav om tilstrekkelig personell.

Første ledd andre punktum retter seg mot personer som ikke har et direkte eller formalisert ansvar for dyr, men som på grunn av sin aktivitet kan påvirke velferden hos dyr, for eksempel jegere, fangstmenn og fiskere. Disse må ha nødvendig kompetanse til å utføre aktiviteten på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Kravet omfatter enhver som skal avlive et dyr med mindre det foreligger en nødssituasjon der man ikke kan gjøre kravet gjeldende.

Kompetansekravet kommer imidlertid ikke til anvendelse i alle situasjoner der mennesker omgås dyr. Det er ikke naturlig å la kompetansekravet omfatte personer som har en tilfeldig kontakt med og svak tilknytning til dyret, for eksempel den som klapper en hund eller påtreffer og hjelper et dyr som sitter fast.

Kravet til kompetanse gjelder både ved hold, håndtering, driving, transport, avlving, jakt, fangst og fiske, og omfatter både ville og tamme dyr. Hvilken kompetanse som kreves, må vurderes i lys av lovens materielle bestemmelser hvor et overordnet prinsipp er at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for påkjenning og belastning. Det er ikke nok å kjenne til de mest grunnleggende behov som for eksempel trygghet og ernæring.

Andre ledd fastsetter at foresatt ikke skal la barn under 16 år ha et selvstendig ansvar for dyr. De foresatte vil etter denne bestemmelsen ha det overordnede ansvaret for barns dyrehold frem til de fyller 16 år og selv kan overta det formelle ansvaret.

Tredje ledd om å ikke overlate dyr til personer det er grunn til å tro ikke kan eller vil behandle dyr forsvarlig, gjelder for alle tilfeller der dyr overlates til andre innenfor lovens geografiske virkeområde. Bestemmelsen må håndheves innenfor rammen av internasjonale avtaler når det gjelder handel med dyr over landegrensene.

Fjerde ledd gir hjemmel til å fastsette nærmere forskrifter. Innenfor mange næringer har det lenge vært forskriftsfestede krav om formell kompetanse (opplæring). Som eksempel kan nevnes formelle kompetansekrav til dyretransportsjåfører som transporterer landdyr og ved kommersiell slakting av landdyr og fisk. Tilsvarende bestemmelser for kommersiell transport av fisk er under utarbeidelse. Det har lenge også vært krav om dokumentasjon av kompetanse i forskrift om ervervsmessig

omsetning av dyr, og det stilles krav til formell kompetanse hos stadig flere dyreholdere som driver næring.

Det nærmere innholdet i kravet til formell kompetanse forutsettes klargjort i tilknytning til aktuelle forskriftsbestemmelser. Departementene har ingen konkrete planer om å kreve formell kompetanse for hold av familie- og hobbydyr. Bestemmelsen gir imidlertid hjemmel til å innføre krav om formell kompetanse også utenfor næring, herunder kreve at man gjennomgår kurs og eventuelt kan fremvise kursbevis.

Krav om autorisasjon av personell vil også være omfattet av forskriftshjemmelen. Dette kan for eksempel tenkes i forbindelse med dressur- eller undervisningsvirksomhet eller annen tjenesteyting som kan medføre særskilt risiko for dyrs velferd.

Til § 7 Krav om registrering eller tillatelse

Bestemmelsen er en fullmaktsbestemmelse hvoretter det kan gis forskrifter om krav til og vilkår for registrering eller tillatelse for å drive med aktiviteter omfattet av loven. Den klargjør hjemmelsgrunnet for å kreve registrering eller tillatelse.

Det gis eksempelvis hjemmel til krav om at man skal registrere seg eller ha tillatelse for å kunne nytte driftsbygninger eller særskilte metoder og utstyr og for å kunne drive visse former for dyrehold, blant annet virksomhet med dyretransport, dyrepensjonat, dyrepark, hestesenter, utleie av dyr, oppdrett av akvakulturdyr og slakteri. Bestemmelsen vil også hjemle eventuelle fremtidige krav om registrering eller tillatelse, eksempelvis krav om registrering av eller tillatelse til å drive skadedyrbekjempelse eller visse former for jakt eller for fangst.

En registrering eller tillatelse (godkjenning) som er gitt ut fra andre hensyn enn de dyrevelferdsmessige, vil vanligvis ikke inneholde nødvendige vilkår ut fra denne lovens formål. En tilsynsmyndighet som fører tilsyn ut fra flere hensyn, må forventes å kunne samordne registrerings- og godkjenningsordninger til beste for virksomhetene, slik at en samordnet registrering kan gjelde for flere hensyn.

Til § 8 Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger

Første ledd skiller mellom driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som allerede er i bruk, og slike som utvikles og tas i bruk. I begge tilfeller skal driftsformene, metodene og det tekniske utstyret være egnet ut fra ut fra hensynet til dyrevelferd, men for nytt utstyr eller nye driftsformer skal det gjøres en utprøving og vurdering før det tas i kommersiell bruk. Ansvar for dette tillegges både dyreholder, andre som håndterer dyr, produsent og den som omsetter varen.

Bestemmelsene er ment å omfatte forhold ved driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som det er grunn til å tro at kan påvirke velferden for dyr. Dette omfatter blant annet driftsformer, produksjonsmåter, innredning og utstyr, som for eksempel oppbindings- og fengslingsystemer, innredninger, ventilasjonsanlegg, melkemaskiner, gjødselavtrekk, tekniske løsninger for smoltifisering, fôringssystemer, vannbehandling

og utstyr til passiv forflytning av dyr gjennom rør- og pumpesystemer. Begrepet metoder omfatter også eksempelvis dressur- og treningsmetoder samt prestasjons- og produksjonsfremmende hjelpemidler. Metoder og utstyr kan også omfatte forhold som ikke er tilknyttet dyrehold, for eksempel metoder og utstyr til jakt, fangst og fiske. Bruk av treningsmetoder reguleres også av § 25 om trening, fremvisning og konkurranser m.v. Når det gjelder metoder, utstyr og tekniske løsninger med tilknytning til medisinsk og kirurgisk behandling, vises til § 9.

Andre ledd medfører at den som tilbyr eiendom eller utstyr som fra tilbyders side er tiltenkt brukt til dyr, har et medansvar for å påse at eiendommen eller utstyret er egnet til den tiltenkte bruken. Tilbyders ansvar etter dette leddet endrer ikke dyreholders/brukers ansvar etter loven.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til i forskrift å fastsette nærmere krav til driftsformer m.v. Det kan videre gis nærmere forskrifter om dokumentasjon, markedsføring og godkjenning, herunder om korrekt og utfyllende bruksanvisning og/eller annen veiledning.

Til § 9 Medisinsk og kirurgisk behandling

Første ledd om medisinsk og kirurgisk behandling omfatter blant annet metoder for undersøkelse og diagnostikk, vaksinasjoner, medikamentell behandling, operative inngrep og andre terapeutiske metoder. Med operative inngrep menes behandling som innebærer perforasjon av hud eller slimhinne, samt knusing av vev. Begrepet omfatter både kirurgi, akupunktur og injeksjoner, samt annen perforasjon av hud i forbindelse med vaksinasjon, prøvetaking og administrasjon av legemidler og væske. Betydningen er i samsvar med innholdet i dyrehelsepersonelloven § 18 første ledd nr 2.

All medisinsk behandling skal være egnet til å ivareta dyrets funksjon og livskvalitet. Dersom det er tvilsomt om behandling kan gjennomføres på en forsvarlig måte og er egnet til å ivareta dyrets funksjon og livskvalitet, kan det være nødvendig å avlive dyret. Hva som til en hver tid regnes som akseptabel praksis som er egnet til å ivareta dyrets funksjon og livskvalitet, vil sannsynligvis endres over tid og påvirkes av kunnskap og tilgjengelige metoder i tillegg til samfunnsholdninger.

Det følger av dyrehelsepersonelloven § 18 at de fleste av handlingene som er foreslått regulert i denne paragrafen, skal utføres under veterinærs eller fiskehelsebiologs ansvar.

Andre ledd, første punktum, fastsetter med visse unntak at operative inngrep bare kan gjøres når det foreligger forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse. Slike inngrep kan etter dagens forhold kun foretas av autorisert dyrehelsepersonell. Selv med dyrehelsemessig grunn, vil det være begrensninger med hensyn til hvilke inngrep som må kunne anses forsvarlige etter kravet i første ledd om at inngrepene skal ivareta dyrets funksjon og livskvalitet.

Eksempler på inngrep som ikke har tilstrekkelig begrunnelse etter denne bestemmelsen, er amputasjoner med estetisk begrunnelse (for eksempel øre-/halekupering), amputasjon for å redde slakteverdi der dyrets livskvalitet reduseres som følge av amputasjonen (for eksempel amputasjon av syk klauv), amputasjoner for å tilpasse dyret til menneskenes behov (for eksempel fjerning av stinkkjertler på ilder, fjerning av klør på katt, vingeklipping av fugl (omfatter ikke klipping av fjær) og amputasjoner for å tilpasse dyret til driftsmessige forhold (for eksempel brenning/fjerning av nebb på fjørfe, klipping av tenner på gris). I tillegg kommer inngrep med kosmetisk begrunnelse (for eksempel piercing) og inngrep som ikke medfører fjerning av kroppsdeler, men likevel hindrer dyret i normal atferd eller påfører det ubehag (for eksempel trynering på gris (knavring)).

Andre ledd andre punktum representerer et unntak fra hovedregelen i første punktum hva angår merking av dyr. Krav til forsvarlig merking følger av § 10.

Andre ledd, tredje punktum representerer et unntak fra hovedregelen i første punktum hva angår avhorning og kastrering. Bestemmelsen gir adgang til å avhorne og kastre dyr når slike inngrep er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller særlige bruksgrunner. Det kan være omstendigheter som gjør at konsekvensene av avhorning eller kastrasjon er til fordel for dyret, ved at man for eksempel forebygger skader som følge av at dyr har horn eller ved at kastrerte hanndyr får anledning til utegang og beite. For å begrense omfanget av slike inngrep ut fra hensynet til dyrevelferd eller særlige bruksgrunner, kan det være aktuelt å gi forskrifter som nærmere klargjør hvilke forhold som omfattes av hensynet til dyrevelferd eller særlige bruksgrunner, jf forskriftshjemmel i femte ledd. Kastrasjon av reinbukk ble i år 2000 forbudt etter en avveining mellom dyrevernhensyn og behovet for å utføre inngrepet. Det ble lagt til grunn at kastrasjon uten forutgående bedøving utvilsomt er meget smertefullt, og videre at behovet for å kastre heller ikke var tilstrekkelig tungtveiende til å tillate inngrepet. Veterinær kan imidlertid kastre ut fra særlige bruksgrunner, eksempelvis kjørerain.

Tredje ledd setter krav om bedøving og bruk av nødvendig smertelindring ved smertefulle inngrep. Dette gjelder i direkte tilknytning til inngrepet så vel som i rekonvalesensperioden så langt det er behov for slik oppfølging.

Fjerde ledd omhandler behandling som rutinemessig kompensasjon for lovstridig avl eller miljø. Bakgrunnen er dyrevelferdsmeldingens etiske plattform og prinsippet om funksjonsfriske dyr som en forutsetning for avl. Dette innebærer at en ikke ønsker arter eller raser som rutinemessig krever behandling for nedarvede skavanker. Bestemmelsen er ikke ment å være til hinder for nødvendig behandling av misdannelser o.l. hos enkeltindivider som ikke skal brukes i avl.

Bestemmelsen er heller ikke ment å være til hinder for visse former for kortvarig eller forebyggende behandling som er nødvendig og ikke kommer i konflikt med prinsippet

om sunne dyr i gode miljøer, eksempelvis rutinemessig parasittbehandling, jernbehandling av spedgris samt vaksinasjoner.

Markedsføring av behandling av dyr som er ulovlig å holde i Norge, faller utenfor denne bestemmelsen, men kan reguleres i forskrift hjemlet i denne paragrafen eller i § 39.

Femte ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter, herunder forby visse former for behandling og å gjøre unntak fra bestemmelsene i annet ledd.

Til § 10 Merking av dyr

Det er i mange sammenhenger behov for å merke dyr, og første ledd stiller et generelt krav til forsvarlig merking. Med merking forstås endring av dyrets utseende eller plassering av objekter på dyret for lettere å kunne identifisere dyret, dyrets eier mv. eller for å kunne registrere hvor dyret befinner seg. Bestemmelsen må ses i sammenheng med § 9 Medisinsk og kirurgisk behandling.

Det er et vidt spekter av merkemethoder. Hovedkravet til merkingen er at den skal være forsvarlig og ikke påføre dyret atferdsmessige begrensninger eller annen lidelse. Eksempel på metoder som ikke anses som forsvarlige er fryse- og brennmerking med unntak for merking på ikke følsomme deler av kroppen som hov, klauv, skjell eller horn. Som hovedregel vil heller ikke fjerning av kroppsdeler anses som forsvarlig merking. Både utforming, størrelse, vekt, plassering og fare for sår og skader vil kunne gi atferdsmessige begrensninger.

Hva slags merking som til enhver tid anses som forsvarlig, må tolkes i lys av gjeldende kunnskap og holdninger i samfunnet og vil kunne konkretiseres nærmere i forskrifter etter andre ledd.

Innfanging av dyr for merking kan medføre vesentlig fare og ulempe for dyret. Innfanging og merking av vilt omfattes også av §§ 13 og 30. Slik innfanging og merking kan bare skje i forsøksøyemed etter en avveining av formålet med merkingen mot belastningen det påfører dyret. Slik merking vil kreve særskilt tillatelse fra tilsynsmyndigheten etter § 13.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter om merking av dyr, herunder påby og forby merking. Videre kan det gis forskrift som påbyr at merkede dyr skal være registrert i et register og gis bestemmelser om hvem som skal ha innsyn i registeret. Bestemmelsen vil blant annet muliggjøre oppfølging av forslaget i dyrevelferdsmeldingen om å etablere merkekrav og et register over merkede katter som ledd i arbeidet med å redusere populasjonen av forvillede katter. Departementene ser for seg at et slikt merkekrav vil kunne ledsages av bestemmelser som medfører bortfall av eiendomsretten til dyret dersom dette ikke er merket. Dette for at folk eller foreninger skal kunne ta seg av og eventuelt omplassere forvillede og

hjemløse katter uten å risikere å komme i erstatningsansvar overfor tidligere eier av dyret.

Til § 11 Transport

Første ledd fastsetter at transport skal foregå på en måte som er til minst mulig belastning for dyret og at dyr kun skal transporteres når de er i en slik tilstand at det er forsvarlig å gjennomføre hele transporten. Med transport menes hele prosessen fra lasting, via selve forflytningen, eventuelle stopp underveis og til lossing er gjennomført. Dette gjelder også for familie- og hobbydyr.

Bestemmelsen er ny. Konkrete bestemmelser om transport av dyr var tidligere kun forskriftsregulert. Nærmere bestemmelser for transport av dyr vil i stor grad fortsatt forskriftsreguleres. Det foregår imidlertid også dyretransport som ikke vil være nærmere regulert i forskrifter. Derfor fastsetter loven generelle og overordnede krav.

Det er en forutsetning for å kunne transportere dyr at det er sannsynlig at transporten kan gjennomføres på en forsvarlig måte for dyret. Det må her ses hen til dyrets helse- og kondisjon, nær forestående eller nylig gjennomført fødsel mv. Syke dyr bør kun transporteres når det er sannsynlig at det er det beste alternativet for dyret, for eksempel kan det være tilfellet ved transport for å få dem avlivet hos kompetent person.

Transporttiden kan påvirke dyrevelferden og skal ligge innenfor forsvarlige grenser. Grensen for forsvarlig transporttid vil kunne nedfelles i forskrifter.

Forsvarlighetsgrensen vil kunne endres ut fra samfunnsholdninger og internasjonal rettsutvikling. Generelt bør det tilstrebes at dyretransporter ikke varer lengre enn nødvendig. Før enhver transport må en vurdering av dyrets evne og mulighet til å gjennomføre transporten foretas. Denne er avhengig av både forhold ved omgivelsene (klima både underveis og på ankomststedet) forhold ved transportmiddelet (ventilasjon, dyretetthet og transporttid) og forhold ved dyret (tamhetsgrad, alder, kondisjon og helsetilstand).

Andre ledd fastsetter at transportmiddelet må være egnet til transport av dyr, ut ifra hensynet til dyrenes velferd inkludert sikkerhet. Dette innebærer blant annet at det må være konstruksjoner, materialvalg og løsninger for øvrig som er egnet for den aktuelle bruken, og ikke medfører fare for klemming eller annen skade. Ved transport av flere dyr samtidig, må det ved behov være mulighet for å ha disse atskilt fra hverandre med for eksempel skillevegger. Det er også viktig at transportmiddelet er tilpasset de vær- og føreforhold som råder under transporten, slik at dyrene sikres riktige klimatiske forhold og minst mulig rystelser. Det skal være tilrettelagt for lasting og lossing uten å skape unødig stress, frykt eller ubehag for dyret.

Under transport skal dyrene ha nødvendig tilsyn og stell. Dette for å kunne oppdage og forebygge uheldige situasjoner. Kravet innebærer blant annet at transportøren skal påse at dyrene får nok luft, transporteres under riktige temperaturforhold, har nok plass og tilbys mat og vann der det er behov for dette.

Tredje ledd gir hjemmel til å fastsette utfyllende forskrifter om transport av dyr.

Til § 12 Avliving

Første ledd fastsetter et generelt forsvarlighetskrav ved avliving av alle dyr som loven gjelder for. Hva som skal anses som forsvarlig avlivingsmetode som påfører dyret minst mulig stress og smerte, vil avhenge av gjeldende kunnskap om dyrearten, utviklingstrinnet og de ulike avlivingsmetoder. Der man har egnede metoder skal disse nyttes fremfor mer usikre metoder. I mangel av konkret kunnskap om egnet avlivingsmetode for en art, må man vise forsiktighet ved valg av metode. Ensidig fokus på selve avlivingen kan innebære redusert velferd i avlivingssituasjonen. Dette fordi miljøet eller håndteringen av dyrene ikke er optimalisert eller tilrettelagt på en egnet måte. Som eksempel kan frykt grunnet tvang eller miljøfaktorer gi større påkjenninger enn selve avlivingen. Det er derfor presisert i loven at også håndteringen av dyrene skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Dyrene skal ved avliving påføres minst mulig stress og smerte. Minst mulig må her tolkes i lys av de rammebetingelser den aktuelle situasjonen setter.

Ved fangst av villfisk i stor skala vil det av praktiske hensyn kunne være vanskelig å stille de samme kravene til skånsom avliving som når dyr fanges enkeltvis. Det bør likevel benyttes fangstmetoder som så langt mulig ivaretar hensynet til forsvarlig avliving av fisken. I de tilfeller der fisken tas opp en og en, er det mulig å avlive fisken umiddelbart. Dette gjelder for eksempel ved bruk av line, hvor det er relativt vanlig å bløgge torsk og sei. Kravene til skånsom avliving må ses i lys av gjeldende kunnskap. Departementene legger til grunn at de fangst- og avlivingsmetoder som i dag er i alminnelig bruk blant næringsutøvere, ikke vil være lovstridige.

Første ledd, andre punktum, skal sikre egnet utstyr og vedlikehold av dette for å begrense og hindre svikt som følge av mangler, slitasje etc. Slike mangler kan påføre dyr store lidelser. Sammenholdt med kravet til kompetanse i § 6, skal dette gi sikkerhet for at metoden virker slik at den bedøver og avliver samtlige dyr på en forsvarlig måte.

Også ved jakt, fangst og fiske på villevende bestander, skal avlivingen være forsvarlig. Dette innebærer blant annet at utstyret som benyttes til jakt, fangst og fiske må være egnet og vedlikeholdt. Krav om egnet bedøvingsutstyr er normalt ikke aktuelt ved slike aktiviteter, fordi kravet om bedøving før avliving kun gjelder for holdte dyr, jf annet ledd.

Andre ledd omfatter kun dyr som holdes. Den gjelder både for landdyr og akvatiske dyr. Det kreves at dyret bedøves før eller samtidig med avlivingen. Denne bestemmelsen skal sikre at dyr fra dyrehold er i en tilstand av bevisstløshet før eller samtidig med at de avlives. Dette innebærer forbud mot stikking av dyr som ikke er i en bevisstløs tilstand, noe som også gjelder når metoden er religiøst begrunnet slik som ved halal eller kosher slakting.

Kravet om at bedøvningsmetoden ikke skal påføre dyr vesentlig ubehag, innebærer at metoden enten skal virke momentant eller ha en induksjonsfase som ikke medfører vesentlig ubehag. Videre er det et krav om at dyret skal være bevisstløst inntil døden inntreffer, noe som blant annet innebærer at det ikke er tilstrekkelig at dyret er bedøvd frem til stikketidspunkt.

Andre ledd tredje punktum fastsetter at når avlivingsprosessen er påbegynt, skal den fullføres så raskt som mulig. Dette innebærer også at avlivingsprosessen ikke skal påbegynnes dersom det med rimelighet kan antas at den ikke kan fullføres umiddelbart.

Andre ledd fjerde punktum fastsetter at man etter avliving skal sikre seg at dyret er dødt før det går videre til prosessering eller annet. Før slaktebehandling, og ellers der det ikke anses åpenbart unødvendig, skal det skapes sikkerhet for at dyret er dødt, eksempelvis ved avblødning. Avblødning er i dag et krav i forskrift om dyrevern i slakterier og i dyrevernbestemmelser for avliving utenfor slakteri.

Tredje ledd regulerer nødavliving. Det forekommer tilfeller der man ikke har mulighet til å følge de generelle reglene som gjelder for avliving av dyr, såkalt nødavliving. Dette vil typisk være når et dyr må avlives straks på grunn av sykdom, alvorlig skade eller er hjelpeløst av andre grunner. Avliving av besetninger grunnet smittsom sykdom, vil også falle inn under denne bestemmelsen. Når det foreligger en slik situasjon, skal man så langt mulig følge de alminnelige reglene for avliving av dyr.

Når man kommer over et sykt eller skadd dyr, vil det være opp til den enkelte å foreta en forsvarlig vurdering av om det foreligger en nødssituasjon som legitimerer avliving på stedet etter § 4. Avgjørende i vurderingen vil blant annet være hensynet til dyret, skadens omfang, egen kompetanse og mulighetene for å få fatt i annen kompetent person/bringe dyret til veterinær. Er man ikke kompetent til å foreta en forsvarlig avliving, kan man risikere å forsterke lidelsene for dyret. Det må foretas en forsvarlig vurdering av egen kompetanse.

Fjerde ledd fastsetter et forbud mot å gjøre avliving av dyr til et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement. Ordinær jakt, fangst og fiske faller utenfor dette forbudet. Likeledes faller andre arrangementer der avlivingen ikke er et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement utenfor forbudet, eksempelvis fiskekonkurranser. Her er målet å fange den største fisken og/eller størst antall fisk, og avlivingen er en nødvendig konsekvens av aktiviteten. Konkurranser for hund under ordinær jakttid er et annet eksempel som faller utenfor forbudet.

Femte ledd er en fullmaktsbestemmelse. Det kan gis nærmere forskrifter til utfylling av bestemmelsen, herunder krav til utstyr, miljø og håndtering i forbindelse med avliving og hva som er lovlige avlivingsmetoder. Det kan også med hjemmel i denne bestemmelsen gis kvalifiserende vilkår for avliving av dyr dersom dette ut fra ny kunnskap eller endrete samfunnsforholdninger skulle være aktuelt. Det gis videre

hjemmel til å regulere skadedyrbekjempelse. Skadedyrbekjempelse omfatter tiltak for å redusere forekomsten av vanlige skadedyr, slik som mus, rotter, enkelte fugler etc. Her gis også hjemmel til å gjøre unntak fra bestemmelsene i andre ledd. Departementene tar imidlertid sikte på å videreføre rettstilstanden etter tidligere dyrevernlov der det ikke gis anledning til å dispensere fra krav om bedøving forut for blodtapping ved avliving av hest, storfe, småfe, gris, fjørfe, kanin og tamrein.

Til § 13 Bruk av dyr i forsøk og undervisning

Første ledd er i hovedsak en videreføring av tidligere lovs § 21 og fastsetter krav om tillatelse for avl, hold, formidling, avliving eller bruk av dyr til forsøk eller undervisning. Krav om tillatelse gjelder ikke undervisning i alminnelig stell og håndtering av dyr.

Kravet om tillatelse gjelder både for virksomheten og den ansvarlige for aktiviteten. Kravet om tillatelse for avl, hold, formidling og avliving er begrenset til tilfeller der aktiviteten skjer i den hensikt å bruke dyret eller dets avkom i forsøk. Vilkår som stilles i tillatelsen til slik aktivitet, vil kunne omfatte alle dyr i virksomheten uavhengig av om samtlige dyr eller avkom er tiltenkt brukt i forsøk.

Med bruk av dyr i forsøk forstås bruk av dyr for å erverve ny eller bekrefte kjent kunnskap av biologisk, psykologisk, etologisk, fysikalsk eller kjemisk art, også når dette skjer som ledd i undervisning. Likeledes omfattes bruk av dyr i produksjon av reagenser som antigen og antistoff og lignende, i diagnostikk, kontrollvirksomhet og etablering av genmodifiserte stammer. Også bruk av dyr for å utvikle eller produsere legemidler og andre kjemiske produkter, eller for å produsere levende celler, vev og organer, omfattes.

Forsøk som innebærer inngrep eller manipulering overfor dyret eller dets omgivelser på en slik måte at det påvirker dyret (for eksempel merking, flytting) eller skaper en ufysiologisk tilstand, omfattes. Forsøk som ikke innebærer inngripende aktivitet overfor dyr, faller utenfor bestemmelsens virkeområde, eksempelvis registreringer av fenomener eller observasjoner som ikke innebærer kontakt mellom forsker og dyr.

Avliving av dyr der hensikten er å bruke celler, vev eller organer fra dyret etter at det er avlivet, vil kreve samme type tillatelse som forsøk eller undervisning med bruk av levende dyr. Bruk av materiale fra dyr som er dødt eller avlivet av utenforliggende årsak (for eksempel obduksjon, forskning på naturlig forekomst av kreft, bruk av slaktehusorganer i veterinærutdannelsen) omfattes ikke.

Kravet om tillatelse til bruk av dyr til undervisning i annet enn alminnelig stell og håndtering, vil for eksempel omfatte forsøkslignende virksomhet som ledd i undervisning i biologiske fag. Dette er en viss innskjerpelse i forhold til tidligere lovgivning.

Kravet om tillatelse vil ikke omfatte bruk av dyr i klinikkundervisning av veterinær-, fiskehelsebiolog- og dyrepleierstudenter når dyret er brakt til behandling av

dyreholder. Tilsvarende gjelder disseksjon/obduksjon av dyr som ikke er avlivet som ledd i forsøk. Heller ikke besøksgårder, fremvisning av dyr eller dyrehold av normal driftsmessig karakter som for eksempel egne dyr i skoler/barnehager eller rideopplæring i ridesentre regnes som undervisning.

Tillatelse gis av den tilsynsmyndigheten som etter § 32 er gitt myndighet til å gi slik tillatelse. Ved vurdering av om tillatelse skal gis, skal det foretas en faglig og etisk vurdering av institusjonen og/eller den aktuelle aktiviteten. Dette innebærer en vurdering både av om søker har den nødvendige kompetanse og faglige forhold knyttet til forsøket. Vurderingen må bygge på hvilke negative innvirkninger forsøket vil få for dyrene, satt opp mot forsøkets nytteverdi for samfunnet. Det skal blant annet legges vekt på de fysiske og mentale påkjenninger dyret vil utsettes for både før, under og etter forsøket/undervisningen, om forsøket er samfunnsnyttig, om det ved fare for smerte benyttes objektive smerteparametere og tilstrekkelig bedøvende eller smertelindrende medikamenter, og om det er gode muligheter til å trekke sikre konklusjoner. For at tillatelse skal kunne gis, må søker fremlegge nødvendige opplysninger. Det forutsettes oppgitt i søknad hvem som skal utføre eventuell kirurgi og hvilken kompetanse vedkommende har.

Tillatelse knyttet til det enkelte forsøk eller undervisningsopplegg skal være personlig, slik at det sikres at alle som faktisk håndterer eller omgås dyret har den nødvendige kompetansen, jf også § 6 om kompetanse.

Ved avl, hold eller formidling av forsøksdyr, vil det være naturlig at tillatelsen gjelder en viss type virksomhet med gitt omfang og definert varighet (for eksempel tillatelse til drift av forsøksdyravdeling for et gitt antall år, tillatelse til avl og formidling av forsøksdyr). For hvert nye forskningsprosjekt eller forsøksprogram (for eksempel et gitt antall dyr som skal produsere reagenser over en gitt tid) må det i tillegg søkes tillatelse etter nærmere kriterier angitt av tilsynsmyndigheten. Også for avl, hold og formidling av dyr til undervisning, vil det kunne gis mer generell tillatelse innen gitte rammer.

Andre ledd fastsetter at tillatelse ikke skal gis dersom formålet med forsøket eller undervisningen kan oppnås uten bruk av dyr eller der dyrene kommer i fare for å lide uforholdsmessig mye. Bestemmelsen oppstiller også krav om at det ikke skal brukes flere dyr enn nødvendig og at de dyrene som brukes skal belastes minst mulig. Dette samsvarer med generelle prinsipper for god forsøksvirksomhet der man skal tilstrebe alternativer til bruk av dyr (replacement), bruk av færrest mulig dyr (reduction) og målrettede og forbedrede forsøk (refinement).

Alternativer til bruk av dyr kan for eksempel være bruk av dataprogrammer, modeller og cellekulturer. Reduksjon kan oppnås ved en mer kritisk holdning til å benytte dyr, dels ved bruk av andre tilgjengelige data og dels gjennom nøye planlegging og beregninger forut for gjennomføring av dyreforsøk. Dette siste er samtidig et moment som bidrar til målretting.

Forbedring av dyrenes situasjon kan også oppnås gjennom konkrete tiltak som bedre oppstallingsforhold (tilstrekkelig plass, riktige lysforhold, mulighet for mosjon, skjul og tidsfordriv) og fokus på bruk av beroligende og smertestillende medikamenter dersom dyrene utsettes for belastninger som gjør dette påkrevet. Også etter EØS-avtalen er det krav om bruk av anestesi eller smertestillende eller andre egnede metoder for å sikre at smerte, lidelse, stress og skade begrenses, og at dyr under ingen omstendighet utsettes for sterk smerte, stress eller lidelse.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å fastsette nærmere forskrifter om dyr i forsøk og undervisning, herunder om forbud mot bruk av visse dyrearter og visse typer forsøk. Aper har ikke blitt brukt i dyreforsøk i Norge på mange år. Departementene mener det bør foreligge særlig tunge grunner for bruk av aper i forsøksvirksomhet og vil vurdere å gi forskrifter om dette. Departementene legger til grunn at det heller ikke skal benyttes dyr til utprøving av kosmetikk og lignende, noe det også kan være aktuelt å presisere i forskrift.

Bestemmelsen gir også hjemmel til i forskrift å fastsette unntak fra krav om tillatelse. Denne er gitt med tanke på visse typer aktivitet som kan tenkes omfattet av kravet, men som i sin natur er så lite inngripende overfor dyr at det vil være uhensiktsmessig å kreve særskilt tillatelse, jf gjeldende forsøksdyrforskrift § 2.

Fjerde ledd gir hjemmel til i forskrift å fastsette unntak fra lovens materielle krav for bruk av dyr i forsøk. Det skal foreligge tungtveiende grunner for slike unntak, og det må være godtgjort at andre metoder ikke kan bidra til å fremskaffe de ønskede resultater. Praktiske eller økonomiske grunner gir ikke grunnlag for unntak.

Til § 14 Særskilte forbud

Bokstav a) omfatter vold og voldshandlinger, d.v.s. handlinger som etter allmenn samfunnsmoral oppfattes som klanderverdige. Kjernen i voldshandlinger er at man bevisst eller uaktsomt påfører dyr påkjenninger og belastninger som ikke er nødvendige av hensyn til dyret selv eller annet legitimt formål. Volden kan gi påkjenninger og belastninger av fysisk og mental karakter. Eksempel på slike av fysisk karakter er smerte og skade. Vold vil ofte være både mental og fysisk, men dyr kan skremmes og stresses også uten bruk av fysisk vold. Eksempel på påkjenninger og belastninger av mental karakter er uro, frykt, angst, stress og andre mentale påkjenninger eller endringer som kan gi redusert velferd.

Voldshandlinger kan omfatte slag, spark, klyping, biting, brenning, frysing, bruk av redskap, unødig tvang osv. Fysisk vold omfatter handlinger som kan gi både indre og ytre skader på kroppen. Vold skal forstås vidt og omfatter alt fra mindre legemsfornærmelser til grov beskadigelse. Også uvøren fremferd overfor dyr og ulike former for vanstell kan ha karakter av vold.

Bokstav b) rammer tilfeller der dyr hensettes i en hjelpeløs tilstand eller overlates til seg selv i en situasjon der det er ute av stand til å klare seg. Et eksempel kan være å holde dyr innestengt i bil hvor luftkvaliteten og/eller temperaturen medfører vesentlige påkjenninger. Et annet praktisk eksempel er å overlate dyr til seg selv innendørs eller ute for eksempel i forbindelse med lengre fravær eller for å kvitte seg med dyret. Likeledes vil det å slippe andres dyr fri slik at de overlates til seg selv, kunne rammes av denne bestemmelsen. I tilfeller der slikt frislipp ikke hensetter dyr i hjelpeløs tilstand, kan forholdet falle inn under §§ 3 og 28.

Bokstav c) omfatter utuktige handlinger, og rammer også handlinger som ikke påfører dyr noen form for påkjenning eller belastning. Kjerneområdet for bestemmelsen er menneskelig bruk av dyr for å oppnå egen seksuell tilfredsstillelse i en eller annen form. Vold mot dyr i en pornografisk sammenheng vil kunne rammes av både denne bestemmelsen og voldsbestemmelsen. Sædtapping, inseminering og andre nødvendige prosedyrer i forbindelse med avl og reproduksjon regnes følgelig ikke som utuktige handlinger.

Bokstav d) forbyr bruk av levende dyr som fôr og agn til andre dyr. Bruk av levende dyr som mat til mennesker vil rammes av andre bestemmelser, herunder bestemmelsen om vold og § 3.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi utfyllende forskrifter om særskilte forbud, herunder om forbud mot handlinger som vekker allmenne etiske reaksjoner. Hvilke handlinger som omfattes av allmenne etiske reaksjoner, vil kunne variere over tid og vil være avhengig av den konkrete situasjon. Dette vil være skjønnsmessig og må tolkes i lys av etiske holdninger i samfunnet. Eksempler på handlinger som kan tenkes omfattet av begrepet er latterliggjøring av dyr, formålsløse, skadevoldende handlinger overfor dyr etc.

Til § 15 Bygninger, gjerder ol.

Første ledd omfatter bygninger, gjerder og andre mindre innretninger som kan påvirke dyrs velferd, uavhengig av om det primært er iverksatt med tanke på dyr eller dyrehold. Det fastsettes en generell plikt til å utføre, oppføre og vedlikeholde slike innretninger slik at dyr ikke utsettes for fare for unødige påkjenninger og belastninger. Kravet om å holde ved like omfatter også en plikt til opprydding når en bygning, gjerde eller innretning ikke lenger er i bruk.

Bestemmelsen skal ikke tolkes så vidt at den er begrensende for ønsket samfunnsutvikling, men fastsetter en plikt til å iverksette nødvendige tiltak for å redusere fare for unødige påkjenninger og belastninger hos dyr når det oppføres bygninger, gjerder ol.

Det ansvar eiere av inngrep mm har ut fra dyrevelferdsmessige hensyn, reduserer ikke dyreholders ansvar for egne dyrs velferd. Dyreholder skal beskytte egne dyr mot farer,

selv om faren er en følge av at den ansvarlige for inngrepet m.v. ikke ivaretar sine forpliktelser etter denne bestemmelsen.

Første ledd andre punktum setter et absolutt forbud mot bruk av piggråd i husdyrgjerder og andre gjerder som skal regulere dyrs ferdsel. Dette gjelder uavhengig av om gjerdet er i innmark eller utmark. Bruk av piggråd i gjerder som ikke er ment for å regulere dyrs ferdsel, må vurderes i sammenheng med de generelle kravene i første og andre ledd.

Andre ledd om å holde tilsyn med bygning, gjerde og innretninger må vurderes konkret, og kravet til tilsyn må stå i forhold til faren for påkjenninger og belastninger. Vesentlig fare for alvorlige påkjenninger og belastninger vil i prinsippet forde mer omfattende tilsyn.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å fastsette nærmere forskrifter. Det kan blant annet være aktuelt å fastsette nærmere bestemmelser om blant annet hytte, koie, seter m.v. og gjerder, jf tidligere dyrevernlov §§ 28 og 29. Det gis videre hjemmel til å forby også andre typer innretninger enn piggrådgjerder, ut fra hensynet til dyrevelferd. Også plikt til reparasjon eller fjerning av innretninger og/eller rester etter slike, kan reguleres nærmere.

Til § 16 Merking, presentasjon, reklame og markedsføring

Første ledd fastsetter at merking, presentasjon, reklame og markedsføring av produkter som stammer fra dyr, skal gi tilstrekkelig informasjon og ikke være egnet til å villede om de dyrevelferdsmessige forholdene i den aktuelle produksjonen.

Merking er enhver opplysning på eller i tilknytning til varen. Presentasjon er måten varen omsettes på, måten den ordnes på og de omgivelser den legges frem for omsetning i. Reklame og markedsføring av produkter er opplysninger om disse som kan være atskilt fra varen, og gis i ethvert medium. Også opplysninger over internett, markedsføring i aviser og postordre er omfattet, men tilsynet er begrenset i henhold til de regler som gjelder for grenseoverskridende reklame. Villedende reklame omfattes også av markedsføringsloven.

Hva som ligger i tilstrekkelig informasjon beror på en helhetsvurdering av hva som er rimelig å kreve ut fra forbrukernes informasjonsbehov og virksomhetens praktiske muligheter. Bestemmelsen er dynamisk og må tolkes i lys av gjeldende praksis og samfunnets behov for informasjon.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi forskrifter som skal ivareta hensynene nedfelt i første ledd. Bestemmelsen gir også en eksplisitt hjemmel til å fastsette forbud mot markedsføring som er uønsket ut fra hensynet til dyrevelferd. Videre gis hjemmel til å stille vilkår i forbindelse med frivillige merkeordninger. Enkelte merkeordninger på andre områder i EU-regelverket er frivillige, men dersom man velger å bruke dem, utløses en rekke obligatoriske krav og forpliktelser.

Til § 17 Sporbarhet

Bestemmelsen er en fullmaktsbestemmelse som åpner for å gi bestemmelser om sporbarhet både for dyr og produkter av dyr ut fra hensynet til dyrevelferd.

Med sporbarhet forstås muligheten til å kunne identifisere enhver person man har mottatt det aktuelle dyret fra, den aktuelle varen eller stoff som er bestemt til eller kan forventes å bli blandet inn i varen fra, samt muligheten til å kunne identifisere hvem man har levert dyret eller varen til. Disse opplysningene skal gjøres tilgjengelige for tilsynsmyndigheten på anmodning.

Primært fastsettes bestemmelsen for å ha mulighet for å innlemme eventuell regulering av sporbarhet ut fra hensynet til dyrevelferd i EØS-lovgivningen. Tilsvarende bestemmelse er nedfelt i matlovgivningen. Det kan imidlertid ikke utelukkes at slike bestemmelser blir vurdert som ønskelige eller nødvendige ut fra rent nasjonale hensyn.

Sporbarhetskravene bør så langt det er mulig være avpasset det formålet de er satt til å ivareta og ikke legge større byrder på virksomheten/pliktsubjektet enn det som er nødvendig for å ivareta et funksjonelt system for sporbarhet.

Til § 18 Omsetning av produkter fra dyr

Bestemmelsen er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til i forskrift å begrense eller forby omsetning, bruk og import av produkter fra dyr som er omfattet av loven. Slike bestemmelser kan gis enten for å fremme lovens formål, for å ivareta internasjonale forpliktelser eller for å hindre omsetning, bruk eller import av produkter som ikke er produsert på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Fullmaktsbestemmelsen må anvendes i samsvar med de innskrenkninger som følger av internasjonale avtaler som regulerer handel og som Norge har gitt sin tilslutning til. Det sentrale fra et handelspolitisk ståsted er at tiltaket ikke er mer handelsbegrensende enn det som er nødvendig for å oppnå formålet.

Dersom hensynet til menneskerettene, eksempelvis retten til religiøs utøvelse, krever tilgang på produkter som det i henhold til denne loven ikke er tillatt å produsere i Norge, vil det ikke være aktuelt å forby produktene importert til eller omsatt i Norge.

Til § 19 Adgang til sted og plikt til å yte bistand

Første ledd viderefører tilsynsmyndighetens og politiets rett til adgang til sted eller lokale der dyr holdes. I tillegg innføres tilsvarende rett til adgang til sted eller lokale der det foregår aktivitet omfattet av loven, herunder produksjon, bearbeiding og omsetning av produkter fra dyr. Tilsynsmyndigheten vil være Mattilsynet eller den myndighet som er gitt myndighet på det aktuelle området i henhold til § 32.

Med uhindret adgang menes at tilsynsmyndigheten og politiet til enhver tid skal kunne gis adgang til å inspisere sted eller lokale. Vilkåret for tilsynsmyndighetens og politiets adgangsrett, er at det skal foretas nødvendige undersøkelser. Med nødvendige

undersøkelser siktes det til undersøkelser knyttet til tilsynsoppgaver etter denne loven. Bakgrunnen for denne svært omfattende adgangsretten er hensynet til å kunne forhindre og forebygge dyrelidelser. Det er ofte vanskelig å vurdere innholdet i et varsel om mulig brudd på dyrevernlovgivningen uten å undersøke forholdene nærmere.

Ved gjennomføring av inspeksjon må tilsynet følge saksbehandlingsreglene i forvaltningslovens § 15. Tilsynet må legitimere seg, oppgi formålet med inspeksjonen, oppgi hjemmel for inspeksjonen og opplyse om rett til å ha vitne til stede. Overnevnte krav gjelder bare i den grad de kan gjennomføres uten vesentlig ulempe eller uten at formålet med inspeksjonen settes i fare. Dersom dyreholder motsetter seg inspeksjonen, må tilsynet opplyse om rett til å klage. Ved klage kan tilsynet likevel gjennomføre inspeksjonen dersom den finner det nødvendig.

Adgangsretten er ikke begrenset til tilfeller der dyreholder eller annen ansvarlig person er til stede for aktivt å gi uhindret adgang. Ved praktisering av adgangsretten må det likevel tas hensyn til privatlivets fred og at det ikke kan utøves skadeverk for å skaffe adgang. Eksempelvis vil tilsynsmyndigheten ikke kunne ta seg inn i private hjem eller gjennom låste dører for å skaffe adgang i eiers eller annen ansvarlig persons fravær. I slike tilfeller er politiets assistanse nødvendig.

Inspeksjonsretten gir ikke rett til bruk av tvang dersom eier er til stede og nekter adgang. Inspeksjon uten samtykke eller uten bistand fra politiet, kan kun være aktuelt i unntakssituasjoner av nødrettskarakter.

Retten til uhindret adgang til sted der dyr holdes, gjelder alle steder der dyr normalt holdes, uavhengig av om det faktisk holdes dyr der på det aktuelle tidspunktet. Dette for å ivareta behovet for å inspisere også rom m.m. der eier hevder det ikke befinner seg dyr. Samtidig vil det kunne være behov for inspeksjon selv om dyret ikke er der på inspeksjonstidspunktet. Opplysninger om hvordan selve dyrerommet er utformet, vedlikeholdt etc, vil kunne gi informasjon om forholdene for dyr som har vært holdt eller skal holdes i dyrerommet. Videre omfatter retten til uhindret adgang også mulighet til å undersøke fysiske gjenstander, for eksempel innholdet i et medisinskap.

Politiets hjemmel til på eget initiativ å utføre inspeksjon er videreført fordi det kan oppstå situasjoner der politiet finner grunn til å inspisere forholdene for dyr, jf også politiets oppgaver etter lov av 4. august 1995 nr. 53 (politiloven). Uten denne hjemmelen forutsetter politiets inspeksjon siktelse og ransakingsordre, noe som anses lite hensiktsmessig.

Tilsynet kan ha med sakkyndige, men må da godtgjøre at de sakkyndige representerer tilsynsmyndigheten. Det kan være behov for å ha med personell med særlig kjennskap til den aktuelle dyrearten eller formen for dyrehold (veterinær, etolog, bygningskyndig o.l.). Dette vil kunne bedre muligheten for god saksopplysning.

Bestemmelsen om deltagelse for utenlandske inspektører er en videreføring av gjeldende rett og følger av internasjonale forpliktelser, jf EØS-avtalen.

Andre ledd fastsetter en plikt for tilsynsobjektet til vederlagsfritt å stille nødvendige lokaler, inventar, arbeidshjelp og redskaper til disposisjon for utøvelse av tilsynet og ellers være behjelpelig med å legge til rette for tilsynet. Med nødvendige lokaler forstås de av eksisterende lokaler som er nødvendig for tilsynets arbeid. Bestemmelsen er relevant der tilsynsmyndigheten filmer, tar bilder, veier dyr, tar ut dyremateriale m.m. for å klarlegge og dokumentere de faktiske forhold.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til forskrifter som regulerer adgang til sted eller lokale nærmere.

Til § 20 Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak

Første ledd lovfester en plikt for dyreholder og andre pliktsubjekter etter loven til å gi eller sende inn opplysninger som tilsynsmyndigheten krever. Plikt til å gi opplysninger omfatter også det å fremskaffe eller utarbeide opplysninger som tilsynsmyndigheten krever. Krav om opplysninger kan kreves muntlig uten forhåndsvarsel.

Tilsynsmyndigheten kan kreve de opplysninger som er av betydning for å klarlegge dyrevelferdsmessige forhold, herunder kreve innsyn i dokumenter.

Første ledd andre punktum utvider plikten til å omfatte også enhver annen som er i besittelse av relevant informasjon. Dette vil først og fremst gjelde personer som i yrkesutøvelse har informasjon om andres dyrehold eller håndtering av dyr. Plikten til å gi opplysninger er begrenset til de opplysninger som tilsynsmyndigheten har behov for i en konkret sak. Allmennhetens plikter er begrenset til det som omfattes av varslingsplikten i § 5.

Opplysninger etter denne bestemmelsen omfatter også opplysninger om hvor dyr befinner seg. Slik opplysningsplikt står i naturlig sammenheng med adgangsretten etter § 19. Bestemmelsen skal bidra til at dyr ikke kan unndras tilsyn ved at tilsynsmyndigheten ikke får nødvendige opplysninger om hvor dyr befinner seg.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å fastsette nærmere forskrifter om opplysnings- og rapporteringsplikt. Det gis også hjemmel til å stille krav om systematiske kontrolltiltak og systemer for å sikre dette. Begrepet systematiske kontrolltiltak kan omfatte krav om egenkontroll og internkontroll, men gir videre mulighet til metodevalg for å sikre og dokumentere regelverksetterlevelse enn begrepet internkontroll.

Kap III Hold av dyr

Til § 21 Generelle vilkår for hold av dyr

Første ledd fastsetter et grunnleggende vilkår for å holde dyr i fangenskap.

Bestemmelsen er ikke til hinder for at det etableres hold av nye arter, men setter visse

begrensninger ved at det stilles krav om at man bare skal holde dyr dersom de kan tilpasse seg holdet på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Dette krever særlig aktsomhet med hensyn til dyr som ikke er domestisert eller på annen måte tilvendt et liv i dyrehold. Ved hold av dyr som er utilstrekkelig domestisert, må forholdene på forhånd være lagt så godt til rette at omstillingen for dyret ikke blir for stor.

Bestemmelsen er blant annet relevant for å hindre at individer av viltlevende landdyr og akvatiske dyr tas inn i dyreparker eller akvarier uten tilstrekkelig hensyn til dyrenes evne og mulighet til å tilpasse seg. For innfangning av viltlevende dyr for hold, må i tillegg bestemmelsene i § 30 om innfangning av viltlevende dyr være oppfylt. Det vises også til § 8 om driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger.

Bestemmelsen retter seg både mot arter og individer. Dyrevelferd tar utgangspunkt i det enkelte individ, og det er store individuelle forskjeller i tilpasningsevne. Noen individer tilpasser seg ikke et liv i fangenskap, noe man blant annet har sett når det gjelder enkelte eksotiske fugler og innenfor hjorteoppdrett. Også andre dyr tatt inn i dyrehold har vist tegn på manglende tilpasningsevne. Eksempelvis reproducerer delfiner og andre hvaler svært sjelden i fangenskap.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter som begrenser eller forbyr innførsel, avl og hold av visse dyrearter. Dyr som ikke bør holdes på grunn av manglende tilpasningsevne, skal heller ikke innføres eller benyttes til avl. Denne bestemmelsen vil for eksempel hjemle videreføring av forskrift om forbud mot at fremmedartede (eksotiske) dyr innføres, omsettes eller holdes som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte. Ut fra det enorme antall og mangfold av fremmedartede dyr som kan tenkes innført til eller holdt i Norge, er det naturlig å regulere innførsel i forskrifter som nærmere kan konkretisere hvilke arter det skal være lov å innføre, avle og holde. Bestemmelsen hjemler også en nærmere forskriftsregulering av norske, ikke domestiserte dyr.

Forskriftshjemmelen vil også kunne nyttes til å hindre dyrevelferdsmessige uheldige konsekvenser av at viltlevende dyr fanges inn i andre land for avsetning på det norske markedet, eller at ikke domestiserte dyr avlet i fangenskap innføres og/eller holdes. En kan dermed sikre at det bare er fremmedartede domestiserte dyr som det er forutsetninger for å holde på en forsvarlig måte, som blir gjenstand for hold.

Til § 22 Dyrs levemiljø

Første ledd første punktum pålegger dyreholder en plikt til å sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gir mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. Bestemmelsen omfatter alle dyr som holdes og omfatter blant annet forsøksdyr, dyr på slakterier, tamrein, akvakulturdyr og villfisk i steng, og skal ivareta dyr som individer.

Bestemmelsen gir generelle retningslinjer for utforming av egnet miljø til dyrets beste og stiller krav om at dyrs grunnleggende miljøbehov skal være oppfylt. Hvilke nærmere konkrete krav som omfattes av bestemmelsen, vil variere ut fra art og individ og vil over tid kunne endres i tråd med ny kunnskap.

Dyrs levemiljø kan til dels vurderes ut fra dyrs atferd. En type velferdsproblemer oppstår når et dyr som er motivert for å utføre en atferd, ikke kan utføre den på grunn av et uegnet fysisk eller sosialt miljø. Dette kan lede til frustrasjoner. Derfor er det viktig å tilby dyrene et miljø som gir rom for stimulerende aktivitet og utøvelse av naturlig atferd. Dette kan blant annet gjøres gjennom miljøberikelse, for eksempel mulighet til reirbygging (gris og høns) og kroppspleieatferd, eksempelvis sandbading, hos høns.

Bestemmelsen skal sikre at dyr holdes i et miljø som gir god velferd og omfatter blant annet klimatiske forhold (luftkvalitet, værforhold), vannkvalitet for akvatiske dyr, bunntopi/terreng, vegetasjon, mattilgang/beiteforhold, solitært og sosialt miljø, tilgang på skjul, fravær av parasitter og rovdyr, samt tilstrekkelig fravær av ubehaglige sanseinntrykk.

Miljøet skal tilpasses artens behov. Dette omfatter blant annet flokkdyrs behov for å bli holdt i flokk eller grupper. Dette kan likevel ikke praktiseres absolutt. For eksempel kan hunders sosiale behov ivaretas gjennom kontakt med mennesker og andre hunder. I hvilken grad kontakt med mennesker kan redusere behovet for kontakt med artsfrender eller andre dyr varierer mellom arter og individer. Det vil kun i særlige tilfeller (for eksempel grunnet sykdom) være forsvarlig å holde for eksempel fe og tamrein isolert fra artsfrender. Det samme gjelder en del smådyr, som for eksempel undulater og marsvin. Også hest bør ha muligheten for kontakt med artsfrender i luftegårder, på beite eller lignende. Flokkdyr har ofte behov for stabile grupper, der dyrene kjenner hverandre og har etablert interne ordninger som for eksempel rangordning. Det kan likevel være nødvendig å holde dyr atskilt fra flokken for å hindre at de gjør skade på hverandre. Likeledes kan separat hold av flokkdyr være nødvendig for å unngå parring. Dersom atskillelsen medfører sosial isolasjon og dårlig velferd, må dyreholder treffe nødvendige tiltak.

For å sikre nødvendig tilpasning til miljøet gjennom læring, er det ofte nødvendig å holde unge dyr i lignende miljø som de vil bli holdt i som voksen. Å overføre dyr fra et beriket miljø til et fattigere miljø kan medføre dårlig velferd og bør unngås.

Gode miljøforhold er viktig også for fisk og andre akvatiske dyrs trivsel og velferd. Dette innebærer at flere miljøkrav enn helse og god vannkvalitet må ivaretas, samt at forholdene må tilpasses den enkelte art. Eksempelvis må bunnfisk normalt tilbys et miljø hvor den kan ligge på bunnen i nokså mørke omgivelser. Andre viktige miljøkrav for fisk er stort nok vannvolum til at fisken kan utøve tilnærmet naturlig svømmeatferd, forsvarlig fisketetthet og sammensetning av individer som ikke utgjør en fare for hverandre. Krav til levemiljø vil i første rekke gjøre seg gjeldende overfor fisk i akvakultur, men også ved oppbevaring og oppføring av villfanget marin fisk.

Første ledd andre punktum, bygger på at godt levemiljø skal fremme god helse og kondisjon og bidra til trivsel og trygghet. Samtidig vil et utfordrende miljø, som for

eksempel utmark, kunne stille mer krav til dyrenes helse og kondisjon. Trygghet omfatter dyrets behov for å søke skjul eller sosial beskyttelse om det blir skremt, trekke seg unna truende artsfrender, ikke bli utsatt for skremmende opplevelser og ikke oppleve direkte trusler og angrep fra for eksempel rovdyr. Loven fastsetter ikke et krav om at dyr skal oppleve absolutt trygghet, men at miljøet skal være slik at det bidrar til muligheten for opplevelse av trygghet. Dyrs trivsel skal fremmes fordi det er et mål og økende fokus på at dyr skal ha det godt og kunne oppleve positive emosjoner.

Andre ledd stiller også krav om tilgang til egnet og trygt tilholdsrom utenom normal beiteperiode. Hva som er "egnet tilholdsrom", vil variere med forhold som dyrets art, rase, alder og helsetilstand, samt geografi og klima. Et egnet tilholdsrom må gi mulighet for en tørr og trekkfri oppholdsplass hvor dyrene både kan stå og ligge. Som hovedregel vil dette være en bygning med vegger og tak. Dersom de klimatiske forholdene og forhold ved den enkelte art tilsier det, kan det være aktuelt å ha dyr i enklere tilholdsrom med lettere tilgang til omkringliggende terreng.

Begrepet egnet og trygt tilholdsrom innebærer også krav om beskyttelse mot brann, uforsvarlig luftkvalitet og at predatorer (rovvilt) kan ta seg inn i rommet. Muligheter for evakuering er relevant for noen dyreslag, men ikke for alle. Evakuering er eksempelvis svært vanskelig eller umulig ved oppdrett av slaktekylling. I slike tilfeller må det fokuseres på brannvarsling og andre forebyggende tiltak.

Normal beiteperiode varierer med de forskjellige landsdelers ulike naturgitte forutsetninger og de enkelte dyrearters behov. For tamrein og andre dyrearter som holdes under tilnærmet naturlige forhold, og som har artsfrender som er hjemmehørende i tilsvarende naturbetingelser i den norske fauna, kan beiteperioden vare hele året.

Kravet om beskyttelse mot ugunstige værforhold gjelder hele året. Dyrene skal ha tilstrekkelig beskyttelse ikke bare mot kulde, nedbør og vind om vinteren, men også mot sol og insekter om sommeren. Slik beskyttelse kan gis både i form av tilholdsrom, kunstig le eller naturlig skjul i terrenget. Ved noen driftsformer kan det være vanskelig å etablere et tilholdsrom dyrene vil benytte, på tross av behov for ly. Gammel norsk sau på utegang er et typisk eksempel. I forskrift om velferd for småfe er det derfor krav om at utegangersau skal holdes i områder hvor terreng og vegetasjon gir naturlig ly.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter om dyrs levemiljø. Slike forskrifter kan også omfatte begrensninger i adgangen til å holde dyr permanent innendørs eller utendørs. Med hjemmel i denne bestemmelsen kan det også fastsettes nærmere bestemmelser om tiltak for å forebygge, oppdage og bekjempe brann, eksempelvis brannvarsling. Videre kan det i forskrift gjøres unntak fra kravet i andre ledd om tilgang til tilholdsrom.

Til § 23 Tilsyn, stell og føring

Dyreholders plikter i henhold til denne bestemmelsen gjelder uavhengig av hvor dyr befinner seg. Den gjelder på land og i vann, både når dyr er innendørs, utendørs i innhengning og når de går fritt på beite eller vidda. Dyreholders plikt til å føre tilsyn med dyrene, gjelder for alle typer dyrehold, både for landdyr og akvatiske dyr. Tilsynet skal sikre at dyrene får nødvendig beskyttelse, stell eller behandling, og om nødvendig blir avlivet. For tamrein og andre dyr som går ute hele eller deler av året, vil dette innebære at dyreeier blant annet skal kunne oppdage særlige farer, og oppdage hjelpeløse, syke, avmagrede eller skadde dyr. Dyreeier vil da kunne iverksette nødvendige forebyggende tiltak, samt foreta nødvendig behandling eller avliving for å hindre at dyr lider over tid. Plikten til å føre tilsyn med dyrene må avpasses etter de klimatiske og stedlige forhold, herunder terreng, beitegrunnlag, rovdryfare og lignende. Der det anses å være vesentlig risiko for at dyr kan utsettes for farer, må tilsynet med dyrene være intensivert. I slike områder kan det, ut fra en konkret farevurdering, også være behov for forebyggende tiltak. Selv om tilsyn ikke kan hindre skader som eksempelvis skyldes rovvilt eller ulykker, vil godt tilsyn øke mulighetene for å oppdage rovdryrangrep, sykdom og andre forhold, slik at det kan iverksettes tiltak.

Bokstav a) fastsetter at dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell av dyr, herunder godt renhold. Hvilke tilsyn og stell som er nødvendig til enhver tid, avhenger av art, rase, alder, utviklingstrinn, kjønn, domestiseringsgrad, helsetilstand, kondisjon, drektighet m.v. Også forhold i omgivelsene har betydning. Det er et krav at både dyr og miljøet de holdes i skal holdes tilstrekkelig rene.

Dyreholders plikt til å føre tilsyn med og stelle dyrene innebærer at dyreholder ikke kan forlate dyret på et sted eller over et tidsrom som ikke er forsvarlig. Dette er ikke til hinder for å la for eksempel katter være alene ute eller å ha dyr på beite. Dersom en ønsker å bringe et dyrehold til opphør skal dette skje ved å skaffe dyret annen kompetent dyreholder, eller gjennom avliving. Det vil være i strid med denne bestemmelsen å etterlate dyr eller på annen måte å avslutte tilsyn, stell og fôring med mindre det skjer i samsvar med bestemmelser gitt i eller i medhold av loven. Det kan være tillatt å sette ut oppdrettet vilt etter § 28. Det er imidlertid ikke tillatt å etterlate husdyr, inkludert kjæledyr, selv om utsett av dyret prinsipielt kan oppfylle vilkårene etter § 28.

Bokstav b) første punktum fastsetter dyreholders plikt til å sikre at fôr, beite og vann er av god kvalitet, dekker dyrets behov for væske og fremmer god helse og velferd. Dette innebærer bl. a. at fôrets kvalitet og mengde skal dekke dyrets behov for næring, fremme god helse og naturlig vekst og utvikling samt gi metthetsfølelse. Fôringen må være tilpasset art, alder, utviklingstrinn, produksjon, bruk (for eksempel til arbeid) og tilstand for øvrig (for eksempel amming, sykdomstilstander). Fôrets kvalitet skal være tilfredsstillende hygienisk sett og skal ikke inneholde skadelige stoffer. Fôringen skal være tilpasset dyrets naturlige eteatferd (antall/størrelse på måltider, konsistens, måte fôret blir gitt på). Videre skal smakelighet og fysiske egenskaper være gode nok. Fôringsopplegget skal ta hensyn til mulige konkurranseforhold mellom dyrene, og

fôret skal være egnet til sysselsetting for arter som naturlig bruker mye tid på å ete. Både utfôring og oppbevaring av fôr må skje uten fare for at dyr kan forete seg.

Der det er relevant, skal vann være av hygienisk og smaklig tilfredsstillende kvalitet, gis i tilstrekkelig mengde og være konstant tilgjengelig eller gis regelmessig og med intervaller tilpasset dyrets art, alder, utviklingstrinn og tilstand for øvrig. Også vann må gis slik at samtlige dyr sikres tilstrekkelig tilgang.

Kravet om beite av god kvalitet gjelder for alle dyr på beite og er en presisering av den generelle plikten til å gi dyrene tilstrekkelig fôr. Beite brukt som fôrgrunnlag skal være av god kvalitet og gi nok mat i forhold til antall dyr. Om beitet ikke dekker beitedyrenes ernæringsmessige behov, må det sørges for tilleggsfôring. Tilleggsfôring kan også omfatte behov for tilskudd av vitaminer og mineraler.

Ved uforutsette beitekriser som for eksempel låste beiter på grunn av ugjennomtrengelig dekke av is og snø, må den som er ansvarlig for reindriften iverksette beredskap i form av krisefôring. I de forskjellige reinbeiteområdene er det i dag etablert faglig bredt sammensatte beredskapsutvalg som til enhver tid vurderer beiten og iverksetter tiltak ved beitekriser. Den som er ansvarlig for driften, må sikre tilstrekkelig med ressurser for å kunne iverksette krisefôring. Krisefôring skal starte tidlig og utføres på riktig måte for å unngå økt påkjenning på grunn av stress ved samling og intensiv håndtering. Videre er det også viktig å unngå økt dyrelidelse på grunn av forspising og sykdom knyttet til fôring av rein. I den forbindelse understrekes viktigheten av at fôringen starter på et tidlig stadium av en beitekrise.

Den som fôrer viltlevende dyr, kan normalt ikke betraktes som dyreholder etter denne bestemmelsen. Dersom fôringen av enkeltdyr foregår over tid, kan aktiviteten etter en konkret vurdering omfattes av deler av denne bestemmelsen. Uavhengig av om slik fôring omfattes av denne bestemmelsen eller ikke, må enhver som fôrer dyr, påse at fôret er egnet for arten. Hvorvidt aktiviteten medfører de særskilte plikter som påligger en dyreholder, må vurderes konkret i det enkelte tilfellet, blant annet sett i lys av hvor avhengig dyret er av at aktiviteten videreføres for ikke å komme i fare for å lide. Eksempler på risikofaktorer knyttet til fôring av viltlevende dyr er økt smittefare og økt fare for rovdyrangrep.

Bokstav b) andre punktum fastsetter forbud mot å tvangsfôre eller tvangsvanne dyr med mindre det skjer av dyrehelsemessig grunn. Selv om det foreligger en dyrehelsemessig grunn for tvang, skal det ikke benyttes mer tvang enn det som er nødvendig.

Bokstav c) pålegger dyreholder plikt til å beskytte dyr mot skade, sykdom, parasitter, predatorer og andre farer. Videre fastsettes at syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig. Denne bestemmelsen gjelder alle typer dyrehold, herunder også tamrein og akvatiske dyr.

Kravet om beskyttelse gjelder for påregnelige eller oppdagede farer. Kravet må ses i forhold til behovet for beskyttelse, for eksempel vil visse sykdommer, parasitter mv kunne være en helt naturlig del av et dyrs liv. Hvilke tiltak som skal iverksettes, må avveies ut fra dyrevelferdsmessige og praktiske forhold. Når situasjonen ut fra en helhetsvurdering anses uforsvarlig ut fra hensynet til dyrevelferd, skal det treffes nødvendige tiltak selv om dette kan være vanskelig og/eller ressurskrevende. Tiltak er mulig når faren er oppdaget eller er påregnelig og det ikke foreligger en ekstraordinær situasjon som hindrer tiltak. Tiltak vil eksempelvis sjelden være mulig ved stor rasfare eller ekstreme værforhold. Når dyrene befinner seg på beite, vil det i praksis ikke være mulig å gi dyr fullstendig beskyttelse mot farer. Videre kan praktiske forhold gjøre det umulig å gi samtlige dyr beskyttelse umiddelbart. Forekomst av rovilt kan imidlertid medføre at det vil være dyrevelferdsmessig uforsvarlig fortsatt å holde husdyr på beite i området.

Ordlyden gir ikke en konkret grense for hvilken grad av påkjenninger og belastninger som ligger innenfor det dyreetisk forsvarlige. Dette vil måtte være gjenstand for skjønn og vurdering sammenholdt med hva som er allment akseptert. Det er naturlig å ta utgangspunkt i et normaltap på godt beite hvor driften er god. Det kan også ses hen til normaltap i beiteområdet eller større områder og til landsgjennomsnittet. Den enkelte besetning må vurderes konkret, og tapstall blir kun en av flere indikatorer når en vurderer om det foreligger et forsvarlig dyrehold. Et dyrehold kan ha lav tapsprosent selv om dyr lider grunnet jurbetennelse, underernæring, skader, uro, frykt m.m. Kjernen i vurderingen er påkjenningenes art og omfang. Det understrekes at også mentale tilstander i form av uro, frykt og stress omfattes av begrepet. Hensynet til beiteretten/-interessen, og den enkelte dyreeiers praktiske muligheter, kan ikke veie tyngre enn hensynet til at driften skal være dyrevelferdsmessig forsvarlig. Om nødvendig må det settes inn tunge tiltak som eksempelvis rovdysikre gjerder, flytting til andre beiteområder og sanking.

Skader som påføres dyret dersom det kommer ut på vei og jernbane, blir angrepet av hunder eller plages av mennesker, er eksempler på andre farer.

Sykdom omfatter alt som har negativ innvikning på dyrets helse, herunder infeksjoner, produksjonsrelaterte sykdommer som følge av blant annet arv, miljø, parasittangrep, forgiftning, bivirkninger av medisinsk behandling og underernæring. En del byttedyr er vare av natur og viser få symptomer ved skade, sykdom og annen lidelse. For slike arter kan velferden ofte lettere vurderes på grunnlag av uttrykk for velvære.

Bokstav d) fastsetter krav om at spredning av sykdomsfremkallende smitte skal begrenses. Smittsomme sykdommer kan påvirke dyrevelferden negativt. Det er således ikke utelukkende rene dyrehelse- og næringshensyn som tilsier at smittespredning bør begrenses. Begrensning av smittespredning kan skje gjennom generelle forebyggende tiltak, men er også viktig i tilknytning til konkrete sykdomsutbrudd.

Bokstav e) krever at dyreholder skal sikre at dyr, der det er relevant, blir tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Bestemmelsen skal sikre at dyr, der dette vurderes å ha betydning for dyrenes velferd, tilvennes kontakt med og håndtering av mennesker slik at nødvendig kontakt og håndtering kan skje på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Hvor tamme dyrene må være, vil variere med dyreslaget og formålet med dyreholdet. Håndtering som er unaturlig for dyret, atskillelse fra artsfrender og påføring av smerte og ubehag krever større grad av tamhet enn når dyret lever i et naturlig miljø med lite menneskelig påvirkning. Det skal være mulig å utføre nødvendig tilsyn og stell, herunder dyrehelsepersonells behandling, transport og slakting der dette er aktuelt.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter om tilsyn med, samt stell og føring av dyr. Slike forskrifter kan omfatte krav om forebyggende tiltak mot farer på beite, inkludert fare for rovviltangrep og påkjørsler. Videre kan slike forskrifter omfatte de krav som er nødvendig for å sikre dyr (herunder tamrein) tilstrekkelig beitegrunnlag eller nødvendig føring. Det kan også gis bestemmelser om avliving når dyrevelferdsmessige hensyn taler for det.

Til § 24 Avl og bioteknologi

Første ledd innebærer krav om at avl skal fremme egenskaper som gir robuste dyr med god funksjon og helse.

Andre ledd bokstav a) stiller krav om at det ikke skal drives reproduksjon av dyr som endrer arveanlegg slik at de påvirker dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt. Det er heller ikke tillatt gjennom avl/reproduksjon å videreføre slike arveanlegg. Bokstav b) fastsetter at det ikke skal drives reproduksjon som reduserer dyrs mulighet til å utøve naturlig atferd, mens det i henhold til bokstav c) er forbudt å drive reproduksjon som vekker allmenne etiske reaksjoner.

Begrepet reproduksjon innebærer at det også vil være forbudt å videreføre arveanlegg om avlen som har frembrakt de aktuelle egenskapene, har skjedd i annet dyrehold i Norge eller i utlandet.

Kommersiell avl handler blant annet om å tilpasse dyr til det miljøet de tilbys i dyrehold. Dette kan være viktig også for dyrevelferden, selv om noen vil kunne hevde at det påvirker dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt. Bestemmelsen er ikke ment å ramme avl med sikte på å fremme egenskaper som tamme dyr eller kollete storfe for å unngå avhorning.

Avl skal i prinsippet ikke ha til hensikt å kompensere for mangler i miljøet eller benyttes for å tilpasse dyr til oppgaver eller miljøer som de ikke har naturlig forutsetning for å trives med. Mulighetene for målrettet avl etter både tradisjonelle og genteknologiske metoder er etter hvert blitt svært gode. Det er i utlandet avlet frem for eksempel katter uten pels og blinde høner som ikke hakker under restriktive betingelser. Slik avl vil være i strid med denne bestemmelsen fordi avlen må anses både

å kunne påvirke dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt, redusere dyrs mulighet til å utøve naturlig atferd og kunne vekke allmenne etiske reaksjoner.

Ved at det settes forbud mot reproduksjon som viderefører arveanlegg som påvirker dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt, videreføres bestemmelsen fra tidligere dyrevernlov.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter om avl og om hold av dyr avlet i strid med prinsippene i denne paragrafen.

Denne bestemmelsen vil ikke være til hinder for eventuell fremtidig bruk av steril oppdrettsfisk.

Til § 25 Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser.

Bestemmelsen regulerer trening av dyr og bruk av dyr til fremvisning, underholdning og konkurranser. Trening omfatter både fysisk trening (kondisjon, styrke, hurtighet) og trening av lydighet og ferdigheter (dressur).

Bokstav a) skal sikre at dyr er i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet. Enhver form for utmatting vil ikke falle inn under bestemmelsen. Bestemmelsen er ment å ramme de tilfeller der dyr utsettes for aktiviteter som ikke står i rimelig forhold til deres fysiske tilstand og der de kan få påregnelige skader som følge av utmattelsen. Effekten på dyret må i størst mulig grad vurderes objektivt ut fra kunnskaper om dyrets behov og tålegrenser, både før dyret tas i bruk for slike formål og under selve treningen.

Bokstav b) regulerer bruk av legemidler og andre substanser som tilføres dyret samt bruk av hjelpemidler eller kirurgiske inngrep som kan påvirke dyrets yteevne. Hjelpemidler kan for eksempel være midler som skremmer eller tvinger dyr, eller er smertevoldende. Bruk av ulike former for bitt, seletøy og pisk på hest er eksempler på hjelpemidler som i seg selv eller ved uvettig bruk kan komme i strid med denne bestemmelsen.

Behandling omfatter både behandlingsmetoder og medikamenter. Typiske eksempler er bruk av smertestillende medikamenter under trening av en halt hest, eller konkurransekjøring med en skadet hund. Forskrifter etter tredje ledd vil regulere nærmere hva som faller inn under forbudet.

Bokstav c) retter seg mot aktiviteter, midler og metoder som benyttes i den hensikt å påføre dyr frykt, skade eller annen lidelse. Mange former for trening og bruk av dyr til fremvisning, underholdning og konkurranser kan gi grader av frykt, skade eller annen lidelse som konsekvens. Bestemmelsen vil ramme bruk av strøm og andre midler og metoder som i seg selv påfører dyret vesentlig ubehag og smerte eller kan medføre mentale endringer eller skader. Eksempler er elektrisk halsbånd, pigghalsbånd og andre fysiske midler som gir negative stimuli i form av smerte og ubehag.

Aversjonsdressur for å hindre at hunder jager bufe og klovvilt, drives i dag av autoriserte personer og ofte i regi av Norsk Jeger og Fiskeforbund (NJFF), med bruk av elektrisk halsbånd. NJFF utdanner og autoriserer instruktører som kan foreta dette. Slik dressur har ikke bare som formål å hindre uønsket atferd hos hunden, men ivaretar også hensynet til at bufe og klovvilt ikke blir jaget med de belastninger dette kan medføre for disse dyrene. Departementene anser det derfor som legitimt at man i aversjonsdressur tar i bruk et så sterkt dressurmiddel som strøm, forutsatt at det ikke finnes alternative metoder som gir tilstrekkelig effekt. De som driver slik dressur må ha den nødvendige kunnskap både om dressurmidlet, bruken av det og de effekter det har eller kan tenkes å ha på dyret som dresseres, samt at dressuren utføres på en forsvarlig og kontrollerbar måte.

Til en viss grad overlapper denne bestemmelsens bokstaver b) og c) med § 8 om driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger.

Bokstav d) fastslår at alle former for bruk av dyr i kamp med andre dyr eller mennesker er forbudt. Kamp er en aktivitet som går ut på at det ene eller begge dyr (alternativt dyret eller mennesket) skal angripe det andre. Aktiviteten er forbudt uavhengig om den foregår mot betaling eller ikke, og uavhengig av om det er tilskuere eller ikke. Også trening i slik aktivitet rammes av forbudet. Bestemmelsen er ikke ment å ramme forsvarlig bruk av tjenestehunder.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til nærmere regulering av trening, fremvisning, underholdning og konkurranser. Det kan eksempelvis være aktuelt å gi forskrift om hvilke dyrearter det er tillatt å bruke i offentlig fremvisning, regler for bruk av dressurmidler, regler for å hindre doping av dyr, hvem som kan utøve aversjonsdressur mm.

Til § 26 Omsetning av dyr og ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr

Bestemmelsen regulerer omsetning av dyr med eller uten vederlag og gir hjemmel til å fastsette nærmere regler om ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr.

Med omsetning forstås det å overlate dyr til andre med eller uten vederlag. Dette omfatter både midlertidig og permanent ansvarsoverdragelse. Omplussing av eide og eierløse dyr omfattes derfor av bestemmelsen. Bestemmelsen vil også omfatte utleie av dyr.

Plikten etter første ledd til å gi nødvendig informasjon om forhold som er av betydning for dyrets velferd, er ny. Plikten er begrenset til særlige forhold knyttet til det enkelte dyrs velferd, eksempelvis intoleranse mot enkelte stoffer i fôr.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter om forhold knyttet til omsetning av dyr og ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr.

Mange mottakere av dyr er helt uten kunnskap om dyrearten de skal overta, noe som kan ha alvorlige følger for dyrevelferden. Det er derfor gitt hjemmel til å fastsette forskrifter om informasjon som skal gis i forbindelse med omsetning av dyr. Forskriftshjemmelen er generell og ikke bare knyttet til omsetning av dyr fra zooforretninger. Det kan for eksempel være aktuelt å pålegge dem som ervervsmessig omsetter dyr, en videre informasjonsplikt til kjøper om hold og stell av dyr enn det som følger av første ledd. Bestemmelsen henger naturlig sammen med kompetansekravet i § 6, både ved at den som omsetter dyret må ha nødvendig fagkunnskap for å kunne oppfylle informasjonsplikten, og ved at vedkommende skal bidra til nødvendig kompetanse hos mottakeren.

Det gis også hjemmel til å fastsette forskrifter om en rekke andre forhold knyttet til omsetning av dyr og ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr. Informasjon og forsvarlig markedsføring er etter departementenes oppfatning en naturlig og viktig side ved omsetning og ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr. Det kan med hjemmel i denne bestemmelsen foretas regulering av markedsføring ut fra hensynet til dyrs velferd, noe som faller utenfor de hensynene markedsføringslovgivningen skal ivareta. Bestemmelsen hjemler også videreføring av forbud mot levende dyr som lotterigevinst samt forskrifter om ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr. Ivaretagelse i eierens hjem og ervervsmessig lufting av andres hunder, er blitt et nytt kommersielt tilbud de senere årene. Også slik ivaretagelse av andres dyr vil kunne reguleres med hjemmel i denne bestemmelsen.

Andre ledd gir også hjemmel til å regulere eller forby import og eksport av dyr. Dette må skje innen rammen av internasjonale avtaler.

Til § 27 Jakt, fangst og fiske på dyr som holdes

Bestemmelsen er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å regulere jakt, fangst og fiske på dyr som holdes. Fysisk innesperring er ikke avgjørende for om et dyr holdes. Dyr som noen har eiendomsretten til, og som er gjenstand for en viss grad av tilsyn og stell (föring, sykdomsforebyggelse, avl) faller innenfor. Dyr som er satt ut for å bli viltlevende som ledd i viltpleie o.l., faller utenfor bestemmelsen. Nærmere avgrensning her må gjøres gjennom anvendelsen av loven, herunder i forskrifter.

Dyr i fangenskap vil ofte ikke ha samme muligheter som ville dyr til å unnsnippe i en jakt-, fangst- eller fiskesituasjon. Regulering etter denne bestemmelsen vil ha som mål å sikre at jakt, fangst og fiske på dyr som holdes, skjer i et miljø som er tilnærmet naturlig for dyrene, slik at disse ikke utsettes for unødige belastninger under utøvelsen av aktiviteten. Det kan også være aktuelt å sette særlige krav til holdet og det miljøet dyrene holdes i, eksempelvis til areal og driftsrutiner.

Jakt, fangst eller fiske på dyr i dyrehold vil falle utenfor forbudet i § 12 mot avliving av dyr som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement.

Til § 28 Utsetting av dyr i naturen

Bestemmelsen regulerer utsetting av dyr hvor formålet er å få disse til å bli viltlevende. Første ledd fastsetter at dyr fra dyrehold kun kan settes ut i naturen for å bli viltlevende når dyret har gode muligheter for å tilpasse seg og overleve i det nye miljøet. Utsetting av holdte dyr til et viltlevende miljø er dyrevelferdsmessig utfordrende og kan medføre store påkjenninger for dyrene. Bestemmelsen tar sikte på i størst mulig grad å sikre at utsett skjer på forsvarlig vis for å ivareta velferden og overlevelsessevnen hos de dyrene som settes ut. Det er imidlertid store forskjeller mellom arter, hvordan utsett gjennomføres og hva som er formålet med utsettingen. Utsetting av dyr i naturen vil også være omfattet av bestemmelser i annen lovgivning, eksempelvis viltloven, lakse- og innlandsfiskloven og matloven.

Utsetting av dyr som er avlet for å bevare utrydningstruede dyrearter, har et viktig samfunnsmessig formål. Bestemmelsen tar ikke sikte på å forby slikt utsett, men stiller krav om at det tas hensyn til dyrenes muligheter for tilpasning og overlevelse. Det er viktig at dyrene ved utsett tilbys et egnet miljø, og ikke settes ut til et sted hvor mangler ved miljøet, konkurranseforhold eller særlige farer gir dem dårlige muligheter til å klare seg. Departementene mener der er behov for at de dyrevelferdsmessige sider ved slike prosjekter vurderes på et tidlig stadium og at tiltak gjennomføres for å optimalisere disse dyrenes velferd og muligheter for å overleve. Tilbakeføring til naturen av ville dyr som er blitt midlertidig ivaretatt på grunn av skade/sykdom, faller utenfor denne bestemmelsen, og reguleres av § 30.

Utsetting i strid med første ledd kan også rammes av forbudet i § 14 punkt b mot å hensette dyr i hjelpeløs tilstand der de utsatte dyrene har så dårlige forutsetninger for å klare seg, at de havner i en slik tilstand.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å fastsette nærmere bestemmelser om utsetting av dyr i naturen, herunder fastsette vilkår for eller forbud mot slik utsetting.

Kap IV Viltlevende dyr

Til § 29 Jakt fangst og fiske

Bestemmelsen stiller krav om at jakt, fangst og fiske skal utøves på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Hva som er dyrevelferdsmessig forsvarlig, avhenger av hvilken art det jaktes, fangstes eller fiskes på. Bestemmelsen er i stor grad sammenfallende med viltloven.

Jakt- og fangstmetoder som i dag anses som uforsvarlige er blant annet bruk av giftåte, selvskudd, fotsnare og jakt med pil og bue, samt feller. Slike metoder medfører vesentlig risiko for å påføre dyret skader uten å avlive det umiddelbart. Når det gjelder fiske, har man ikke i dag nok kunnskap om alle fiskemetoders egnethet med hensyn til ivaretagelse av fiskens velferd. I lys av ny kunnskap vil enkelte metoder over tid kunne bli å anse som uforsvarlige.

Skyting av forvillede tamdyr eller dyr i skårfeste o.l. på dyrevelferdsmessig grunnlag, regnes ikke som jakt, men som avliving, jf § 12. Heller ikke ettersøk og avliving av skadde villlevende dyr er jakt etter denne bestemmelsen. Ved skadeskyting under jakt må imidlertid ettersøk og avliving anses som en nødvendig måte å avslutte jakten på. Viltlovgivningen har egne regler om ettersøk og avliving av skadeskutt vilt, men det kan også være aktuelt med nærmere regulering etter denne loven. Det er naturlig at jegeren som påskjøt og skadet dyret i hensikt å avlive det, har plikt til å sikre at dyret blir avlivet dersom praktiske forhold gjør dette mulig.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til nærmere regulering av jakt, fangst og fiske, herunder adgang til å stille vilkår for jakt på oppdrettet vilt som er satt ut i naturen. Det vil også være adgang til å fastsette nærmere krav til de enkelte jakt, fangst og fiskeredskapene.

Til § 30 Innfangning av villlevende dyr

Bestemmelsen fastsetter forbud mot innfangning av villlevende landdyr og sjøpattedyr med sikte på håndtering eller hold i fangenskap. Dette gjelder ikke kortvarig ivaretagelse av syke eller skadde villlevende dyr når formålet er å restituere dyret og sette det tilbake i sitt naturlige miljø. Innfangning er også omfattet av bestemmelser i annen lovgivning, eksempelvis viltlovgivningen.

Dersom forsøk på rehabilitering vil påføre dyret betydelig belastning, det er grunn til å tro at det har liten mulighet for å overleve eller ikke vil være i stand til å klare seg i vill tilstand igjen bør dyret avlives. Ut fra en dyrevelferdsmessig betraktning vil det oftere være nødvendig å avlive syke eller skadde villlevende dyr enn det som er nødvendig ved tilsvarende sykdom og skade hos tamme dyr. Kravet om at ivaretagelsen skal være kortvarig, har sammenheng med at ivaretagelsen i seg selv er en belastning, og at varigheten kan ha betydning for dyrets evne til å klare seg i det fri etterpå. Når det gjelder sjeldne eller utrydningstruede arter, aksepteres noe større belastning og lengre ivaretagelse med mer usikkert resultat, enn det som ellers aksepteres. Ivaretagelse av villlevende dyr stiller høye krav til kompetanse hos ivaretager eller at ivaretakeren har tilgang til nødvendig fagkompetanse.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse. Det gis hjemmel til i forskrift å gjøre unntak fra forbudet i første ledd. Videre gis hjemmel til å fastsette vilkår for innfangning, håndtering og hold av alle villlevende dyr. Slike forskrifter vil være tilpasset de særlige hensynene som må ivaretas dersom villlevende dyr skal fanges inn for å holdes.

Kapittel V Avgifter og gebyr

Til § 31 Avgift og gebyr

Avgifts- og gebyrhjemmelen er en rammehjemmel hvor bestemmelser for den enkelte ordning må gis i forskrifter. Med tilsyn og kontroll i første og annet ledd menes kontroll med at de som er underlagt krav fastsatt i eller i medhold av loven, dvs. tilsynsobjektene, etterlever disse. En sentral del av tilsyns- og kontrollrollen er å

oppsøke, uanmeldt eller forhåndsvarslet, eller på annet måte innhente kunnskap om tilsynsobjektene for å finne ut om det foreligger avvik fra kravene. Veiledning, pålegg om oppretting eller andre tiltak eller sanksjoner for å sikre at kravene overholdes, ligger også innenfor tilsyns- og kontrollbegrepet.

Tilsynsmyndighetens faglige støttefunksjoner som for eksempel Vitenskapskomiteen for mattrygghet og støtte fra kunnskapsinstitusjoner, samt kommunikasjons- og informasjonsvirksomhet, dekkes også av tilsyns- og kontrollbegrepet i den grad de er knyttet til gjennomføring av oppgaver som nevnt ovenfor.

Beredskapsoppgaver og –tiltak for å opprettholde nødvendig kapasitet og kompetanse slik at tilsynet til enhver tid kan håndtere krisesituasjoner på en adekvat måte, anses dekket av tilsyns- og kontrollbegrepet.

Gebyrer i henhold til første ledd vil kunne innkreves for å dekke kostnader ved oppgaver hvor det er en entydig og klar sammenheng mellom tjenesten/oppgaven som utføres og vedkommende bruker som mottar tjenesten og/eller har nytte av oppgaven som tilsynet utfører. Dette vil typisk gjelde særskilte ekspedisjoner som utferdigelse av attester eller godkjenninger eller for eksempel hvor bruker betaler for et tilsynsbesøk samt oppfølgingen av dette. Dette er oppgaver som oppstår i forvaltningen som følge av behov hos enkeltbrukere og derfor har karakter av å være tjenester. Tilsynsobjektet kan også pålegges gebyr for å dekke kostnader tilsynet har hatt ved ekstraordinære tiltak knyttet til at tilsynsobjektet gjentatte ganger har unnlatt å etterkomme pålegg.

Der hvor det ikke nødvendigvis foreligger en slik klar sammenheng mellom tjenesten/oppgaven som utføres og en konkret bruker, men oppgaven like fullt er relatert til brukere/brukergrupper, er det avgiftshjemmelen i andre ledd som kan komme til anvendelse. Avgiften kan legges på næringsmidler, både norskproduserte og importerte.

Tredje ledd gir hjemmel til å pålegge produsenter eller importører å betale en avgift på fôr til dyr som ikke brukes til produksjon av næringsmidler. Denne avgiften skal dekke oppgaver som er relatert til brukere/brukergrupper utenom matproduksjon. Som eksempel nevnes tilsyn med familie- og hobbydyrhold, pelsdyrhold og zoobutikker.

Fjerde ledd er en hjemmel til å fastsette forskrifter om avgiftenes og gebyrenes beregning, oppkreving og betaling. Gebyr og avgifter skal gjenspeile de faktiske kostnadene det offentlige har i forbindelse med gjennomføring av virksomheten.

Kapittel VI Administrative bestemmelser og sanksjoner

Til § 32 Tilsyn og vedtak

Etter første ledd gis Mattilsynet kompetanse til å føre tilsyn og fatte vedtak for gjennomføring av loven eller forskrifter gitt i medhold av loven. Departementene kan som overordnet organ selv fatte vedtak etter denne loven.

Enkeltvedtakskompetansen i forbindelse med løpende tilsyn vil bli plassert på slike nivåer i tilsynet at klagebehandling normalt ikke går høyere enn til sentralledet i Mattilsynet. Departementene vil etter dette normalt ikke bli involvert i enkeltsaksbehandling.

Nødvendige vedtak skal både forstås som henvisning til proporsjonalitets-/forholdsmessighetsprinsippet og som mulighet for Mattilsynet til å foreta nødvendige prioriteringer. Proporsjonalitets-/forholdsmessighetsprinsippet har flere sider. For tilsynsmyndigheten betyr det blant annet at det ikke skal gripes inn i den enkeltes rettigheter og interesser i større utstrekning enn det som anses nødvendig. Det skal foreligge forholdsmessighet mellom mål og virkemiddel. Bestemmelsen er således å se på som en form for generalfullmakt for tilsynet til å kunne fatte proporsjonale/forholdsmessige vedtak.

Begrepet nødvendige vedtak er også valgt ut fra en vurdering av at det skal ligge en viss frihet til å velge om det skal fattes vedtak eller ei. Selv om det aktuelle pliktsubjektet er forpliktet til å følge regelverket, vil det ikke alltid nødvendigvis være hensiktsmessig eller bli ansett som effektivt tilsyn å fatte vedtak i alle tilfeller der det er konstatert et rettsstridig forhold. Et målrettet og effektivt tilsyn vil kunne tilsi at enkeltstående observasjoner av mindre alvorlig karakter i første omgang kun påpekes overfor parten, til fordel for økt innsats og oppmerksomhet mot oppfølging av generelle systemfeil eller mer alvorlige brudd på regelverket. En påpeking av plikten til å følge regelverket anses rettslig kun som veiledning og ikke som et enkeltvedtak.

Som hovedregel skal det fattes vedtak når det foreligger brudd på regelverket. Ofte vil vedtaket ha form av et pålegg om retting av forholdet. Formålet med pålegg om retting er å presse frem regelverksetterlevelse innen en bestemt frist.

Andre ledd er en tydeliggjøring av tilsynsmyndighetens hjemmel til å fatte vedtak om beiterestriksjoner på grunn av rovvilt. Inngripende vedtak om beiterestriksjoner vil gi rett til økonomisk kompensasjon for dyreeier. Inngripende vedtak vil normalt være vedtak som innebærer forbud mot å bruke utmarksbeiter som vedkommende normalt benytter i hele eller deler av beitesesongen. I disse tilfellene vil vedtaket utløse rett til økonomisk kompensasjon for dyreeier, på bakgrunn av at det påløper merutgifter som følge av vedtaket. Kompensasjonen vil utbetales gjennom standardiserte satser. Kompensasjonen foreslås å inntre fra den dagen vedtaket gjøres gjeldende. Kun kortvarige vedtak på inntil en ukes varighet kan fattes uten at vedtaket gir rett til kompensasjon. Nærmere bestemmelser om denne ordningen, inkludert vilkår for rett til kompensasjon og kompensasjonens størrelse, vil bli nedfelt i forskrift.

Tredje ledd gir hjemmel til å delegerer myndighet til å føre tilsyn og fatte vedtak. Bestemmelsen åpner for at delegeringen ikke bare kan skje til departementenes underliggende organer, men også til andre offentlige eller private organer. Offentlige organer skal forstås vidt og omfatter bl. a. kommunale myndigheter og etater samt

interkommunale organer uavhengig av hvilken organisasjonsform som er valgt. Private organer skal forstås som ethvert privat organ, uavhengig av organisasjonsform. Bestemmelsen gir hjemmel til å videreføre dyrevernemnder og en særskilt myndighet til å føre tilsyn og fatte vedtak om forsøk med dyr (Forsøksdyrutvalget).

Fjerde ledd er en fullmaktsbestemmelse hvoretter det kan gis nærmere bestemmelser om utøving av tilsynet og om oppnevning, sammensetning og drift av tilsynsorganer.

Til § 33 Gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr

Første ledd gir tilsynsmyndigheten hjemmel til selv å iverksette nødvendige tiltak. Dette gjelder dersom pålegg fra tilsynsmyndigheten ikke etterkommes, det er ukjent hvem som er ansvarlig, eller det er nødvendig å få gjennomført tiltak raskt. Dette innebærer at tilsynsmyndigheten enten selv kan gjennomføre nødvendige tiltak eller la andre gjennomføre disse på myndighetens vegne. Nødvendige tiltak omfatter avliving av dyr eller avvikling av dyrehold uten forutgående vedtak der det av hensyn til dyrene er viktig å få gjennomført tiltak raskt. Likeledes kan det vært nødvendig å avlive dyr eller avvikle dyrehold når et pålegg ikke er etterkommet, selv om dette tiltaket er mer inngripende enn det opprinnelige vedtaket.

Andre ledd gir både tilsynsmyndigheten og politiet hjemmel til etter vedtak å ta dyr i midlertidig forvaring eller sørge for at dyr får nødvendig tilsyn og stell. Hvis det dreier seg om et større antall husdyr, er det ofte ikke hensiktsmessig å flytte dyrene til et annet sted. Da kan det i stedet sørges for tilsyn og stell på stedet, for eksempel ved å leie inn røkter eller kjøpe inn fôr.

Ansvar for dyr som er tatt i midlertidig forvaring, overføres til tilsynsmyndigheten etter syv dager. Selv om ansvar for dyr overføres, overføres ikke eiendomsretten. Dette tilsier at tilsynsmyndigheten ikke bør omplassere dyr som er tatt i midlertidig forvaring. Dersom det etter midlertidig forvaring ikke vurderes som forsvarlig å tilbakeføre dyrene til opprinnelig eier, vil det være mest aktuelt å fatte vedtak om avliving etter § 32. Midlertidig forvaring bør ikke vare lengre enn det som vurderes som nødvendig. Tredje ledd fastsetter at utgifter som følge av tiltak etter første og andre ledd skal dekkes av dyreholder. Skyldige beløp er tvangsgrunnlag for utlegg.

Fjerde ledd fastsetter at politiet har plikt til å bistå tilsynsmyndigheten i forbindelse med tilsyn og vedtak.

Femte ledd er en fullmaktsbestemmelse hvoretter det kan gis nærmere forskrifter om gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr.

Til § 34 Forbud mot aktiviteter omfattet av loven

Første ledd gir Mattilsynet hjemmel til å fatte vedtak om rettighetsbegrensninger ved unnlattelse av å etterkomme vesentlige pålegg eller ved grove eller gjentatte brudd på dyrevelferdsloven. Eksempel på vesentlige pålegg kan være pålegg om føring av dyrene. Eksempler på grove brudd kan være mishandling i form av vold, samt vanstell

som påfører dyrene betydelige påkjenninger. Hvor lenge dyrene er utsatt for mishandling eller vanstell er her relevant. Miljøet dyret holdes i, herunder oppstalling, omfattes i vurderingen av stedet. Hvorvidt det foreligger gjentakelse er også relevant i vurderingen av lovbruddets alvorlighetsgrad.

Ordlyden "aktiviteter omfattet av denne loven" innebærer en endring av ordlyden fra den tilsvarende bestemmelsen i tidligere lov, men er ikke ment å utgjøre noen realitetsendring. Tidligere ordlyd omfattet: "... eiga, ha, bruka, handla med, og slakta dyr, til å stella dyr eller til å driva jakt eller fangst."

Vedtak etter denne bestemmelsen skal ikke brukes som straff, men utelukkende begrunnes med vern av dyr og forebygging av dyrelidelser. Vedtak skal være forholdsmessige og skal stå i sammenheng med lovbruddet. Kompetansen til den vedtaket retter seg mot og faren for nye overtredelser skal vurderes i lys av foretatte handlinger. En person kan for eksempel, etter en konkret vurdering, anses kompetent til å holde noen kjæledyr uten at han er kompetent til å drive med næringsmessig dyrehold. Likeledes vil en person som har vist seg uskikket til å stelle sau samtidig kunne bli vurdert uskikket til å holde andre dyr. Dersom noen har skaffet seg nye dyr i strid med vedtak etter denne bestemmelsen, vil det ikke være nødvendig med nytt vedtak for å gjennomføre pålegg etter bestemmelsene i § 33.

Første ledd tredje punktum kommer til anvendelse dersom det i forbindelse med saker som gjelder forbud etter første punktum etableres pro forma dyrehold som gir mulighet til å omgå forbudet. Eksempelvis vil det kunne fattes vedtak mot familiemedlemmer, venner eller andre som formelt fremstår som eiere av dyr dersom dette vurderes nødvendig for å hindre at den som er ilagt rettighetsbegrensninger etter første ledd første punktum, driver lovstridig aktivitet.

Til § 35 Tvangsmulkt

Første og annet ledd viderefører gjeldende rett. Tilsynsmyndigheten har selv kompetanse til å ta stilling til om tvangsmulkt skal benyttes eller ikke. Tvangsmulkt er ikke straff i juridisk forstand, men en administrativ forføyning. Formålet med tvangsmulkten er å tvinge den som har plikter etter lovgivningen til å etterleve gitt pålegg eller vilkår som eksempelvis gis i forbindelse med godkjenning, som en del av vedtaket. Tvangsmulkt medfører at virksomheten får plikt til å betale et nærmere angitt beløp. Tvangsmulkt kan gis som løpende dagmulkt eller som engangsmulkt.

Etter første ledd kan tilsynet ilegge tvangsmulkt dersom gitt pålegg ikke er etterkommet innen fastsatt frist. Løpende dagmulkt påløper med et fastsatt daglig beløp fra første virkedag etter at fristen er oversatt og løper helt frem til pålegget er etterkommet. Engangsmulkt er et fast beløp og forfaller til betaling i sin helhet første virkedag etter at fristen i pålegget er ute.

Dersom det gis en forlenget frist for å etterkomme et pålegg, kan tilsynet ilegge tvangsmulkt som begynner å løpe fra den nye fristens utløp.

Bestemmelsen gir ingen anvisning på tvangsmulkens størrelse. Tvangsmulkens størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at pålegget blir gjennomført og hvilke kostnader det antas å medføre. Tvangsmulkt skal fungere som et pressmiddel, og utgangspunktet er at mulkten skal være så stor at den er effektiv uten å være urimelig. Det skal ikke bare være ulønnsomt å neglisjere pålegget – den ansvarlige må også finne det uholdbart å forholde seg passiv. Normalt bør beløpene være så store at de vil overskride den gevinst den ansvarlige kan påregne dersom han ikke retter seg etter pålegget.

Tredje ledd bestemmer at tvangsmulkt også kan fastsettes i forbindelse med at pålegget gis. Dette vil kun være aktuelt i særskilte situasjoner hvor det er påkrevd at pålegget etterkommes innen fristen. Det kan være naturlig å benytte engangsmulkt i de tilfellene tvangsmulkt ilegges allerede i forbindelse med at det gis et pålegg (første gangs pålegg).

Fjerde ledd første punktum fastslår at pålegg om tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Tvangsmulkt som ikke innbetales i henhold til påkrav fra tilsynet, kan tvangsinnføres. Tvangsinndrivelse skal skje i henhold til bestemmelsene i tvangsfullbyrdelsesloven.

Fjerde ledd annet punktum gir tilsynet kompetanse til å frafalle påløpt tvangsmulkt. Adgangen forutsettes kun brukt i spesielle tilfeller. Eksempel på hensyn som kan tilsi hel eller delvis nedskrivning av beløpet av påløpt tvangsmulkt vil være dersom innkreving vil ødelegge det økonomiske grunnlaget for driften eller at overtredelsene er unnskyldelige av grunner som ligger nær opp til force majeure.

Femte ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir adgang til å gi nærmere forskrifter om fastsettelse og beregning av tvangsmulkt.

Kapittel VII Straff

Til § 36 Straff

Første ledd første punktum fastsetter at forsettlig eller uaktsom overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av loven er straffbart. Se imidlertid pkt. 7.1.2 om mulig krav til forsett eller grov uaktsomhet ved visse overtredelser. Også forsøk og medvirkning til overtredelse av loven er straffbart. At medvirkning generelt gjøres straffbart, innebærer en viss nykriminalisering. Strafferammen er bøter eller fengsel i inntil ett år. For grove overtredelser er strafferammen tre års fengsel. Dette følger av annet ledd.

En overtredelse som i utgangspunktet er straffebelagt, vil likevel ut fra de konkrete omstendighetene kunne medføre forskjellige reaksjonsformer. Brudd på en gitt bestemmelse i loven vil således kunne straffebelegges på forskjellig måte avhengig av omstendighetene knyttet til lovbruddet.

Strafferammene er såpass vide at selv om alle overtredelser av loven er straffbare, vil reaksjonen på ulike typer overtredelser variere i stor grad. Bøtestraff kan benyttes alene eller i kombinasjon med fengselsstraff, og vil i mange tilfeller være den mest passende straffen. Se imidlertid pkt. 7.1.2 om mulig krav til forsett eller grov uaktsomhet ved visse overtredelser. Botens størrelse bør fastsettes ut fra mulig gevinst ved overtredelsen, eventuell fare for skadevirkning eller omfanget av skaden. I tillegg gjelder straffeloven § 27, jf § 1, som angir at lovbrysterens økonomiske evne skal tillegges vekt ved utmålingen av bøter.

Straffebestemmelsen er delt i to alvorlighetsgrader. Begrunnelsen for et slikt skille er blant annet at for enkelte overtredelser av mindre alvorlig karakter, bør politiet kunne påtale overtredelsen ved forelegg. Ved vurdering av om det foreligger grove eller særlig skjerpene omstendigheter, skal det legges vekt på de konsekvenser lovbruddet har fått, så som omfanget av påført fysisk og mental skade og smerte og om lovbruddet har pågått over tid eller har gjentatt seg. Det skal videre legges vekt på om lovbruddet er gjort på særlig smertefull måte, og om overtredelsen er gjort med hensikt.

Ved overtredelser hvor det kan bli aktuelt med inndragning, vil straffelovens alminnelige bestemmelser om inndragning få anvendelse, jf straffeloven § 34 flg.

Mange overtredelser vil utøves av noen som handler på vegne av et foretak. Når det gjelder straff av foretak, vil straffelovens alminnelige regler om foretaksansvar få anvendelse, jf straffeloven §§ 48 a og 48 b.

Påtalen er offentlig, jf straffeloven § 77 og er derfor ikke avhengig av begjæring fra noen fornærmet. Som fornærmet må man også regne en som representerer en interesse som er vesentlig krenket ved overtredelsen.

Til § 37 Forenklet forelegg

Første ledd er en hjemmel til å gi forskrift som gir myndighet til å utstede forenklet forelegg. Forenklet forelegg innebærer administrativ bøtelegging og kan utstedes på stedet eller i ettertid. Utstedelse kan skje for overtredelser av nærmere angitt art. Utstedelse av forenklet forelegg kan kun skje i kurante saker hvor saksbehandlingen er ukomplisert og oversiktlig, og vilkårene for straffbarhet åpenbart foreligger. Overtredelsen må kunne dokumenteres. Det er imidlertid ikke noe vilkår at lovovertrederen har tilstått forholdet. Det skal være en bøtepraksis for overtredelsen eller for saker av lignende karakter – det vil si at det skal foreligge en rettsavgjørelse eller følge av politiets administrative praksis. Hvis praksis mangler skal saken politianmeldes. Dette gjelder spesielt førstegangssaker. Det samme gjelder i saker hvor fengselsstraff er aktuelt, eller saker hvor straffeloven er overtrådt, eksempelvis bedrageri. Det straffbare forholdet må dessuten være lett å identifisere som en bestemt type overtredelse. En nærmere beskrivelse av hvilke lovovertrædelser som skal kunne omfattes, vil bli regulert i forskrift.

Andre ledd regulerer når forelegget må vedtas og hva som skjer dersom forelegget ikke vedtas. Hovedregelen er at forelegget skal vedtas straks. Er siktede under 18 år kan det gis en kort frist for vedtakelsen av forelegget. Dersom forelegget er skrevet ut i ettertid, gjelder straffeprosessloven § 256 nr. 5 tilsvarende. Denne bestemmer at siktede skal oppfordres til å vedta forelegget innen en fastsatt frist. Fristen bør i alminnelighet være 3-10 dager. Dersom forelegget ikke vedtas, faller det bort. I slike tilfeller går saken til politiet og eventuell domfellelse.

Tredje ledd fastsetter at påtalemyndigheten til gunst for siktede kan oppheve et vedtatt forelegg. Dette er i tråd med straffeprosessloven § 258.

Fjerde ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til nærmere regulering av bruk av forenklet forelegg, herunder fastsettelse av standardiserte bøtesatser.

Kapittel VIII Andre bestemmelser

Til § 38 Etablering av dataregistre

Første ledd gir tilsynsmyndigheten kompetanse til å opprette egne dataregistre eller knytte seg til eksisterende dataregistre. Dataregistre skal kun opprettes i tilfeller hvor det anses nødvendig for å sikre at bestemmelser gitt i eller i medhold av loven overholdes, eller hvor hensynet til ivaretagelse av avtaler som Norge har inngått, tilsier at det er nødvendig. Med internasjonale avtaler som Norge har inngått, tenkes det særlig på EØS-avtalen. I bestemmelsen gjøres det videre unntak fra kravet i lov 14. april 2000 nr. 31 (personopplysningsloven) § 8 om at det er nødvendig å innhente samtykke fra den opplysningene retter seg mot, ved at det fastslås i lov at slik behandling skal være tillatt.

Unntaket omfatter imidlertid ikke sensitive personopplysninger i henhold til personopplysningsloven. Sensitive opplysninger er blant annet opplysninger som kan knyttes til rasemessig eller etnisk bakgrunn, religiøs oppfatning, straffbare forhold og helseforhold m.v. For fullstendig definisjon av begrepet vises til personopplysningsloven § 2 nr. 8.

Når tilsynsmyndigheten skal opprette eller endre et større administrativt datasystem, skal det sendes melding om dette på forhånd til Statistisk sentralbyrå, i henhold til statistikklovens bestemmelser om administrative datasystemer i statsforvaltningen.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å fastsette forskrifter om plikten til å avgi opplysninger til registre opprettet med hjemmel i første ledd.

Til § 39 Gjennomføring og utfylling

I første ledd foreslås det inntatt en generell forskriftshjemmel. På de fleste områder er det foreslått hjemmel til å utferdige forskrifter ved at dette er tatt inn i de aktuelle paragrafer i loven. Det vil imidlertid kunne oppstå ytterligere behov for utfyllende bestemmelser for å ivareta lovens formål. Det kan tenkes å oppstå forhold som omfattes

av lovens virkeområde, men som ikke er regulert i de øvrige forskriftshjemler. For å ha anledning til å regulere disse forhold foreslås det inntatt i loven en generell forskriftshjemmel.

Andre ledd gir hjemmel til å gi forskrifter som er nødvendige for å oppfylle Norges forpliktelser som følge av EØS-avtalen.

Til § 40 Endringer i andre lover

Helsepersonells taushetsplikt er bl.a. begrunnet med at pasienter ikke skal unnlate å oppsøke eller be om helsehjelp, av frykt for viderebringelse av personlige opplysninger som helsepersonellet da vil få kjennskap til. Med unntak for særskilte meldeplikter, er hovedregelen at helsepersonell bare kan viderebringe taushetsbelagte opplysninger såfremt det foreligger samtykke. I de fleste situasjoner hvor helsepersonellet gjennom sin yrkesutøvelse får grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, antas det at helsepersonellet vil få pasientens samtykke til å få i stand frivillige ordninger. Dette kan for eksempel skje ved at helsepersonellet informerer pasientens pårørende, naboer eller offentlige myndigheter. Dersom sakene ikke kan løses ved slike frivillige ordninger basert på pasientens samtykke, vil helsepersonell ha en rett til å gi videre opplysninger uten hinder av taushetsplikten.

Slik varslingsrett foreslås presisert i § 23 nr. 5 i lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m. v. Det fremgår her at helsepersonell på nærmere vilkår kan varsle Mattilsynet eller politiet.

For at varslingsrett skal foreligge, må helsepersonellet ha grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell. Det kreves ikke at helsepersonellet skal ha sikker kunnskap om at det foreligger mishandling eller svikt, jf begrepet "grunn til å tro": Helsepersonellet må imidlertid ha en berettiget mistanke om at dyrene utsettes for mishandling eller alvorlig svikt. Rykter eller løst funderte antagelser om mulig mishandling eller alvorlig svikt som ikke bekreftes av helsepersonellens egne iakttagelser, vil som hovedregel ikke være tilstrekkelig til at varslingsretten inntre. Ved vurderingen av om det er grunn til å tro at dyrene utsettes for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, må helsepersonellet blant annet se hen til pasientens sykdom eller helsetilstand, og hvilken betydning dette vil ha for pasientens evne til å ta seg av dyrene på en forsvarlig måte.

Ethvert avvik fra det som anses for å være forsvarlig dyrehold vil ikke være tilstrekkelig til at helsepersonellet får en rett til å varsle. Varslingsretten vil først inntre dersom forholdene er å karakterisere som "mishandling" av dyr eller dersom den foreliggende svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell er å karakterisere som "alvorlig".

Bestemmelsen gir bare helsepersonellet en varslingsrett, ikke en varslingsplikt. Selv om det er grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, må helsepersonellet likevel foreta en konkret helhetsvurdering av

om det er "rettmessig" å gi opplysninger videre. Det må med andre ord foretas en interesseavveining mellom på den ene siden hensynet til pasienten og dennes krav på taushetsplikt, og på den andre siden hensynet til dyrene. Grunnvilkåret for at det skal kunne foreligge en varslingsrett er som nevnt at det er grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt. I disse situasjonene vil det med andre ord være snakk om et så vidt markant avvik fra forsvarlig dyrehold eller nødvendig dyrevelferd, at det normalt vil være rettmessig å varsle. Det kan imidlertid tenkes situasjoner hvor hensynet til taushetsplikten likevel må gå foran, for eksempel der hvor bruk av varslingsretten vil forverre eller ødelegge mulighetene for videre behandling eller oppfølging av alvorlig sykdom eller helsetilstand hos pasienten, der hvor situasjonen må antas å være av raskt forbigående art dersom nødvendig helsehjelp blir gitt eller der hvor helsepersonellet har forsikret seg om at pasienten selv vil i verksette nødvendige tiltak for å sikre god dyrevelferd.

10.1 Lovutkast

Lov om dyrevelferd

Kapittel I. Innledende bestemmelser

§ 1. *Formål*

Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr.

§ 2. *Virkeområde*

Loven omfatter forhold som påvirker velferd hos og respekt for levende pattedyr fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tifotkreps, blekksprut og honningbier, samt utviklingsstadier av nevnte dyr med et tilsvarende utviklet sanseapparat som den endelige utviklingsformen.

Loven gjelder med de begrensninger som følger av avtale med fremmed stat eller organisasjon for norsk landterritorium, territorialfarvann, i norsk økonomisk sone, på norske fartøy og luftfartøy, på innretninger på norsk kontinentalsokkel samt for Svalbard, Jan Mayen og bilandene. Kongen kan i forskrift fastsette særlige regler for Svalbard, Jan Mayen og norske biland under hensyn til de stedlige forhold.

Kapittel II. Generelle bestemmelser

§ 3. *Generelt*

Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. Det skal tas hensyn til dyrs fysiske og mentale behov ut fra deres egenart og dyrs evne til å ha positive og negative opplevelser.

§ 4. *Hjelpeplikt*

Enhver som kommer over et dyr som er synlig sykt, unormalt avmagret, skadd, vanskjøttet eller hjelpeløst og enhver som forårsaker skade på dyr, skal så langt mulig sørge for at dyret får hjelp og om nødvendig blir avlivet. Avlivingen skal skje i samsvar med kravene i § 12.

Eier av dyret, Mattilsynet eller politiet skal varsles om tiltak som er iverksatt etter første ledd med mindre det anses åpenbart unødvendig.

Nødvendige utgifter til tiltak etter denne paragrafen skal staten betale, men utgiftene kan kreves tilbake fra dyreholder. Utgifter som kreves tilbake er tvangsgrunnlag for utlegg. Den som forårsaker skade på dyr, kan ikke kreve dekning av staten for utgifter til tiltak etter denne paragrafen.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om hjelpeplikt, avlivingsrett og dekning av utgifter.

§ 5. Varsling

Enhver som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet. Varslingsplikten gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning.

Enhver som får kjennskap til at et større antall ville eller forvillede dyr er utsatt for sykdom, skade eller annen lidelse utenom det normale, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om varslingsplikt.

§ 6. Kompetanse og ansvar

Dyreholder skal sørge for at dyr blir ivaretatt av tilstrekkelig og faglig kompetent personell. Andre skal ha nødvendig kompetanse til den aktiviteten de utfører.

Foresatt skal ikke la barn under 16 år ha et selvstendig ansvar for dyr.

Dyreholder skal ikke overlate dyr til personer som det er grunn til å tro ikke kan eller vil behandle dyret forsvarlig.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om utdanning, opplæring og kompetanse, herunder om godkjenning og om autorisasjon av personell.

§ 7. Krav om registrering eller tillatelse

Kongen kan gi forskrifter om krav til og vilkår for registrering eller tillatelse for å drive med aktiviteter omfattet av denne loven.

§ 8. Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger

Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som brukes til dyr, skal være egnet til å ivareta hensynet til dyrenes velferd. Nye driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger skal være utprøvd og funnet egnet ut fra hensynet til dyrevelferd før de tas i vanlig bruk.

Den som tilbyr eller omsetter fast eiendom eller utstyr for bruk til dyr, har medansvar for at dette er egnet for formålet ut fra hensynet til dyrevelferd.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger, herunder om dokumentasjon av egnethet, markedsføring og om godkjenning.

§ 9. Medisinsk og kirurgisk behandling

Medisinsk og kirurgisk behandling skal utføres på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte og ivareta dyrets funksjon og livskvalitet.

Det skal ikke gjøres operative inngrep eller fjernes kroppsdelar på dyr uten at det foreligger forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse. Det er likevel tillatt å foreta forsvarlig merking av dyr i dyrehold. Avhorning og kastrering er tillatt når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller av særlige bruksgrunner.

Ved smertefulle inngrep skal det nyttes bedøvelse og nødvendig smertelindring.

Medisinsk eller kirurgisk behandling skal ikke markedsføres eller brukes som rutinemessig kompensasjon for lovstridig avl eller miljø, eller som produksjonsfremmende hjelpemiddel.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om medisinsk og kirurgisk behandling, herunder forby visse former for slik behandling og gjøre unntak fra andre ledd.

§ 10. Merking av dyr

Ved merking av dyr skal det benyttes forsvarlige metoder som ikke påfører dyret atferdsmessige begrensninger eller annen lidelse.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om merking av dyr, herunder påby og forby merking, påby at merkede dyr skal være registrert i et register og bestemme hvem som skal ha innsyn i registeret.

§ 11. Transport

Transport skal foregå på en måte som er til minst mulig belastning for dyret. Dyr skal kun transporteres når de er i en slik tilstand at det er forsvarlig å gjennomføre hele transporten.

Transportmiddelet skal være egnet ut fra hensynet til dyrenes sikkerhet og egenart. Dyr skal ha nødvendig tilsyn og stell under transporten.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om transport av dyr.

§ 12. Avliving

Avliving av dyr og håndtering i forbindelse med avlivingen skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte med minst mulig stress og smerte for dyret. Den som benytter bedøvnings- eller avlivingsutstyr, skal påse at dette er egnet og vedlikeholdt.

Dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt, skal bedøves før eller samtidig med avlivingen. Bedøvningsmetoden skal ikke påføre dyr vesentlig ubehag og skal gi bevissthetstap og sikre smertefrihet som varer inntil døden inntreffer. Når dyret er bedøvd, skal det avlives umiddelbart. Det skal sikres at dyret er dødt, om nødvendig ved avblødning.

Avliving i nødtilfelle skal i størst mulig grad skje i samsvar med første og andre ledd.

Dyr skal ikke være gjenstand for avliving som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement.

Kongen kan gi nærmere forskrifter til utfylling av denne bestemmelsen, herunder krav til miljø, utstyr og håndtering i forbindelse med avliving, og om skadedyrbekjempelse ut fra hensynet til dyrevelferd. Kongen kan gjøre unntak fra bestemmelsene i andre ledd.

§ 13. Bruk av dyr i forsøk og undervisning

For å kunne avle, holde, formidle, avlive eller bruke dyr til forsøk eller til undervisning i annet enn alminnelig stell og håndtering, skal både institusjonen og den ansvarlige for den aktuelle aktiviteten ha tillatelse fra tilsynsmyndigheten.

Tillatelser etter første ledd kan ikke gis hvis formålet kan oppnås uten bruk av dyr, eller hvis dyrene kommer i fare for å lide uforholdsmessig mye. Det skal ikke benyttes flere dyr enn nødvendig, og dyrene skal belastes minst mulig.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om bruk av dyr i forsøk og undervisning, herunder om forbud mot visse typer forsøk, om forbud mot bruk av visse dyrearter i forsøk, om tillatelse og om unntak fra krav om tillatelse.

Kongen kan i forskrift gjøre unntak fra bestemmelser i kapittel II, III og IV i denne loven for bruk av dyr i forsøk.

§ 14. *Særskilte forbud*

Det er forbudt å:

- a) utøve vold mot dyr,
- b) hensette dyr i hjelpeløs tilstand,
- c) foreta utuktige handlinger med dyr, og
- d) bruke levende dyr som fôr eller agn.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om særskilte forbud, herunder om forbud mot handlinger som vekker allmenne etiske reaksjoner.

§ 15. *Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger.*

Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger skal utføres eller oppføres og holdes ved like slik at dyr ikke utsettes for fare for unødige påkjenninger og belastninger. Det skal ikke brukes piggråd i gjerde for å regulere dyrs ferdsel.

Om nødvendig skal den ansvarlige for bygningen, gjerdet og innretningen føre tilsyn med disse og gjennomføre tiltak for å kunne oppdage, forebygge og avhjelpe lidelse.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om bygninger, gjerder ol, herunder om forbud mot og fjerning av slike.

§ 16. *Merking, presentasjon, reklame og markedsføring*

Merking, presentasjon, reklame og markedsføring av produkter som stammer fra dyr, skal gi tilstrekkelig informasjon og ikke være egnet til å villed.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om informasjon, merking, presentasjon, reklame og markedsføring og om vilkår for bruk av frivillige merkeordninger.

§ 17. *Sporbarhet*

Kongen kan gi forskrifter om sporbarhet for dyr eller produkter fra dyr ut fra hensynet til dyrevelferd.

§ 18. *Omsetning m.v. av produkter fra dyr*

Kongen kan i forskrift begrense, stille krav til eller forby omsetning og bruk av produkter fra dyr som er omfattet av denne loven. Med de begrensninger som følger av overenskomst med fremmed stat eller internasjonal organisasjon eller av folkeretten for øvrig, kan Kongen også begrense, stille krav til eller forby import av slike produkter.

§ 19. *Adgang til sted og plikt til å yte bistand*

Dyreholder og den som produserer, bearbeider eller omsetter produkter fra dyr omfattet av loven, skal gi tilsynsmyndigheten og politiet uhindret adgang til sted eller lokale der det holdes dyr eller foregår aktivitet omfattet av loven. Utenlandske inspektører kan delta i inspeksjoner mv. når det er nødvendig for å ivareta Norges internasjonale forpliktelser.

Dyreholder og den som produserer, bearbeider eller omsetter produkter omfattet av loven, skal vederlagsfritt stille nødvendige lokaler, inventar, arbeidshjelp og redskaper til disposisjon for utøvelse av tilsynet og ellers være behjelpelig med å legge til rette for tilsynet.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om adgang til sted eller lokale.

§ 20. *Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak*

Dyreholder og den som produserer, bearbeider eller omsetter produkter fra dyr omfattet av denne loven, skal på anmodning fra tilsynsmyndigheten gi opplysninger, melding, rapporter, dokumentasjon og innsyn i dokumenter som har betydning for tilsynsmyndighetens kontroll med etterlevelse av loven eller bestemmelser gitt i medhold av loven. Andre som har relevant informasjon, skal på anmodning fra tilsynsmyndigheten gi nødvendige opplysninger.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om opplysnings- og dokumentasjonsplikt, og om plikt til å etablere og gjennomføre systematiske kontrolltiltak.

Kapittel III. Hold av dyr

§ 21. *Generelle vilkår for hold av dyr*

Dyr skal bare holdes hvis de kan tilpasse seg holdet på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Kongen kan gi nærmere forskrifter som begrenser eller forbyr innførsel, avl og hold av visse dyrearter.

§ 22. *Dyrs levemiljø*

Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gir mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. Dyrs levemiljø skal fremme god helse og kondisjon og bidra til trygghet og trivsel.

Dyr skal beskyttes mot ugunstige værforhold og ha adgang til egnet og trygt tilholdsrom utenom normal beiteperiode.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om dyrs levemiljø, herunder krav til egnet og trygt tilholdsrom inkludert tiltak for å forebygge, oppdage og bekjempe brann og om unntak fra krav om tilholdsrom.

§ 23. *Tilsyn, stell og føring*

Dyreholder skal sikre at:

- a) dyr får godt tilsyn og stell, herunder godt renhold,

- b) fôr, beite og vann er av god kvalitet, dekker dyrets behov for næring og væske og fremmer god helse og velferd. Dyr skal ikke tvangsfôres eller tvangsvannes, med mindre det skjer av dyrehelsemessig grunn,
  - c) dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter, predatorer og andre farer. Syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig,
  - d) spredning av smitte begrenses, og
  - e) dyr, der det er relevant, blir tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.
- Kongen kan gi nærmere forskrifter om tilsyn, stell og føring.

§ 24. Avl og bioteknologi

Avl skal fremme egenskaper som gir robuste dyr med god funksjon og helse.

Det skal ikke drives reproduksjon, herunder ved bruk av genteknologiske metoder, som:

- a) endrer arveanlegg slik at de påvirker dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt, eller som viderefører slike arveanlegg,
- b) reduserer dyrs mulighet til å utøve naturlig atferd, eller
- c) vekker allmenne etiske reaksjoner.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om avl og hold av dyr i strid med prinsippene i denne paragrafen.

§ 25. Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser

Dyr under trening og dyr som brukes til fremvisning, underholdning og konkurranser skal:

- a) være i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet,
- b) ikke utsettes for eller være påvirket av midler eller behandling som kan gjøre aktiviteten dyrevelferdsmessig uforsvarlig,
- c) ikke med hensikt påføres frykt, skade eller annen lidelse, og
- d) ikke brukes i kamper mot andre dyr eller mennesker.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om trening, fremvisning og konkurranser mv., herunder stille krav om særskilt tillatelse eller forby ulike former for slik aktivitet, forby bruk av visse dyrearter, og forby visse former for midler og behandling.

Kongen kan i forskrift gjøre unntak fra første ledd i forbindelse med visse typer trening.

§ 26. Omsetning av dyr og ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr

Den som selger eller overlater dyr til andre, skal gi den som overtar dyret nødvendig informasjon om forhold som er av betydning for dyrets velferd.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om informasjon, markedsføring, reklame, import, eksport, omsetning, utlodning, leie og lån av dyr samt om ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr, herunder om registrering, godkjenning og forbud mot slik virksomhet.

§ 27. Jakt, fangst og fiske på dyr som holdes

Kongen kan gi forskrifter om jakt, fangst og fiske på dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt, herunder om trening for slik aktivitet, samt forby eller stille krav om særskilt tillatelse for slik aktivitet.

§ 28. Utsetting av dyr i naturen

Dyr fra dyrehold kan bare settes ut i naturen for å bli viltlevende når dyret har gode muligheter for å tilpasse seg og overleve i det nye miljøet.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om utsetting av dyr i naturen, herunder fastsette vilkår for eller forbud mot utsetting.

Kapittel IV. Viltlevende dyr

§ 29. Jakt, fangst og fiske

Jakt, fangst og fiske skal utøves på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Kongen kan til utfylling av første ledd gi nærmere forskrifter om jakt, fangst og fiske samt om ettersøk og avlving av viltlevende dyr.

§ 30. Innfangning av viltlevende dyr

Viltlevende landdyr og sjøpattedyr skal ikke fanges inn for å håndteres eller holdes i fangenskap. Dette gjelder ikke kortvarig ivaretagelse av syke eller skadde dyr for rehabilitering med sikte på tilbakeføring til dyrets naturlige miljø.

Kongen kan i forskrift gjøre unntak fra bestemmelsen i første ledd første punktum samt gi nærmere forskrifter om innfangning, håndtering og hold av viltlevende dyr.

Kapittel V. Avgifter og gebyr

§ 31. Avgift og gebyr

Kongen kan i forskrifter pålegge gebyrer for å dekke kostnader med tilsyn, kontroll og særskilte tjenester etter denne loven eller forskrifter hjemlet i denne loven.

Kongen kan i forskrifter pålegge virksomheter omfattet av lov om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) å betale en avgift på næringsmidler. Avgiften skal dekke kostnader med tilsyn og kontroll etter denne loven med hold og bruk av dyr i produksjon av næringsmidler der kostnadene ikke dekkes av gebyr etter første ledd.

Kongen kan i forskrifter pålegge produsenter eller importører å betale en avgift på fôr til dyr som ikke brukes til produksjon av næringsmidler. Avgiften skal dekke kostnader med tilsyn og kontroll etter denne loven med hold og bruk av dyr som ikke blir brukt i produksjon av næringsmidler der kostnadene ikke dekkes av gebyr etter første ledd.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om beregning av gebyrene og avgiftene, og om innkreving og innbetaling av disse.

Ved forsinket betaling av avgifter og gebyr skal det betales rente i samsvar med lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling.

Avgifter og gebyr er tvangsgrunnlag for utlegg.

Kapittel VI. Administrative bestemmelser og sanksjoner

§ 32. Tilsyn og vedtak

Mattilsynet fører tilsyn og kan fatte nødvendige vedtak for gjennomføring av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven.

Mattilsynet kan fatte vedtak om beiterestriksjoner for å beskytte husdyr mot rovvilt. Ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner grunnet rovvilt, har dyreeier rett til økonomisk kompensasjon. Kongen kan gi nærmere forskrifter om vilkår for og utmåling av slik kompensasjon.

Kongen kan delegere myndighet til andre offentlige eller private organer og gi bestemmelser om hvem som er klageinstans i slike tilfeller.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om utøving av tilsynet og om oppnevning, sammensetning og drift av tilsynsorganer.

§ 33. Gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr

Dersom pålegg fra tilsynsmyndigheten ikke etterkommes, det er ukjent hvem som er ansvarlig, eller det er nødvendig å få gjennomført tiltak raskt, kan tilsynsmyndigheten selv iverksette nødvendige tiltak.

Tilsynsmyndigheten eller politiet kan etter vedtak ta dyr i midlertidig forvaring eller på annen måte sørge for at dyret får nødvendig tilsyn og stell. Vedtak fattet av politiet faller bort om det ikke stadfestes av tilsynsmyndigheten innen 7 dager. Ansvaret for dyr omfattet av politiets vedtak overføres til tilsynsmyndigheten når vedtaket stadfestes.

Tiltak etter første og annet ledd kan gjennomføres for dyreholders regning. Skyldige beløp er tvangsgrunnlag for utlegg.

Politiet skal hjelpe til med gjennomføring av tilsyn og vedtak når tilsynsmyndigheten ber om det.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr.

§ 34. Forbud mot aktiviteter omfattet av loven

Den som unnlater å etterkomme vesentlige pålegg eller grovt eller gjentatte ganger overtrer bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven, kan av Mattilsynet ilegges forbud mot aktiviteter omfattet av denne loven. Forbudet kan gjelde alle eller noen arter, en eller flere aktiviteter, for en viss periode eller inntil videre. Forbudet kan omfatte andre personer med tilknytning til den som har handlet lovstridig.

Retten kan i forbindelse med straffesak fastsette forbud etter denne paragrafen.

Kongen kan gi forskrifter om forbud mot aktiviteter omfattet av loven og om behandling av slike saker.

§ 35. *Tvangsmulkt*

Tilsynsmyndigheten kan ilegge tvangsmulkt i form av engangsmulkt eller løpende dagmulkt til den som unnlater å etterkomme et enkeltvedtak innen fastsatt frist.

Tvangsmulktens størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at vedtaket gjennomføres, og hvilke kostnader det antas å medføre.

Tvangsmulkt kan fastsettes allerede i forbindelse med at et vedtak treffes når det anses nødvendig at fristen overholdes.

Vedtaket om tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Tilsynsmyndigheten kan frafalle påløpt tvangsmulkt.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om fastsettelse og beregning av tvangsmulkt.

Kapittel VII. Straff

§ 36. *Straff*

Forsettlig eller uaktsom overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven eller vedtak gitt i medhold av loven, straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler, såfremt forholdet ikke rammes av strengere straffebestemmelse. På samme måte straffes forsøk og medvirkning.

Grov overtredelse straffes med fengsel inntil 3 år. Ved vurdering av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på overtredelsens omfang og virkninger, og graden av utvist skyld.

§ 37. *Forenklet forelegg*

Kongen kan i forskrift bestemme at bøtelegging, på stedet eller i ettertid, for overtredelser av nærmere angitt art kan skje ved forenklet forelegg etter faste bøtesatser. I slikt forelegg kan straffebudet og det straffbare forhold betegnes ved stikkord eller på lignende måte. Politimann som ellers ikke har foreleggsmyndighet, kan gis myndighet til å utferdige forenklet forelegg.

Forelegg som er skrevet ut på stedet, faller bort dersom det ikke straks vedtas. Er siktede under 18 år, kan det gis en kort frist for vedtagelsen av forelegget. For forelegg som er skrevet ut i ettertid, gjelder straffeprosessloven § 256 nr. 5 tilsvarende. Slikt forelegg faller bort dersom det ikke vedtas innen fristen. Kongen kan gi nærmere forskrifter om fremgangsmåten når forelegget skrives ut i ettertid.

Påtalemyndigheten kan til gunst for siktede oppheve et vedtatt forelegg.

Kongen gir nærmere regler om bruk av forenklet forelegg etter denne paragrafen og fastsetter bøtesatser og subsidiær fengselsstraff for de overtredelser som ordningen skal omfatte.

Kapittel VIII. Andre bestemmelser

§ 38. *Etablering av dataregistre*

Tilsynsmyndigheten kan opprette nye eller knytte til seg eksisterende dataregistre når det er nødvendig av hensyn til lovens formål, eller når det er nødvendig for å oppfylle internasjonale avtaler som Norge har inngått. Slike registre kan ikke uten samtykke fra den det gjelder inneholde personopplysninger som er sensitive i henhold til lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger § 2 nr. 8.

Kongen kan gi forskrifter om plikt til å avgi opplysninger til slike registre.

§ 39. Gjennomføring og utfylling

Kongen kan gi forskrifter som er nødvendige for å sikre gjennomføring og utfylling av denne loven.

Kongen kan fastsette de forskrifter som er nødvendige for å oppfylle Norges forpliktelser som følge av EØS-avtalen, herunder at slike forskrifter i tilfelle motstrid skal gå foran denne loven.

Kapittel IX. Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

§ 40. Endringer i andre lover

Det gjøres følgende endringer i andre lover:

1. I lov 15. juni 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell.

§ 31. Rådets oppgaver

Første ledd, første setning skal lyde:

Rådet skal være rådgiver for veterinærmyndighetene i disiplinærsaker, saker om forsvarlig virksomhet og saker av veterinærmedisinsk art.

2. I lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v. gjøres følgende endringer:

Ny § 23 nr. 4 skal lyde:

4. at opplysninger gis videre når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene *videre*,

Ny § 23 nr. 5 skal lyde:

5. *at opplysninger gis videre når helsepersonell gjennom sin yrkesutøvelse har grunn til å tro at dyr blir utsatt for slik mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell at det anses rettmessig å gi opplysningene videre til Mattilsynet eller politiet eller*

Nåværende § 23 nr. 5 blir ny § 23 nr. 6.

§ 41. Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

Denne loven trer i kraft (dato). Fra samme tidspunkt oppheves lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern samt lov 19. april 2002 nr. 11 om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern.

Forskrifter eller enkeltvedtak gitt i eller i medhold av lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern gjelder fortsatt inntil de blir opphevet.